

У нумары:

«Самыя вялікія сусветныя шэдэўры пабудаваныя на тэме вайны»

Інтэрв'ю з пісьменніцай і даследчыцай літаратуры Лідзіяй Арабей.

Стар. 5

Шпацыр па вуліцы Да сустрэчы

Развагі пасля прачытання кнігі Уладзіміра Васіленкі.

Стар. 6

«Вось мой дом убогі»

Нататкі з хутара, дзе была сядзіба польскага паэта і драматурга Францішка Карпінскага.

Стар. 12

Успамін пра бітву

Да 600-годдзя знакавай падзеі на Грунвальдскім полі.

Стар. 16

На рынку кожны сам па сабе

Раскрываем «сакрэты» выдавецкай кухні.

Дадатак «Кніжны свет»

Каб год для вас быў неблагім — падпішыцеся на «ЛіМ»!

Для індывідуальных падпісчыкаў:
1 месяц — 10600 руб.
Падпісны індэкс — 63856

Ведамасная падпіска:
1 месяц — 14000 руб.
Падпісны індэкс — 638562

Індывідуальная льготная падпіска для настаўнікаў: на 1 месяц — 6500 руб. Падпісны індэкс — 63815

Льготная падпіска для ўстаноў культуры і адукацыі: 1 месяц — 10500 руб. Падпісны індэкс — 63880

Сёння, 9 ліпеня, яскравай вечаровай імпрэзай у Летнім амфітэатры афіцыйна, на вышэйшым дзяржаўным узроўні, адкрыецца XIX Міжнародны фестываль мастацтваў «Славянскі базар у Віцебску». Спрычыніцца да грандыёзнай святочнай падзеі могуць не толькі яе шматлікія прыхільнікі, што знаходзяцца ў горадзе на Дзвіне, а яшчэ і, без перабольшвання, мільёны глядачоў, для якіх Першы канал Беларускага тэлебачання ладзіць трансляцыю ўрачыстай цырымоніі ў жывым эфіры. Пачатак — а 22-й гадзіне. Дарэчы, апроч штодзённых паказаў чарады разнастайных канцэртных праграм, наш галоўны тэлеканал рыхтуе таксама аператыўныя «Дзённікі фестывалю», і ўжо на працягу сённяшняга дня можна ўбачыць чатыры насычаныя інфармацыяй і эмоцыямі рэпартажы з Віцебска, цэнтр якога на дзесяць дзён ператварыўся ў дзівосную васільковую планету. Планету, падпарадкаваную свайму адмысловаму крэатыўнаму часу, законам сваёй невытлумачальнай, мастацкай прыроды.

Калаж Віктара Калініна

Васільковая планета сустракае

Аматары статыстыкі загадзя падлічылі, што ў праграмах Міжнароднага фестывалю мастацтваў «Славянскі базар у Віцебску-2010» возьмуць удзел больш як 5 тысяч артыстаў. Што ж, лічба цалкам рэальная, бо сёлета сваё мастацтва на гасцінных берагах Дзвіны прадставяць салісты і творчыя калектывы з 34 краін. Упершыню за гісторыю існавання васільковай планеты над ёю ўзнімуцца дзяржаўныя сцягі трох дэбютантаў фесту: Чарнагорыі, Панама і Кубы. І такія вось лічбы: толькі ў Летнім амфітэатры, апроч іншых 15 залаў і адкрытых пляцовак, мае адбыцца 19 канцэртных праграм. Усяго іх плануецца 70.

Білеты на імпрэзы «Славянскага базару...» пачалі прадаваць 4 чэрвеня. І роўна праз месяц, пра што паведаміў днём на сталічнай прэс-канферэнцыі першы намеснік міністра культуры Беларусі Уладзімір Карачэўскі, прыкладна 82 працэнты білетаў было ўжо раскуплена (у тым ліку іншагароднімі жыхарамі, пераважна мінчанамі. — Л.І.). Як адзначыў У. Карачэўскі, на арганізацыю і правядзенне сёлетняга фестывалю выдаткавана 2,5 млрд. беларускіх рублёў з рэзервовага фонду Прэзідэнта нашай краіны. А са сродкаў Саюзнай дзяржавы, паводле інфармацыі кіраўніка прадстаўніцтва Пастаяннага камітэта Саюзнай дзяржавы ў Мінску Сяргея Забалотца, — амаль 25 млн. расійскіх рублёў. Падчас прэс-

канферэнцыі, што ладзіліся напярэдадні «Славянскага базару...», гаварылася пра тое, што арганізатары імкнуцца да яго максімальнай акупнасці, каб вылучаныя сродкі вярталіся ў бюджэт. Але каб кошты білетаў захоўваліся на мякы даступнасці для сярэднястатыстычнага глядача і ні ў якім разе не дапускалася эканомія на мастацкім і тэхнічным узроўнях правядзення праграм.

Кожны год Летні амфітэатр уражвае абноўленым абліччам фестывальнай сцэны. Сёлета яна будзе нагадваць пляцоўку «Еўрабачання» — функцыянальнай трансфармацыяй прасторы, светлавымі вынаходніцтвамі, эфектным выкарыстаннем выяў на сцэнічных экранях. Што да зместу праграм, дык арганізатары фесту вырашылі не ўносіць радыкальных змен у яго фармат. Адбудуцца канцэрты адкрыцця і закрыцця, традыцыйныя Дні Беларусі, Расіі, Украіны, Масквы, Саюзнай дзяржавы, конкурсы спевакоў у дзвюх узроставых катэгорыях, тэатральныя сустрэчы і кінапраграма; запланавана некалькі выставак. На «Алеі зорак» гэтым разам будзе ўрачыста адкрыта Зорка Уладзіміра Мулявіна. А ў сэрцы васільковай планеты, як заўсёды, разгорнецца «Горад майстроў». Традыцыйны «Славянскага базару ў Віцебску» зрабілася ўручэнне на цырымоніі яго адкрыцця дыпламаў лаўрэатам прэміі Саюзнай дзяржавы ў галіне літаратуры і мастацтва.

Лаўрэатамі за 2009-2010 гады сталі аўтарскія калектывы ў складзе народнага архітэктара Расіі Юрыя Грыгор'ева, вядомых беларускіх скульптараў Льва Гумілеўскага і Сяргея Гумілеўскага; расійскіх скульптараў Юрыя Арэхава і Рыгора Арэхава; народных мастакоў СССР Аляксея Ткачова і Сяргея Ткачова, а таксама народны мастак Беларусі Леанід Шчамялёў. Узнагароды ўручыць Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка. Да 1 жніўня ў Віцебскім мастацкім музеі будзе прадаваць выстаўка работ Леаніда Шчамялёва «Маім землякам», якая адкрыецца заўтра.

Таксама заўтра, у Дзень Саюзнай дзяржавы, плануецца традыцыйная сустрэча яе Дзяржсакратара Паўла Барадзіна з ветэранамі Вялікай Айчыннай вайны, рэгульнае ўскладанне кветак да Вечнага агню, канцэрт «Дзве сястры», падчас якога будуць уручаны спецыяльныя дыпламы і прызы Пастаяннага камітэта Саюзнай дзяржавы «За творчае ўваабленне ідэй дружбы народаў Беларусі і Расіі» ўдзельнікам творчых праграм фестывалю...

Афіцыйны час правядзення Міжнароднага фестывалю мастацтваў «Славянскі базар у Віцебску-2010» — з 9 па 15 ліпеня. Аднак першы канцэрт «пад знакам васілька», фестывальнай кветкі-эмблемы, адбыўся ўжо ў сераду: з вечаровай сольнай праграмай на сцэне Летняга амфітэатра вы-

ступіў улюбёнец беларускай публікі Юрый Антонаў. Учора тут віталі нязгасную зорку еўрапейскай эстрады — Томаса Андэрсса. Ды і пасля ўрачыстага закрыцця свята, замоўленага на наступную пятніцу, фестывальная афіша абяцае два суботнія канцэрты: шоу расіяніна Аляксандра Пяскова «Кароль пароды» і вядомыя па мінулых фэстах праект «Зоркі радыё «Шансон» на «Славянскім базары ў Віцебску»...

А пакуль — пакуль гадзінікі на Віцебскай рагушчы адлічвае доўгія імгненні, што засталіся да уверцоры свята, якога многія чакалі цэлы год. Чакалі нездарма, бо васільковая планета парадуе і заўсёднаў яскравых гучных відовішчаў, і аматараў вытанчаных камерных творчых сустрэч. Бо на афішах — імёны Дзмітрыя Хварастоўскага, Ніно Катамадзе, Івана Кірчука, Райманда Паулса, Міхаіла Фінберга, Анатоля Ярмоленкі, Віктара Бабарыкіна, Святланы Бень, Анжалікі Агурбаш, Тота Кутуньё, Мікалая Баскава, Таісіі Павалій, Кіма Брэйтбурга, Ані Лорак, Ларысы Дольнай, Дзімы Білана... Магчыма, праз год іх пералік папоўніцца адкрыццямі сёлетніх конкурсаў, што прайдуць падчас «Славянскага базару...». Дарэчы, Беларусь на XIX Міжнародным конкурсе выканаўцаў эстраднай песні «Віцебск-2010» прадстаўляе гамляччын Дзяснін Вяршэнка, студэнт БДУКіМ, а на дзіцячым песенным спаборніцтве, якое прайдзе восьмы раз, — Злата Ларчанка ды Аня Зайцава.

Словам, незалежна ад таго, парадуе нас ліпенскае надвор'е ці не, бліжэйшы тыдзень чакаецца па-летняму квяцісты і гарачы, багаты на творчыя падзеі, сустрэчы, новыя знаёмствы і радасныя адкрыцці.

Лана ІВАНОВА

Пункцірам

• Часопіс “Беларуская думка” (№ 6, 2010) упершыню ў Беларусі апублікаваў каменціраваны пераклад польскага сярэдневечнага трактата “De magna strage, ці Пра вялікае пабоішча”, прысвечаны Грунвальдскай бітве. Твор быў напісаны, як мяркуецца, каля 1440 года, у трыццатую гадавіну вялікай бітвы.

• У Віцебску адбылася цікавая арт-акцыя: на сцяне аднаго з будынкаў з’явіўся павялічаны эскіз работы мастака Казіміра Малевіча, створаны ім у 1919 годзе. Роспіс дома зрабілі віцебскія мастакі Алена Чуйкова, Андрэй Духоўнікаў і Аляксандр Вышка.

• У Віцебскім абласным краязнаўчым музеі праходзіць выстава беларускіх народных ікон з фондаў Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і побыту, што знаходзіцца пад Мінскам. На выставе прадстаўлена 36 ікон XIX — пачатку XX стагоддзя, сабраных у вёсках Заходняга і Усходняга Палесся і Падыпроўя.

• У выдавецтве “Кнігазбор” выйшла кніга выбраных твораў беларускага каталіцкага святара Казіміра Сваяка. 480 старонак ілюстраванага выдання, складзенага і пракаменціраванага Ірынай Багдановіч, змяшчаюць вершы са зборніка “Мая вера”, п’есу “Янка Канцавы”, драматычную паэму “Купалле”, а таксама творы і артыкулы аўтара, што друкаваліся ў заходнебеларускіх перыядычных выданнях 1910 — 1920-х гадоў.

• У выдавецтве “Лімарыус” выйшаў збор твораў аднаго з цікавейшых пісьменнікаў эміграцыі Алеся Салаўя. У яго ўвайшлі не толькі вершы і проза, але і ліставанне з вядомымі літаратарамі, успаміны сучаснікаў. Гэта першая кніга пісьменніка на радзіме.

• Грамадскае аб’яднанне “Беларускі славянскі камітэт” у гонар свайго 90-годдзя ўзнагародзіла юбілейнымі медалямі “100 гадоў славянскаму руху на землях Беларусі” культурных дзеячаў нашай краіны, якія зрабілі ўнёсак у развіццё і ўмацаванне славянскага адзінства. Медалі атрымалі паэт Уладзімір Карызна, музыкант Вальтэр Мнаціканнаў, мастакі Уладзімір Уродніч і Мікалай Апіек, дырыжор Міхаіл Фінберг, прадзюсер Святлана Стацэнка, выканаўцы Анатоля Ярмоленка, Аляксандр Ціхановіч, Ядвіга Паплаўская і іншыя.

• Пабачыла свет унікальнае выданне: у чатырох тамах факсімільна перавыдадзены ўсе 23 акадэмічныя тэрміналагічныя слоўнікі, што выходзілі ў 1920-х гадах, а таксама беларускамоўныя вайсковыя статуты. Выданне выйшла дадаткам да нумара часопіса Arche, прысвечанага беларускай лінгвістыцы 1920-х гадоў.

• У выдавецтве “Адукацыя і выхаванне” ў хуткім часе выйдзе “Беларускі палітычны слоўнік” Святланы Раманавай і Васіля Шынкарова. У ім на беларускай, рускай і англійскай мовах будуць пададзены каля сямі тысяч тэрмінаў і азначэнняў з гісторыі, паліталогіі, дыпламатыі, сацыялогіі, філасофіі, права, асноў ідэалогіі.

• Часопіс перакладной літаратуры “ПрайдзіСвет” абвясціў новы конкурс, а дакладней, проста вырашыў у гэтую легкую пару падтурхнуць аўтараў да перакладчыцкай актыўнасці. На сейчас часопіс да перакладу прапануецца 8 вершаў на розных мовах, пераможцы будуць надрукаваныя ў наступным нумары выдання.

Падрыхтавала Саша ДОРСКАЯ

Прынятыя у Саюз пісьменнікаў Беларусі

ТУМІЛОВІЧ (Мілановіч) Жанна Уладзіміраўна Паэтэса.

Нарадзілася 6 снежня 1965 года ў г. Мінску. Скончыла Беларускі політэхнічны інстытут, атрымаўшы дыплом інжынера-будаўніка. Працавала ў інстытуце “Белпрампраект”, у ТАА “Белайк”, ТАА “Копас”, “Давана”, “Тэкас-інд” і інш. Цяпер працуе медрэгістратарам у гісталагічным архіве Гарадскога клінічнага паталагаанатамічнага бюро. Мае паэтычныя публікацыі ў рэспубліканскіх часопісах “Алеся”, “Новая Неміга літаратурная”, спрабуе сябе ў праязным жанры. Апавадванні Жанны Туміловіч друкаваліся ў часопісах “Нёман” і “Женском журнале”. У 2009 годзе пабачыў свет зборнік вершаў “Презумпцыя любові”.

ЖЭЙМАНТАС Вітаўтас Мечыслававіч Публіцыст.

Нарадзіўся 13 снежня 1944 года ў г. Вільнюсе. Скончыў эканамічны факультэт Вільнюскага ўніверсітэта. Першыя публікацыі аўтара з’явіліся, калі ён працаваў у складзе студэнцкага будатрада на Горным Алтаі, а ў мясцовых газетах — яго артыкулы на рускай і алтайскай мовах. Пасля было шмат публікацый у літоўскай перыядыцы. Працаваў карэспандэнтам, намеснікам галоўнага рэдактара, галоўным рэдактарам у літоўскіх газетах. Аўтар шэрага публіцыстычных кніг: “Правосудие требует” (1984, на англійскай мове — 1986), “Процесс продолжается” (1988), падарожныя эсэ “Волк с колокольчиком” (1992), аналітычныя публікацыі — “Потребительская кооперация Литвы: от первых шагов до 2000 года” (сумесна з В. Вайткусам, 2000), “Окно, открытое в Европу” (на літоўскай і польскай мовах, 2002), Пяру В. Жэймантаса таксама належыць аповесць для дзяцей “Истории Белолесия” (2002, другое выданне — 2004), эсэ “Писатель Яронимас Лауцос” (2003), “Игналинская легенда” (2004), кніга вершаў і песень “Слово о слове” (2006).

Звесткі пра пісьменнікаў — членаў Саюза пісьменнікаў Беларусі, а таксама пра дзейнасць творчага саюза можна знайсці на інтэрнет-сайце СПБ: www.oo-spb.by.

Памяць

19 чэрвеня 1944 года фашысты ўварваліся ў вёску Дальва і зажыва спалілі ўсіх яе жыхароў: 29 дзяцей, 13 жанчын, 2 мужчын... Гэта была апошняя з 628 беларускіх «вогненых вёсак» Вялікай Айчыннай вайны, якія паўтарылі трагічны лёс Хатыні.

Тады папчасціла выжыць толькі 13-гадоваму юнаку Мікалаю Гірыловічу. Увесь боль той трагедыі выліўся не толькі ў кнігу “Дальва — сястра Хатыні”, але і ў пабудову помніка сваёй загінулай “малой радзіме”. Пасля вайны Дальва так і не адраділася, але засталася — як вёска-помнік.

У 1973 годзе па ініцыятыве Мікалая Гірыловіча тут быў адкрыты мемарыял “Дальва”. Ён узводзіўся “на грамадскіх пачатках” — дзяржаўнага фінансавання не было. Моладзь пры падтрымцы ЦК камсамола Беларусі збірала сродкі, стваралі праект мемарыяла і працавалі на яго ўзвядзенні школьнікі, студэнты, вайскоўцы... Дарэчы, сам аўтар мемарыяла ў Дальве, заслужаны дзеяч мастацтваў Рэспублікі Беларусь скульптар Уладзімір Церабун тады быў студэнтам тэатральна-мастацкага інстытута.

Цяпер Дальва — філіял мемарыяльнага комплексу “Хатынь”.

Дальва — апошняя «вогненная вёска»

У мемарыяльным комплексе “Дальва” прайшоў мітынг-рэквіем у памяць нявінна забітых у час Вялікай Айчыннай вайны жыхароў вёскі.

Ужо пайшоў з жыцця Мікалай Пятровіч, але памяць Дальвы, радзімы мужа, свята захоўваюць яго ўдава Рыма Ігараўна і дачка Вольга. Жыццё распарадзілася так, што Вольга Мікалаеўна сёння жыве ажно ў Аўстраліі, у Сіднеі. Але штогод у чэрвені яна прыязджае ў Беларусь, каб абавязкова патра-

Уладзімір ПАДАЛЯК
На здымку: падчас мітынг-рэквіема.
Фота аўтара

3 нагоды

У Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа, праходзяць сустрэчы з рознымі людзьмі, гутаркі на самыя разнастайныя тэмы. Але гэтым разам нават пастаянных наведвальнікаў чакала неспадзеўка. “Футбол — не толькі гульня” — так называлася чарговая сустрэча.

Футбол у Коласавым доме?

“Футбол ды ў Коласавым доме?” — можа здзівіцца сёнтэй. А чаму б і не. Асабліва, калі прыняць пад увагу, што віноўнікам урачыстасці быў Анатоль Грэкаў. Больш як 25 гадоў ён працаваў начальнікам аддзела культуры Стаўбцоўскага раёна, як ніхто іншы, надаючы вялікую ўвагу прапагандзе нацыянальнай літаратуры. Перад гэтым Анатоль Васільевіч не адзін год аддаў спорту. Увогуле, праз усё сваё жыццё ён

пранёс гэтыя два свае захопленыя — футбол і літаратуру. Да ўсяго ён і заўзяты калекцыянер рознай спартыўнай аtryбутыкі, у чым пераканала выстаўка медалёў, значкоў, выпелаў, а таксама аўтографіаў. А яшчэ, як засведчыла сустрэча, мае шмат сяброў сярод выдатных спартсменаў, некаторыя з якіх разам з “каралём падхвату” 1960-х Эдуардам Зарэмбам наведвалі Коласаў дом.

Было вельмі цікава паслухаць іхнія ўспаміны. Адметнымі былі і выступленні тых, хто добра ведае Грэкава: дырэктар музея Зінаіда Камароўскай, літаратарай Генрых Далідовіч, Міколы Маляўкі, Казіміра Камейшы, Алеся Марціновіча, Уладзіміра Мазго, Навума Гальпяровіча, Міколы Мятліцкага, Сяргея Галоўкі, сына вядомага пісьменніка Леаніда Хадкевіча. Выступіў таксама і калектыў Коласаўскай дзіцячай школы мастацтваў “Святланы”.

Раман ІГНАТЧАНКА
Фота Віктара Кавалёва

Новы праект

Мінскае гарадское аддзяленне СПБ неўзабаве распачне выпуск “Бібліятэкі Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі”. Створаны рэдакцыйны савет, які ўзначаліў старшыня сталічнага аддзялення СПБ. Задача новай кніжнай серыі — прадставіць найбольш яркія, высокамастацкія творы самых розных жанраў пісьменнікаў сталічнага аддзялення: паэзію, прозу, драматургію, публіцыстыку, літаратурную крытыку і літаратуразнаўства. Кнігі “Бібліятэкі МГА ГА “СПБ” павінны засведчыць, што ў сучаснай беларускай літаратуры ёсць творы, якія можна назваць значным укладам у айчынную літаратуру. Таму перавага будзе аддавацца таленавітым творам, напісаным за апошнія гады як на беларускай, так і на рускай мовах. Аб’ём кожнага выдання плануецца ў межах 136 — 152 старонак, тыражом 1000 экзэмпляраў. Выплата ганарару — часткай тыражу.

Цяпер ідзе работа над фарміраваннем плана выпуску і прапрацоўваюцца належаць пытанні з выдавецкай арганізацыяй.

Міхась ПАЗНЯКОЎ,
старшыня Мінскага гарадскога аддзялення СПБ

Перспектывы

Планы — рэальныя

Не так даўно ў Мемарыяльнай зале Саюза пісьменнікаў Беларусі прайшло пасяджэнне рэдакцыйнай калегіі часопіса “Польмя”, на якім абмяркоўваліся планы публікацыі на другое паўгоддзе 2010 года, а таксама характар і формы прапаганды і рэкламы часопіса.

Галоўны рэдактар “Польмя” Мікола Мятліцкі зазначыў, што наступныя нумары часопіса будуць змястоўна насычанымі. На старонках гэтага выдання пабачаць свет новыя творы вядомых празаікаў, паэтаў, драматургаў, крытыкаў і літаратуразнаўцаў, у ліку якіх — Юрка Голуб, Ганад Чарказян, Віктар Гардзей, Віктар Шніп, Галіна Васілеўская, Уладзімір Гналамёдаў, Васіль Старынонак, Міхась Южык. Упершыню будзе апублікавана няскончаная “Грузінская аповесць” Івана Шамякіна.

Намеснік галоўнага рэдактара часопіса Уладзімір Мазго звярнуў увагу прысутных на тое, што для папулярнасці і прапаганды часопіса калектыў рэдакцыі актыўна ўдзельнічае ў многіх культурных мерапрыемствах, часта сам з’яўляецца іх ініцыятарам. Сустрэчы праводзяцца на розных пляцоўках: у Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, ДOME дружбы, ДOME міласэрнасці, у музеях, бібліятэках, ВНУ.

Марыя Захарэвіч, Алесь Савіцкі, Уладзімір Гіла-мёдаў, Зіновій Прыгодзіч, Іван Саверчанка, Анатоль Зэкаў, Генадзь Пашкоў — члены рэдакцыі “Польмя” — выказалі ўхвальныя словы з нагоды вяртання часопіснай рубрыкі “Школьны факультатыв”, назвалі новыя тэмы праблемнай публіцыстыкі — жыццё сучаснай вёскі і аграгарадоў, прапанавалі да друку творы рэгіянальных аўтараў.

Марына ВЕСЯЛУХА

Літ-абсягі

Як заўважыў Анатоль Бутэвіч, ён доўга не пагаджаўся ўдзельнічаць у ажыццяўленні гэтай цікавай задумкі выдавецтва "Кавалер", бо ведаў, што значыць "змагання з гісторыяй", з вялікімі архіўнымі і кніжнымі стосамі з мэтай разгадаць загадкі і раскрыць таямніцы, схаваныя часам. Тым не менш гэта праца прыносіць карысць не столькі самому аўтару, даследчыку, колькі сучаснай моладзі.

У кнізе "На далонях вечнасці" ёсць і эсэ пра Нясвіж, пра род Радзівілаў, і пра Багуслава Радзівіла, чыю аўтабіяграфію Анатоль Бутэвіч пераклаў з польскай мовы. Перакладчык адзначыў, што няпроста было працаваць над тэкстам аўтабіяграфіі. Для таго, каб дакладна перадаць сэнс шматлікіх тэрмінаў, гістарызмаў, даводзілася некалькі разоў ездзіць у Польшчу па навуковыя кансультацыі.

Захапленне "Сямю цудамі Беларусі" перарасло ў апантанасць часам, які сам Анатоль Іванавіч называе "перыядам ад Крэўскай да Люблінскай уніі". Гэтае за-

На гісторыю – пільным вокам

У "Кніжным салоне" прайшла прэзентацыя трох кніг Анатоля Бутэвіча: рамана "Каралева не здраджвала каралю", пераклада "Аўтабіяграфіі" Багуслава Радзівіла, зборніка эсэ "На далонях вечнасці", што пабачылі свет адпаведна ў РВУ "Літаратура і Мастацтва", выдавецтвах "Радыёла-плюс", "Кавалер". Гэтыя на першы погляд розныя кнігі аб'яднаны агульнасцю гістарычных падыходаў, звязаны з тэмай гісторыі Беларусі. У кнізе "На далонях вечнасці" сабраны эсэ Анатоля Бутэвіча і Уладзіміра Ягоўдзіка, што калісьці выдаваліся ў межах праекта "Сем цудаў Беларусі".

хапленне паступова ўвасобілася ў раман "Каралева не здраджвала каралю", у якім распавядаецца пра каханне 17-гадовай беларускай князёўны Соф'і Гальшанскай і 70-гадовага вялікага князя літоўскага і караля польскага Ягайлы. Згодна з аўтарскай задумай, твор складаецца з дзвюх частак, выдадзена толькі адна з іх — мастацкая. Другая — дакументальная, што ўтрымлівае хроніку падзей таго часу, імёны, гістарычныя

з'явы, гарады, яшчэ не апублікавана.

Ці здраджвала каралева Соф'я каралю Ягайлу? — пытанне спрэчнае, і гістарычна дакладны адказ на яго наўрад ці можна адшукаць. Таму аўтар вырашыў паказаць сваё бачанне падзей таго часу і ўклаў яго ў словы рыцара — аднаго з герояў рамана, — якія і далі назву твору.

На прэзентацыі кніг прысутнічалі пісьменнік, доктар філалагічных навук Адам Мальдзіс, пісьменнікі Васіль

Зуёнак, Анатоль Вярцінскі, Уладзімір Ягоўдзік, Навум Гальпяровіч ды іншыя. Ганаровыя госці неаднаразова адзначалі: тое, пра што піша Анатоль Іванавіч, узбагачае нашу ўяўленне пра Беларусь, пра тую зямлю, на якой мы жывём, яе гісторыю.

Ганна БАСОРЫНА

На здымку: Анатоль Бутэвіч падпісвае кнігу для маленькага чытача.

Фота аўтара

3-пад пярэ

"Гэты дзень, мы набліжалі, як маглі..." Такую назву мела выстаўка жывапісу, на якой былі прадстаўлены работы гомельскіх аўтараў, членаў Беларускага саюза мастакоў, прысвечаная 65-й гадавіне Перамогі. На працягу двух дзён яна праходзіла ў фае гарадскога цэнтра культуры і спорту "Меліяратар" і прыцягнула ўвагу хайнічан. Найбольш часта яны спыняліся ля палотнаў, створаных бацькам і сынам — Робертам і Віктарам Ландарскімі, карціны якіх перадаюць трагедыю вайны. Як сімвал сённяшняга светлага дня, на выстаўцы прадстаўлены шэраг нацюрмортаў і пано.

Клаўдзія БОСАК

На сцэне Дома літаратуры адбылася тэатралізаваная імпрэза для дзяцей "Мішутка запрашае сяброў", арганізаваная Саюзам пісьменнікаў Беларусі і рэдакцыяй дзіцячага часопіса "Мішутка". Выхаванцы гарадскіх аздаравляльных летнікаў з захапленнем адгадвалі загадкі, рашалі галаваломкі, выконвалі вясёлыя песенькі і перацягвалі канат, імкнучыся атрымаць чароўны ключык ад куфэрка з часопісам "Мішутка". У выніку нумары папулярнага забаўляльнага часопіса атрымалі ўсе юныя глядачы і іх педагогі.

Уладзімір КУЛІЧЭНКА

У Смаленску прайшлі святочныя мерапрыемствы, прысвечаныя 100-годдзю з дня нараджэння Аляксандра Твардоўскага. На свяце прыехалі вядомыя расійскія паэты і пісьменнікі Валеры Ганічаў, Святлана Васіленка, крытык, літаратуразнаўца Андрэй Туркоў, паэты Канстанцін Скварцоў, Анатоль Папара ды іншыя. Ад Саюза пісьменнікаў Беларусі на свяце прысутнічаў паэт з Віцебшчыны Канстанцін Нілаў, які чытаў вершы, прысвечаныя братэрству славянскіх народаў. У Смаленскім драматычным тэатры адбыўся ўрачысты вечар з удзелам высокіх афіцыйных асобаў і вядомых пісьменнікаў. Святаванне праходзіла і на малой радзіме А. Твардоўскага ў горадзе Пачынок, а таксама ў музеі-сядзібе пісьменніка ў Загор'і.

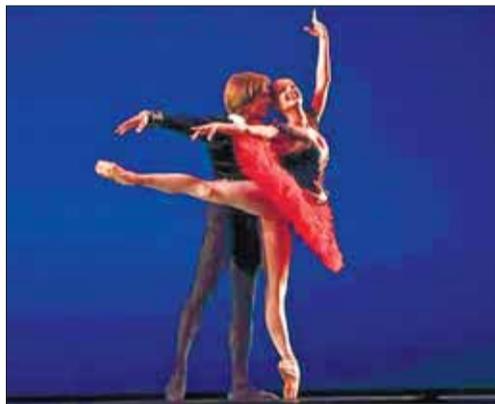
Марыя РУДОВІЧ

Арт-лінія

Вядучую салістку Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі Кацярыну Алейнік гэтымі днямі віншуюць з чарговым міжнародным поспехам. Разам са зным салістам тэатра Канстанцінам Кузняцовым (выступаў у якасці партнёра балерыны) яна ездзіла ў ЗША на Міжнародны конкурс артыстаў балета-2010 (International Ballet Competition, IBC). Кацярына Алейнік заваявала дыплом і адну з васьмі прэстыжных узнагарод гэтага складанага спаборніцтва — прыз Carezio.

Амерыканскі горад Джэксан, штат Місісіпі, раз на чатыры гады пачувае сябе цэнтрам сусветнага балета: з такой перыядычнасцю тут адбываецца International Ballet Competition — Міжнародны конкурс артыстаў балета, першы ў ЗША, заснаваны ў 1978 годзе пад эгідай Міжнароднага тэатральнага інстытута ЮНЕСКА. Гэта адно з найбольш пацэсных творчых спаборніцтваў у свеце, выступленне на якім з'яўляецца значнай кар'ернай прыступкай для артыста — нездарма сёлета на ўдзел у ім было пададзена больш як 300 заявак. У выніку папярэдняга адбору, які праводзіўся на аснове відэазапісаў, журы выбрала

Брава, Кацярына!

110 удзельнікаў з 35 краін. Яны змагаліся за залаты, срэбны і бронзавы медалі, за спецыяльныя прызы, дыпломы і кантракты.

Для выступлення на I туры Кацярына Алейнік і Канстанцін Кузняцоў абралі класіку — па-дэ-дэ з балета Л. Мінкуса "Дон Кіхот". Нумар для II тура — складаны, высокатэхнічны танец-мадэрн "Крохкі вечны рай" — артысты рыхтавалі са зным гродзенскім харэографам Дзмітрыем Куракулавым. Дарэчы, гэты нумар публіка прыняла з гарачым захапленнем. У III туры прадстаўнікі Беларусі выканалі па-дэ-дэ з балета П. Чайкоўскага "Спячая прыгажуня" і

кампазіцыю шырока вядомага харэографа Раду Паклігару — "Мы танцуем Пергалезі". Выступленне ў дуэце дазволіла Кацярыне Алейнік праз стасункі з партнёрам больш поўна і разнастайна прадэманстраваць свой прафесійны ўзровень, раскрыць артыстычныя магчымасці, паказаць складаныя тэхнічныя элементы (напрыклад, фуэтэ). Канстанцін Кузняцоў, які з'яўляецца не толькі спрактыкаваным танцоўшчыкам, удзельнікам і лаўрэатам розных конкурсаў, але і педагогам — выкладае ў харэаграфічным каледжы, — быў для канкурсантаў добрым дарадцам і настаўнікам.

У тройку лідэраў беларускага балерына не ўвайшла, аднак журы яе запомніла і вылучыла сярод фіналістаў-дыпламантаў, адзначыўшы прэстыжным прызам. Дарэчы, Кацярына Алейнік становілася лаўрэатам і дыпламантам на міжнародных конкурсах артыстаў балета ў Маскве і ў Сеуле, у Балгарыі, Венгрыі, Кітаі, Украіне.

Бліжэйшыя планы? Беларуская зорка запрошана выступіць у партыі Кітры (балет "Дон Кіхот") на сцэне Вялікага тэатра Літвы...

Лана ІВАНОВА

На здымку: па-дэ-дэ Кацярыны Алейнік і Канстанціна Кузняцова.

Фота з сайта тэатра

Повязі

Міжнародны конкурс харавой і вакальнай музыкі ладзіцца тут раз на два гады, доўжыцца некалькі дзён і збірае для ўдзелу харавыя, вакальныя калектывы, салістаў-вакалістаў устаноў сярэдняга і вышэйшага прафесійнага зв'язна адукацыі, а таксама прафесійныя калектывы і салістаў са славянскіх краін.

Адкрыццё міжнароднага форуму праходзіць на Спеўным полі перад храмам св. кн. Аляксандра Неўскага. Конкурсныя праслухоўванні харавых і вакальных калектываў, салістаў-вакалістаў адбываюцца ў Дзіцячай школе мастацтваў № 1, якая носіць імя вялікага рускага кампазітара Георгія Свірыдава. Па рэкамендацыі народнага артыста СССР і Беларусі, старшыні Беларускага саюза кампазітараў Ігара Лучанка ў 2010 годзе ў конкурсе ўдзельнічалі член БСК Аліна Безенсон, салістка Беларускай дзяржаўнай філармоніі Галіна Саколік і студэнтка

Цеплыня Балашыхі

15 гадоў у гарадской акрузе Балашыха Маскоўскай вобласці праводзіцца міжнародны форум "Дні славянскага пісьменства і культуры" ў гонар асветнікаў, святых роўнаапостальных Мяфодзія і Кірылы. У такія дні Падмаскоўе прымае пасланцаў з самых далёкіх куткоў Расійскай Федэрацыі, гасцей з далёкага і блізкага замежжа (Балгарыі, Сербіі, Малдовы, Украіны, Беларусі). Кожны знаходзіць тут цёплы прыём, кожны рады падзяліцца сваім мастацтвам, пакінуць тут часцінку свайго сэрца.

Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі Ірына Лой. У праграму конкурснага праслухоўвання вакалістаў былі ўключаны вакальныя цыклы А. Безенсон "У свеце жывёл" на вершы Юрыя Сапажкова ды "Імгненні" на вершы Таццяны Мушынскай. Вакалістам акампапіравала аўтар музыкі.

Кампетэнтнае журы высока ацаніла творы беларускага кампазітара Аліны Безенсон і ўзровень выканання Галі-

ны Саколік ды Ірыны Лой. У выніку Г. Саколік атрымала званне лаўрэата міжнароднага конкурсу (2 месца ў 3-й узроставай катэгорыі), І. Лой — званне лаўрэата Міжнароднага конкурсу (3 месца ў 2-ой узроставай катэгорыі). З Беларусі таксама прыехаў канцэртны хор Магілёўскай дзяржаўнай гімназіі-каледжа мастацтваў (кіраўнік Вікторыя Галуза), які стаў лаўрэатам 1-ай ступені міжнароднага конкурсу. У праграме

калектыву прагучаў твор беларускага кампазітара Андрэя Мдзівані "Гуселькі" на народныя словы.

Асабліва прыемна, што вакальны ансамбль пры ДШМ імя Г. В. Свірыдава выканаў твор Ігара Лучанка "Мой родны кут" на вершы Якуба Коласа.

Алена ЧЫЖ

На здымку: Ірына Лой, Аліна Безенсон, Галіна Саколік.

У Літаратурным музеі Максіма Багдановіча адбыўся першы музейны hand-made фестываль "Поруч...". Праграма пачалася прэзентацыяй выстаўкі музейных прадметаў hand-made з фонду Літаратурнага музея М. Багдановіча. Наведвальнікі змаглі ўбачыць шафу, зробленую рукамі А. Я. Багдановіча, бацькі паэта, саматканя, вышытыя ручнікі і іншыя рэчы, якія належалі продкам і сябрам М. Багдановіча. Наступная частка мерапрыемства прадугледжвала выстаўку аўтарскіх работ, якіх было вельмі многа — гэта і ўпрыгожанне з поўсці, бісеру, скуры, гліны і нават з гарбуза і іншых матэрыялаў, рэчы, аздобленыя вышыўкай рознымі спосабамі (крыжыкам, стужкай, вальніннем), а таксама лялькі з тканіны, воўны і парцяляну, арыгамі і роспіс па шкле... Акрамя таго, праводзіліся майстар-класы. Кожны мог уласнымі рукамі зрабіць што-небудзь незвычайнае: напрыклад, распісаць вазу ці кубак, звязаць з поўсці фігурку катка, пацеркі для караляў.

Таццяна ЛАБАДА

Пралог

Адгрымелі майскія салюты, прайшлі парады ў Маскве і Мінску, прысвечаныя 65-годдзю Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне. У Саюзе пісьменнікаў Беларусі адбыліся незабыўныя вечары і сустрэчы з літаратарамі. Многім па ініцыятыве старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалая Чаргінца дапамагі выдаць і перавыдаць кнігі. І як працяг свята — ліст з Масквы.

Да Мікалая Чаргінца звяртаўся старшыня Саюза пісьменнікаў Расіі, старшыня Сусветнага Рускага народнага сабору Валерый Ганічаў: “Па ўжо ўстойлівай традыцыі ў апошняе дзесяцігоддзе на тэрыторыі Цэнтральнай Федэральнай акругі РФ штогод праходзіць Дні літаратуры і мастацтва славянскіх народаў. У гэтым годзе мы праводзім Дні літаратуры і мастацтва “Нам дарогі эти позабыть нельзя...” на сваяшчэннай Курскай зямлі... якая дала нашай культуры ў XX стагоддзі імёны Яўтэна Носава і Канстанціна Вераб’ёва, Георгія Свірыдава і Вячаслава Клыкава... Знакавай падзеяй Дзён расійскай літаратуры і мастацтва ў Курскай вобласці будзе правядзенне вязнаго пленума Саюза пісьменнікаў Беларусі і Расіі...”

Не буду распавядаць, як фарміравалася дэлегацыя, падбіралі кнігі для бібліятэк і універсітэта Курска, рыхтавалі падарункі.

“З якой радасцю паехаў бы я, але 850 вёрст для 85-гадовага чалавека не жаргачкі, прывязіце на памяць хоць каменчык з гэтай святой зямлі”, — сказаў ветэран вайны, наш сьлінны прэзідэнт, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі Алесь Савіцкі, якому павінны былі ўручаць у Курску прэстыжную прэмію “Прохараўскае поле” за раман “Лясная прыстань”.

І вось урэшце наступіў дзень ад’езду. Грузім кнігі, падарункі, рэчы ў мікрааўтобус. Мікалай Чаргінцаў усміхаецца: “Ні пуха, ні пер’я!”.

Дарога, дарога...

З шасці дэлегатаў чацвярых я ведаю даўным-даўно. Здаецца, вечнасць, хоць яны і сёння ў росквіце жыццёвых і творчых сіл. Не ўяўляю нашай літаратуры без іх кнігі, зрэшты, як і Саюза пісьменнікаў маёй Беларусі. Кожны з іх — асоба!

Кіраўнік нашай дэлегацыі — першы сакратар СПБ, лаўрэат Дзяржаўнай і літаратурных прэмій і шматлікіх іншых узнагарод Генадзь Пашкоў. Я памятаю, як мы паступалі на журфак БДУ, пасля тры гады жылі ў адным пакоі знакамітага інтэрната на Паркавай, 9, насупраць Палаца спорту.

Генадзь працаваў на рэспубліканскім радыё, пасля па сутнасці кіраваў часопісам “Польмя”, хоць і быў намеснікам галоўнага рэдактара. Шмат гадоў быў галоўным рэдактарам Беларускай Энцыклапедыі, якую раней узначальвалі народныя пісьменнікі Беларусі, Герой Сацыялістычнай Працы Пятрусь Броўка і Іван Шамякін.

Яшчэ адзін наш дэлегат — Казімір Камейша. Зямляк Якуба Коласа наўдзіві рана праклаў дарогу на Парнас. Яго ахвотна друкавалі ў беларускіх часопісах і газетах, перакладаў на іншыя мовы. У Маскве, дзе мне выпай гонар працаваць у ваеннай газеце, наш бібліятэкар спытала, ці ведаю я такога паэта Казіміра Камейшу. Я не мог утрымацца, каб не працягнуць гумарыстычны радкі майго сьліннага земляка Кандрата Крапівы:

*Я не горшы ад Рагойшы,
Я не меншы ад Камейшы,
А прабіцца не ўдаецца
Ні ў Саюз, ні ў выдавецтва.*

— Пяць гадоў таму ён служыў у нас, — сказала бібліятэкар, — і сам прыгожы, і паэзія яго прыгожая. Вось часопіс “Юносты” з вершамі Казіміра, берагу, як зрэнку вока.

Тады надрукавацца маладому паэту ў “Юносты” было, бадай,

цяжэй, чым драматэру пралезці праз вушка іголки.

Раней чым пазнаёміцца з Міхасём Пазняковым, я сотні разоў браў у рукі яго “Слоўнік эпітэтаў беларускай літаратурнай мовы”, выдадзены ўпершыню ў нашай краіне. Каб падрыхтаваць да друку, а пасля падпісаць у свет такую тытанічную працу, патрэбны дзесяцігоддзі. Застаецца здзіўляцца, як тады яшчэ маладому аўтару і навукоўцу ўдалося ажыццявіць сваю мэту. Слоўнік убачыў свет больш як дваццаць гадоў таму. Сёння ён бібліяграфічная рэдкасць. Аўтар нядаўна падрыхтаваў да друку ўжо двухтомнік слоўніка эпітэтаў. Буду з нецярпеннем чакаць яго выдання.

туры, перакладзенага на многія мовы свету, Героя Сацыялістычнай Працы, ветэрана Вялікай Айчыннай вайны Яўтэна Носава.

Вянок, што сплялі славяне, ніколі не завяне

Пленум адкрыў старшыня Саюза пісьменнікаў Расіі Валерый Ганічаў. У прэзідыуме вядомыя літаратары: удзельнік вайны, амаль дзевянастагадова Аляксандр Харытанюўскі, наш Генадзь Пашкоў, яго цэзка Генадзь Іванюў, Аляксандр Макараў, Уладзімір Праскурыйн, Сяргей Кацкала, Мікалай Грэбнеў; уладка Герман, губернатар Курскай вобласці Аляксандр Міхайлаў...

Зберажом прыгажосць перамогі

Пленум блаславіў уладка Герман. Губернатар Курскай вобласці Аляксандр Міхайлаў расказаў пра поспехі свайго рэгіёна. Мясцовая ўлада робіць і надалей будзе рабіць усё магчымае, каб маральна і матэрыяльна падтрымаць паэтаў, празаікаў, публіцыстаў. Яны атрымліваюць штомесячныя даплаты да заробку і пенсіі, пастаянна аказваюцца матэрыяльная дапамога, выдаюцца кнігі, адных прэмій семнаццаць (!) намінацый; толькі што пабудаваны, гасцінна расчынулі дзверы абласны Дом літаратара, ёсць літаратурны музей (на 8 залаў), васемсот бібліятэк, дзе

на глядзіць у вочы нашчадкам пераможцаў. Занадта сумленны. Занадта прамы. Занадта просты.

...Пісьменнікі Расіі, Беларусі, Украіны ўпэўненыя ў тым, што літаратура Вялікай Айчыннай вайны павінна стаць абавязковай і важкай часткай праграма на курсу ў сярэдняй і вышэйшай школе.

Няхай жа наша сустрэча збярэ ў гэтыя цяжкія дні лепшыя сілы, лепшыя думкі і пацудзі для таго, каб легенда і легендарная слава савецкіх народаў, якія перамаглі фашызм, прарастала ў нашых дзецях і ўнуках верай, гонарам і годнасцю.

3 чэрвеня 2010 года, г. Курск”.

На курскай зямлі салаўінай...

Нататкі з вязнаго пленума Саюза пісьменнікаў Саюзнай дзяржавы Беларусі і Расіі

Сёння Пазнякоў узначальвае Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі. Клопатаў — мора. Прыём новых членаў у саюз, сустрэчы з чытачамі горада, дапамога ветэранам, віншаванні тубіляраў...

Здавалася б, паэзія і кар’ера — рэчы несумяшчальныя. Але гэта толькі на першы погляд. Рыгор Сакалоўскі — палкоўнік у адстаўцы. Быў галоўным рэдактарам газеты Беларускай ваеннай акругі “Во славу Родины”. І зараз у яго ажно дзве адказныя пасады: старшыня Мінскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў і першы намеснік старшыні Беларускага саюза журналістаў.

Украінскі юнак на ўсё жыццё звязваў свой лёс з Беларуссю.

Я ні разу не бачыў Сакалоўскага маркотным. Відаць, ён народжаны радаваць людзей, сеяць у іх душах цеплыню, а не сум-раздаі. Гэта яшчэ заўважыў Іван Шамякін у прадмове да кнігі паэзіі Рыгора Сакалоўскага “Строкі любові”.

Цяпер колькі слоў пра сябе: на вялікі жаль, я і швец, і жнец, і на дудзе іграю. Пісаў вершы, пішу казкі, прыгодніцкую прозу, нарысы... Усё ніяк не магу, хоць даўно пара, засяродзіцца на адным з жанраў. А чаго дабіўся — не мне меркаваць, хоць узнагародамі і ўвагай чытачоў не абдзелены.

Пра старэйшага нашага калегу Анатоля Смалянку ведаю

Старшыня Саюза пісьменнікаў Расіі Валерый Ганічаў з членамі дэлегацыі СПБ.

— Саюз духоўны між нашымі народамі даўно аформлены, — гаварыў Валерый Ганічаў, — яго не раздзіліць, не разабраць па цаглінках: о цэ ваша, о цэ наша. Мы правалі не так даўно аб’яднаны пленум Саюза пісьменнікаў Беларусі і Расіі. Гэта наша другая сустрэча. На гэты раз на святой курскай зямлі, дзе зламалі фашысту хрыбет. І нікому не дадзена зняславіць нашу Перамогу.

Ганічаў называў прозвішчы паэтаў і празаікаў, якія пісалі пра вайну сумленна, як Аляксандр Твардоўскі, стагоддзе якога будзем хутка адзначаць, як яшчэ адзін смалынскі Міхаіл Ісакоўскі, адзначаны за песні яшчэ ў... со-

дастойнае месца займаюць кнігі землякоў. Праводзіцца год тэатра, кіно. Рыхтуецца закон “Аб падтрымцы творчых саюзаў”. Міжволі пазаздросціш куранам.

Пераказаць усе выступленні немагчыма. Ветэран вайны Харытанюўскі усхвалявана гаварыў пра негатыўны ўплыў на моладзь тэлебачання, пра псеўдалітаратараў, іх варварскае стаўленне да жанчыны.

Запомніліся выступленні маіх калег, галоўнага рэдактара часопіса “Север” з Карэлі Алены Пеціляйнен і галоўнага рэдактара часопіса “Славянскі” з Харкава Леаніда Мачуліна. Іх ідэі, як і ўсіх сумленных літаратараў, сеяць разумнае, добрае, вечнае, мацаваць дружбу народаў.

Пры канцы пленума аднаго лосна прынялі зварот да суайчыннікаў. Ён прасякнуты хваляваннем за будучы лёс роднай зямлі.

“Мы сёння глядзім не проста ў прасяг вялікай дарогі, палітай крывёй і потам, вымашчанай душэўным болям, любоўю і малітвай, дарогі, якая пераможна вяла нашы войскі праз Беларусь і Украіну, а там і да Берліна, вяла да Вялікай Перамогі, — гаворыцца ў звароце. — Мы глядзім сёння з той далечыні ў чалавечыя вочы Альхаваткі і Понараў, Абаяні і Карочы. Сёння яны ўжо легенда.

“Трэцяя сусветная пачалася ўжо”, — прадбачліва сказаў у сямідзесятыя гады мінулага стагоддзя рускі крытык Юрый Селязнёў. Наша “трэцяя сусветная” ў тым, каб зберагчы легендарныя паданні Другой сусветнай — і яшчэ запаветней — Вялікай Айчыннай. Свяшчэннай, Народнай.

...У майскія пераможныя дні бессаромна адсутнічала імя Аляксандра Твардоўскага, чыё стагоддзе мы будзем адзначаць у бліжэйшы час. Ці не таму, што Васіль Цёркін занадта піль-

Сустрэчы, сустрэчы...

Вольнага часу у нас амаль не было. Наведалі Мемарыял памяці загінулых у Вялікай Айчыннай вайне. Усклалі кветкі.

Наведалі магілы, помнікі Носаву і Вераб’ёву. Як не ўспомніць цёплы ліст Васіля Быкава, адрасаваны Яўтэну Іванавічу.

“Дарагі Жэня! — пісаў франтавік франтавіку, сусветна вядомы літаратар не менш вядомаму. — На жаль, са спазненнем працягаў Вашу “Санату”. Зачарованы і здзіўлены Вашым талентам... Шкадуно, што не напісаў пра Вас пасля “Чырвонага воіна перамогі”. Вы цудоўны майстра літаратуры, выдатны яе працаўнік, спадзяюся, я гавару гэта не першы, беражыце сябе і свой талент”.

І вось ужо, як ні крыўдна, няма ні Носава, ні Быкава.

Пасля дэлегаты з’езда раз’ехаліся па гарадах і раёнах вобласці. Адрываліся ў Жалезнагорск, Курчатаў, Льгоў, Рыльск, Мядзвенск.

Мы з Анатолям Смалянкам ехалі ў знакамітыя Понары.

Зямля там раздзелена на паі. Яе здаюць многія бабулькі і дзяды ў арэнду. Часта за капейкі. Фермеры заніжаюць ураджайнасць. Не хапае грошай на абнаўленне тэхнікі, мінеральных тукаў. Беларусам, якія не разгнілі калектыўныя гаспадаркі, па-добраму зайздросціць. Малавата сродкаў на рамонт школ, на дарогі, нават райбальніца размешчана ў звышціплым старым будынку.

Слухаю курскага пісьменніка Давыдкава. Віктар — чалавек апантаны, аўтар працы “Аналіз Курскай бітвы”. Ён прысвяціў жыццё збору матэрыялаў, пешшу прайшоў усе дарогі, дзе гула ў тыя дні вайна.

...Пазнаёміўся з мясцовым паэтам Аляксеем Шыцкіавым, цудоўным майстрам слова.

Нас цёпла сустрэкалі і ў школах. Знайшліся землякі. Распыталі пра жыццё-быццё ў Беларусі.

...Перад ад’ездам нас, беларусаў, нечакана акружылі дзесяці дэлегатаў пленума. Падышлі Ганічаў, Іванюў, Казінцаў, Грэбнеў... Аркестр грывінуў “Бывайце здаровы, жывіце багата...”. Жадалі добрай дарогі. Зноў і зноў прасілі перадаць прывітанне Мікалаю Чаргінцу, іншым літаратарам. Было агульнае пажаданне: не забываць пра Курск. Не ведаю, як мае калегі, але святая ад тых сустрэч застаецца ў маім сэрцы назаўсёды.

Васіль ШЫРКО,
галоўны рэдактар часопіса
Саюза пісьменнікаў Саюзнай
дзяржавы Беларусі і Расіі
“Белая вежа”

Мінск — Курск — Мінск
Фота Анатоля Смалянкі

Хлебам-соллю сустракалі беларусаў на курскай зямлі, у пасёлку Понары.

толькі, што ён, як і Сакалоўскі, палкоўнік запасу. Не бяда, дарога доўгая, пазнаёмімся.

...Застаўся за спінай Магілёў, праехалі Крычаў, ўзбіліся на латаны-пералатаны асфальт Браншчыны. Да Курска яшчэ сотні вёрст.

— Мы — хлопцы жывучыя, даедзем! — пажартаваў хтосьці з дэлегатаў, здаецца, Казімір Камейша.

Прыехалі апоўначы. Нам уручылі падарункі: цудоўны фотаальбом пра Курскую вобласць “Земля, воспетая в былинах” і пяцітомнік класіка рускай літара-

рак трэцім годзе Дзяржаўнай прэміяй, ці Барыс Гарбатаў, або беларускі пісьменнік-партызан, воін Алесь Савіцкі.

Горача, палка гаварыў Ганічаў пра трывалае сяброўства нашых народаў, пра будучыя сустрэчы ў Смаленску, на Урале, магчыма, Брэсце.

Пад апладысменты дэлегатаў першы сакратар СПБ Генадзь Пашкоў уручыў кіраўніку вобласці, вядомым літаратарам Расіі ганаровыя граматы Саюза пісьменнікаў Беларусі, вываы берагіні зямлі беларускай і славянскай Еўфрасініі Полацкай.

Лідзія АРАБЕЙ:

«Самыя вялікія сусветныя шэдэўры пабудаваныя на тэме вайны»

“Ці магла падумаць Цётка, Алаіза Пашкевіч, што нейкая жанчына, якая народзіцца праз шмат гадоў пасля яе смерці, так блізка прыме да сэрца яе лёс, яе працу, яе адданасць роднаму краю, што ўсё жыццё будзе хадзіць па яе слядах, па крупіцах збіраць факты яе біяграфіі і пісаць пра яе кнігу?” – разважае ў сваіх абразках у кнізе “Белае поле” Лідзія Арабей. Аўтарка некалькіх раманаў, аповесцей, кніг для дзяцей, шматлікіх апавяданняў, у гісторыю літаратуры яна ўвайшла галоўным чынам як даследчыца жыцця і творчасці паэтэсы-адрэджэнкі.

Карэспандэнт “ЛіМа” павіншавала Лідзію Львоўну з 85-гадовым юбілеем, а заадно папрасіла прыгадаць самыя адметныя ўспаміны з доўгага творчага жыцця.

— Лідзія Львоўна, хацела б пачаць размову са згадка пра дзяцінства. Які ваш самы моцны дзіцячы ўспамін?

— Мы з бацькамі жылі на ўскраіне, і побач, за горадам, была вялікая канава, а цераз яе ляжала кладка. Мне было недзе каля пяці, і я вырашыла па гэтай кладцы перайсці на другі бок, паслізнула і звалілася ў глыбокі роў. Дзяўчынка, з якой я гуляла, спужалася і ўцякла. А я доўга караскалася, каб вылезці з гэтага рова. І неяк урэшце вылезла. Гэта не толькі ўспамін, але і сімвалічны выпадак. З таго часу я пачала разумець, што калі ў цябе бяда, то караскайся сама, ніхто табе не дапаможа.

— Беларуская мова з вамі з маленства?

— Так, я чыстая беларуска, нарадзілася ў Нізку, у гэтай знакамітай вёсцы, адкуль родам Кандрат Крапіва і Паўлюк Трус. Таму мова прыйшла да мяне арганічна.

— Ваша юнацтва прыпала на ваенныя гады. Як вы думаеце, ці не вычарпаная ўжо тэма Вялікай Айчыннай у нашай літаратуры? Ці трэба сучасным аўтарам пісаць творы пра вайну?

— Я не была ні на фронце, ні ў партызанах. Таму пісала пра тое, што памятала і бачыла: як цяжка жылося ў час акупацыі, як пакутавалі простыя людзі. Сёння многія пытаюцца: як лепш пісаць пра вайну, ці паказваць толькі гераізм? Зразумела, гераізм таксама трэба адлюстроўваць, але калі на ім зацывацца, то гэта рамантизуе вайну. Акрамя таго, у сённяшніх творах пра ваенныя часы шмат збітых вобразаў, клішэ. Але пра вайну пісаць трэба. Самыя вялікія сусветныя шэдэўры ў жывапісе, літаратуры, музыцы пабудаваныя на тэме вайны, без гэтага мастацтва збыднее.

Раней ад пісьменнікаў патрабавалася толькі адна лінія — народ, гераізм, рэспубліка-партызанка. Таму на Быкава, які зірнуў на вайну іншым поглядам, страшна абрынулася крытыка. Даходзіла да плёткаў. Памятаю, калі працавала ў “Польмі”, прыйшоў у рэдакцыю адзін былы афіцэр і стаў казаць: “А што ваш Быкаў? Ён жа быў у палоне!”. Як я на яго навалілася тады! У той жа час ж у Расіі з’явіліся Гросман, Някрасаў, якія хоць трохі праўды пачалі казаць. Таго ж Фадзеева, які напісаў “Молодую гвардыю” — патрыятычны твор, сталі крытыкаваць, што ён не паказваў кіруючую ролю партыі. І ён сядзеў, перапісваў, псаваў ужо зробленае.

— У даваенныя гады, у часы сталінскіх рэпрэсій, ці адчувалі вы атмасферу страху навокал?

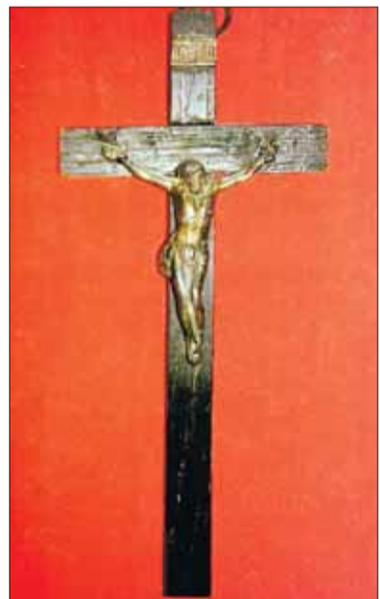
— Я асабліва не адчувала, бо ў той час была яшчэ дзіця. Хаця ў нашай сям’і двое дзядзькоў былі рэпрэсіраваны. Адзін быў такі шчыры камуніст. А другі — звычайны селянін, можа, дзе сказаў што, а можа, проста была разнарадка нейкая. Хоць я была дзіця, але разумела, што яны ні ў чым не вінаватыя.

— А пасля вайны на вайных вачах разгортваліся такія трагічныя гісторыі?

— Нешта не магу прыгадаць. Памятаю, як пасля пачалі вяртацца Грахоўскі, Пальчэўскі, Скрыган. Іх стараліся ўжо ўладкаваць неяк. На чале Саюза пісьменнікаў стаяў тады Пятрусь Броўка, і цяпер разумею, што ён быў прыстойны чалавек, і думаю, як яму было крыўдна, калі ў гады адлігі моладзь паднялася, яго скідала, хацела нейкіх новых людзей, а потым тыя новыя праявілі сябе зусім не лепшым чынам.

— Сёння часта падмаюць на паверхню творы вядомых паэтаў, прысвечаныя партыі, камунізму. Ці можна цяпер кагосьці гэтым папракаць?

— Дык і Купала пісаў вершай, прысвечаныя Сталіну. Гэта ж было нейкае ачмурэн-

Крыжык, падораны Лідзіі Арабей роднай сястрой Цёткі Каралінай Пашкевіч.

не, пісьменнікам трэба было час ад часу “кінуць костку” ўладзе, таму што быў такі час, людзі сядзелі з вузелкамі і чакалі, калі іх арыштуюць. Так што за гэта, па-мойму, крытыкаваць нельга. Усе дагаджалі.

— У вашай біяграфіі напісана, што вы пачалі пісаць адразу пасля заканчэння

Якуб Колас і Лідзія Арабей. Здымак зроблены ў 1945 годзе Міхасём Лыньковым.

вайны. Памятаеце свой першы твор?

— Калі вызвалілі Шчучын, то нашу сям’ю ведалі як партызанскую. Маці майго мужа (а я ж вельмі рана выйшла замуж, Арабей — гэта якраз маё прозвішча ў замужжы) паставілі рэдактарам раённай газеты, і на гэтай эйфарыі вызвалення я напісала і надрукавала там некалькі вершаў. Але я не лічу гэта пачаткам творчасці. Я скончыла ўніверсітэт і аспірантуру, вывучала жыццё і творчасць Цёткі, і толькі пасля ў мяне пачалі з’яўляцца аповесці, апавяданні, раманы, яны друкаваліся на рускай, польскай, літоўскай, чэшскай мовах.

— Было адчуванне, што вы папулярная пісьменніца? Літаратура ж была раней прыбытковым заняткам.

— Абсалютна не было! Ды і цяпер мне нават дзіўна чуць, што ёсць чытачы, якія пра мяне ведаюць. І такія добрыя мне пісьмы дасылаюць! Тады я думаю, што, можа, недарэмна пражыла жыццё.

А накіонт прыбытку, раней было Бюро прапаганды, і многія пісьменнікі, звычайна якраз не самыя лепшыя, з гэтага рабілі бізнес, ездзілі, выступалі. Я магу сказаць з чыстым сумленнем, што я ад Бюро прапаганды не ездзіла ні разу.

— Тое, што ў вайну вы жылі ў Шчучыне, недалёка ад радзімы Цёткі, неяк прадвызначыла ваш выбар асобы для навуковых даследаванняў?

— Абсалютна не. У той час я Шчучын і радзіму Цёткі зусім не звязвала, гэта супадзенне. Жыццё скіроўвае

нас па сваіх сцэжках і некуды прыводзіць.

Калі я пачала працаваць над творчасцю Цёткі, былі вядомыя толькі некалькі яе вершаў і вельмі блытаня факты біяграфіі. Я добра памятаю сваю першую вандроўку на яе радзіму. Гэта быў 1952 год. У кніжцы было напісана, што яна нарадзілася ў вёсцы Высокі Двор, але мясцовыя людзі казалі, што такой вёскі тут няма, яны паказалі мне вёску Стары Двор, дзе знаходзіцца магіла паэтэсы.

— Ці ўдалося вам расшукаць сваякоў Цёткі?

— Так, я ліставалася з адным сваяком Алаізы Пашкевіч. Ён прыехаў да мяне ў Мінск, прывёз фотаздымкі Цёткі і яе сям’і. А пасля распавёў, што жывая яшчэ родная сястра паэтэсы. І праз некаторы час мы разам паехалі да яе ў польскую вёсачку Франін каля Лодзі. Караліне Пашкевіч было тады 94 гады. Яна здымала пакойчык у вясковым доме на мансардзе. Я ўразілася: няўжо пані Караліна кожны дзень па гэтай лесвіцы ходзіць туды на гарышча? Гаспадыня адказала: так, і вугаль, і ваду сабе носіць. Сястра Цёткі падарыла мне гэты крыжык, што цяпер над маім сталом, яна сказала, што ён вісеў яшчэ над ложкам маці Цёткі. Уяўляеце, колькі яму гадоў? 150, як мінімум.

— Калі вы даведаліся больш пра біяграфію Алаізы Пашкевіч, пра яе характар, вам не здавалася, што яна блізкая вам у нейкіх сваіх асабістых рысах?

— Я не сказала б. У Цёткі была пляменніца Фэля

Пашкевіч, якая ў час вайны ратавала людзей, і яе забілі бандыты. Дарэчы, яна паханая ў Старым Двары, побач з Цёткай. Дык вось яна была падобная характарам да Алаізы.

Цётка была вельмі энергічная, адданая беларускаці, свайму краю. Акрамя таго, у яе была медыцынская адукацыя, яна працавала ў лясчэбніцы ў Новавілейцы. Дапамагала хворым, арганізоўвала гурткі падчас рэвалюцыі 1905 года, на мітынгх выступала. Такая была, ведаеце, парывістая.

— Вы працавалі ў часопісе “Польмя”, у выдавецтве “Беларусь”. Якія самыя значавыя людзі вам там сустрэкаліся?

— Знакавыя людзі сустрэліся мне, калі я працавала ў “Вожыку”. Гэта былі 1945 — 1946 гады, я была зусім дзяўчынкай, уладкавалася туды тэхнічным сакратаром. Там працавалі Максім Танк, Андрэй Макаёнак, Янка Брыль. Яны запамніліся мне як людзі з гумарам. Талент праяўляўся ва ўсім — і ў размовах, якія яны вялі, і ў працы. Брыль тады быў зусім малады пісьменнік, Макаёнак запамніўся вельмі тэмпераментным, а ў Танку захоўвалася такая гжэчасць, ведаеце, можа, таму што ён з Заходняй Беларусі, там людзі іначай выходзіліся.

— Бачу ў рамцы фотаздымак, на якім вы побач з Якубам Коласам. Пры якіх абставінах ён быў зроблены?

— Калі я прыехала са Шчучына ў Мінск, мне трэба было ўладкавацца на работу. І я ўжо цяпер не памятаю якім чынам, але мяне ўзяў сакратаром Міхась Лынькоў. Ён тады быў старшынёй Саюза пісьменнікаў. І асабістыя пакоі, і працоўны кабінет у яго былі ў адной кватэры. Да яго туды прыходзілі знакамітыя людзі, нават Твардоўскі, якога я тады пабачыла ўпершыню, а таксама Эдзі Агняцвет, жонка Бядулі, удава Купалы. Завітаў аднойчы Якуб Колас. А ў Лынькова была тады страсць да фатаграфавання. Ён і кажа Коласу: “Садзіцеся, дзядзька, я вас сфатаграфую”. А Якуб Колас адказвае: “А ты мяне сфатаграфуй з гэтай дзяўчынай”, — і пасадыў мяне побач з сабою. Вось такая гістарычная атрыманася фатаграфія. А потым Якуб Колас сказаў: “Няхай яна да мяне прыйдзе, папрацуе з архівам”. І я тады некаторы час працавала ў Коласа, але была вельмі маладая. Што я магла зрабіць? Я нават не разумела, да якога скарба дапушчана.

— А ці былі вы знаёмыя з Караткевічам?

— Была. Ён нават сказаў пра мяне калісьці: “Лідыя Львовна любіць всех ровна”. Ён на мяне троху крыўдзіўся, бо некалі прыносіў у выдавецтва свой раманаў, я там зрабіла заўвагі, а ў нас людзі вельмі не любяць, калі іх крытыкуюць, я і сама не люблю.

— Што з вашай творчасці для вас сёння самае дарагое?

— Цяжка сказаць. Але мяне здзіўляе вельмі што: у мяне ж некалькі раманаў, шмат аповесцей і апавяданняў, а ўсе выданні цяпер друкуюць мае карацелькі, абразкі. Так што “нам не дано прадугадаць, как слово наше отзовется”.

Саша ДОРСКАЯ

Фота з асабістага архіва пісьменніцы.

Шпацыр па вуліцы Да сустрэчы

Мне ўжо аднойчы надаралася пісаць пра аповесць Уладзіміра Васіленкі, надрукаваную ў часопісе "Нёман", — "Уліца До свидания". Таму знаёмства з яго нядаўна выдадзенай кнігай прозы з аднайменнай назвай было ўжо другой сустрэчай з творчасцю пісьменніка. Аўтар прадастаўляе ўвазе чытача чатыры аповесці — "Сегодня вторник, завтра среда", "...как птица для полёта", ужо згаданая "Уліца До свидания" і "Гладиолусы".

Кніга атрымалася сапраўды канцэптуальнай — у тэматычным і стылістым сэнсе. Усе аповесці вытрыманы ў адным кампазіцыйна-сюжэтным ключы: імпрэсіяністычная плынь разважанняў і дыялогаў герояў, з якіх чытач можа не разумець, але толькі згадваюцца ці, прынамсі, спрабаваць здагадацца, пра што ідзе гаворка; рэзкія пераходы з аднаго часавога пласта ў іншы; наяўнасць трэцяга героя, які выглядае другародным, аднак насамрэч аказваецца своеасаблівым "рухавіком" дзеяння; зняпраўджанне ўсіх меркаванняў (планаў, надзей, высноў) галоўнага героя адносна самой сябе; хуткая і нечаканая развязка.

Уладзімір Васіленка вялікае значэнне надае кампазіцыі, ён не проста "туляецца" з ёй, але робіць галоўным складнікам у сваім тэкście. Сюжэт першай аповесці "Сегодня вторник, завтра среда" можна пераказаць наступным чынам: старшакласнік, які пачынае адчуваць у сабе сексуальную спеласць, апынаецца спачатку ў абдымках сваёй маладой (ёй 28 год) і прывабнай класнай кіраўніцы. Для яго гэта ўсё пакуль яшчэ не пачуцці — толькі вопыт пазнання жыцця, зразумела, з пакутамі няўпэўненасці, сумненнямі і г.д. І ўвогуле ў галаве і сэрцы — сучасны гармідар. Праз колькі гадоў гэта ўсё забываецца, з'яўляецца яшчэ адна жанчына (дарэчы, маладая і прыгожая выкладчыца ўніверсітэта), аднак празмерная схільнасць да самарэфлексій

прыводзіць хлопца ў псіхіятрычную клініку. Там ён "пад кіраўніцтвам" урача Эмы Георгіеўны піша мастацкі твор пра тры самыя школьныя прыгоды. (Такім чынам, тэкст, які чытачу здаецца тэкстам Уладзіміра Васіленкі, аказваецца тэкстам яго героя, напісанага падчас знаходжання ў лякарні). Напрыканцы герой выпадкова даведваецца, што адна з яго ціхіх і непрыкметных аднакурсніц была закаханая ў яго так моцна, што спрабавала скончыць жыццё самагубствам, а ўрэшце звар'яцела. Гэта вяртае героя і чытача ў пачатак твора і прымушае перачытваць аповесць яшчэ раз, ужо зыходзячы з новага "ведання". А вярнуцца давядзецца, бо змяняецца не толькі разуменне сюжэта, але і сэнс твора.

Усё лагічна і зразумела. Аднак для таго, каб "раскруціць" сюжэт у такі лагічны ланцужок падзей, чытачу давядзецца папрацаваць. Агульная карціна, як паз, складаецца спакваля падчас чытання, аднак апошні кавалачак, без якога, па сутнасці, нічога не зразумела, кладзецца на сваё месца толькі на апошняй старонцы, нават — на апошнім сказе. Не раней.

Параўнанне з пазам падаецца вельмі ўдалым для творчай манеры Уладзіміра Васіленкі. Ён прапануе нам разрозненны і, на першы погляд, не звязаны адно з адным, кампаненты тэксту. Чытаючы, пачынаеш прыкладаць апісанні да герояў, герояў да сітуацый... Не заўсёды ўдала, а часам і ўвогуле памылкова. Гэта скла-

даная мазаіка, дзе шмат колераў аднаго тону і багата дробных дэталей, а таму радасць перамогі чакае толькі цярдлівага (я б сказала нават — настойлівага) чытача. І Уладзімір Васіленка ведае, што яго аўдыторыя — менавіта з такіх, настойлівых. Інакш бы ён не прапанаваў у адной кнізе ажно чатыры галаваломкі.

Другая аповесць "...как птица для полёта" найбольш цесна звязана з першай. Не толькі сюжэтам-кампазіцыяй, але і тэматычна. Галоўная гераіня Паліна таксама вучаніца старэйшых класаў. Як і герой папярэдняй аповесці, яна блукае ў рэфлексіях з нагоды першага спазнання фізічнай блізкасці і няўпэўненасці ў выбары будучай прафесіі. Са школьных гадоў прафесійна займаючыся спортам, яна ўсё ж вагаецца, на старонках аповесці няспынна паўтараецца адно і тое ж пытанне: на які факультэт паступаць? У выніку яна аказваецца студэнткай філфака і, зноў жа, — пішэ твора, а настаўнікам і кансультантам у гэтай справе выступае яе выкладчыца Таццяна Андрэеўна. Такім чынам, тэкст аповесці — не гісторыя юнай Паліны, расказаная апаўдальнікам, але першая мастацкая спроба самой Паліны. Зноў такая ж "пазлаваць", чытач мусіць збіраць сэнс твора па кавалачку, па эпізодзіку, па слоўцу... Таму такім кантрастам — строга крытыка Таццяны Андрэеўны напрыканцы аповесці, дзе ўсё сінтаксічна правільна (а сінтаксіс ва Уладзіміра Васіленкі наўмысна няправільны і блытанні) і акуратна.

Падобныя канцоўкі ў абедзвюх аповесцях, безумоўна, нельга не заўважыць. Магчыма, пісьменнік захапіўся ідэяй. Магчыма, хацеў нешта падкрэсліць... У выказваннях як першага рэцэнзента ўрача Эмы Георгіеўны, так і другога — выкладчыцы Таццяны Андрэеўны, па сутнасці, спроба пісьменніка паглядзець на сваю творчасць вачыма патэнцыйнага чытача. Таму, зразумела, гэтыя сцэны напісаны з прыхаванай іроніяй (як яшчэ пісьменнік можа ставіцца да крытыка?). З другога боку пералікам хібаў і Эма Георгіеўна, і Таццяна Андрэеўна, нібы прапануюць разглядаць магчымыя мастацкія недахопы не як недахопы пісьменніка Уладзіміра Васіленкі, а як вучнёўскую недапрацоўку герояў аповесці, якія выступаюць у ролі аўтараў. Такім чынам, і сам тэкст аповесці са зместу ператвараецца ў элемент мастацкага цэлага. І гэта, бадай, галоўнае ў кнізе Васіленкі.

Па сутнасці, такі ж паз — і аповесць "Гладиолусы". Праўда, ужо тэматычна далёкі ад першых дзвюх. Гэта самы раманытны і ўзнёслы твор у кнізе, нягледзячы нават на пэўную натуралістычную прыземленасць у апісанніях і цынзізм герояў (гэта ва ўсіх творах Васіленкі). Раскручваюць сюжэт не хочацца, каб не пазбаўляць чытача асалоды спазнання сэнсу. Твор, да таго ж, складанейшы за астатнія паводле мастацкай насычанасці. Праўда, мне здаецца, што больш уладае яго жаночая аўдыторыя: надта ўдала атрымалася ў пісьменніка ўжываць у логіку мыслення і манеры паводзінаў жанчыны. Можна дадаць хіба тое, што Уладзімір Васіленка не расчаруе чытача ружовым "хэпі-эндом", мастацкая праўда ў творы не прыхарошвае, не нівелюе праўды жыццёвай.

Тое, што ў адной кнізе сабраныя творы з адной стылёва-кампазіцыйнай дамінантай, безумоўна, стварае ўражанне гарманічнасці. Ёсць, аднак, і пэўная боязь, каб гэта не пераўтварылася ў аднастайнасць, калі нечаканае стане прадказальным. Таму ў наступнай кнізе пісьменніка хочацца бачыць новыя мастацкія вынаходніцтвы. А чытанне "Уліцы До свидания" стане для аматараў літаратуры шпацырам па вуліцы Да сустрэчы, яркай і насычанай арыгінальнымі адкрыццямі.

Жанна КАПУСТА

Калонка Міхася ЮЖЫКА

Сучасны герой

Паразважаць над праблемай сучаснага героя я прапаноўваў чытачам у наступным ракурсе: праз параўнальны аналіз галоўных герояў ды ідэйны змест двух вядомых раманаў. Гэта: "Атланты і карыятыды" нашага класіка Івана Шамякіна, пра якія пісаў у папулярнай калонцы, і "Адзінота ў Сеціве" сучаснага польскага пісьменніка Януша Вішнеўскага. Абадва творы выразна паказалі подых свайго часу і выявілі адметных герояў.

Я выбраў раман польскага пісьменніка таму, што ён, па-першае, з'яўляецца бестселерам і многія яго прачыталі, а па-другое, таму, што раўназначнага па папулярнасці рамана сярод сучасных беларускіх празаікаў папросту не ведаю. Не маю на ўвазе мастацкія вартасці, а толькі тое, што Вішнеўскаму ўдалося пераканаўча паказаць, чым жыве і дышае сучасны еўрапейскі чалавек.

На першы погляд, ідэя рамана высакародная: у Сеціве сустракаюцца два чалавекі, маладыя мужчына і жанчына, якія пакутуюць ад адзіноты і якія цягам рамана дораць радасць адно аднаму. Аўтар падкрэслівае інтэлект галоўнага героя, які з'яўляецца навукоўцам-генетикам, яго неверагодную працаздольнасць, адданасць ідэі, а таксама спагаду да бліжняга і вернасць у каханні. Пасля таго як загінула яго глуханямая каханка, герой некалькі гадоў не мог нікога пакахаць, настолькі перажываў той трагічны скон. Далей высвятляецца, што ўсе доўгія гады ён, не кахаючы нікога (да сустрэчы з незнаёмкай у Сеціве), наталяў сваю палавую патрэбу ненатуральнымі або непрыстойнымі спосабамі.

Вядучы асноўную лінію, то бок перапіску ў Сеціве героя з гераіняй, Вішнеўскі пастаянна агунаецца ў жыццёпіс асобаў, якія так ці інакш перасякаюцца з галоўнымі героямі. І гэтая рэтраспекцыя мае адзіную мэту: з нездаровай асалядай паказаць чалавечы грэх ва ўсіх магчымых праявах. Гэтыя адукаваныя "добрапрыстойныя" людзі спрэс аказваюцца алкаголікамі, наркаманами і разнастайнымі палавымі вычварэнцамі. А яшчэ страшэннымі эгаістамі, якія займаюцца ў жыцці пераважна тым, што ўсяляк наталяюць пачуццёвыя рэцэптары свайго цела. І пры гэтым яны пастаянна няшчасныя, бо іх, аказваецца, не кахаюць, за іх не перажываюць і г.д.

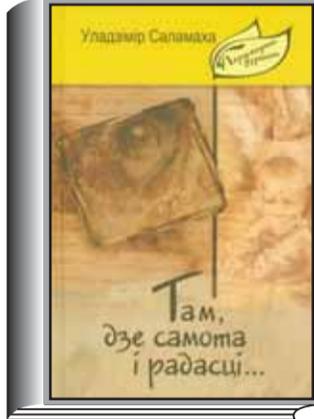
Адзінота і пакуты галоўнай гераіні такія: яна замухам, муж надрываецца на рабоце, каб яе забяспечыць, да таго ж ён выдатны палюбоўнік, да таго ж гераіня не абцяжарана дзецьмі. А ёй сумна і адзінока так, што яна пускаецца ў авантурны інтэрнет-раман з чалавекам, які жыве за мяжой.

Літаральна ўсіх герояў рамана не любяць іх палавыя партнёры. А героі таго прагнуць! Толькі закавыка ў тым, што, патрабуючы ад лёсу быць любімымі, яны не маюць той любові ўнутры сябе. Яны не ведаюць Бога, а значыць, не здольныя аб'яднацца ў гэтай Любові з партнёрам. Яны шукаюць у палюбоўніку таго, чаго самі не маюць. Усе яны хочучы браць, браць, браць... Бог прысутнічае ў рамане пераважна ў сухой рыторыцы або ў роспачным ляманце "За што!", калі чарговага шукальніка шчасця напаткоўвае бязлітасны ўдар лёсу. Дзіця захварэла на лейкемію, каханая загінула пад коламі экскаватара, вераломна кінуў каханак... "За што!" — патрабавальна галосіць героі Вішнеўскага. І ніхто не задаецца пытаннем: а ці не перастаць нам спачатку грашыць, замест таго каб пастаянна нешта патрабаваць ад жыцця?

Малюнак сучаснай еўрапейскай і амерыканскай інтэлігенцыі ў рамане не раўнуючы апакаліптычны (гэта гіпербала, такога ў рэальным жыцці пакуль няма). І таму галоўныя яго героі не тыя, што кахаюцца праз Інтэрнет, а сам грэх ў яго праявах. Падобнага "героя", зрэшты, Вішнеўскі выдумаў не першым. Значна раней быў напісаны раман жывога класіка англійскай літаратуры Джона Фаўлза — "Дэнзіл Марцін". Вішнеўскі толькі перасягнуў папярэдняга ў канцэнтрацыі негатыву.

Адлюстраванні часу

Няма, напэўна, на свеце такога чалавека, сэрца якога ні разу не агортвала самота, як няма і таго, хто пры жыцці не зведаў бы радасці. Першая прымушае задумацца, а другая — сказаць жыццю "дзякуй". "Там, дзе самота і радасці..." Так называецца кніга Уладзіміра Саламаха, якая выйшла ў РВУ "Літаратура і Мастацтва" ў 2010 годзе. Аўтар — вядомы пісьменнік, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь — адрасуе яе падлеткам, але мне здаецца, што многім, незалежна ад узросту, было б карысна яе прачытаць. Бо ў гэтай кнізе шмат мудрасці. Яна вучыць жыць у любові і дзеля любові, дорыць надзею, прымушае верыць у чалавека і ў тое, што мары здзяйснююцца. У дзвюх сваіх аповесцях, з якіх складаецца кніга, Уладзімір Саламаха апісаў не казку ці быліну, а сапраўднае жыццё, поўнае добра, зла, радасці і самоты.

Героі аповесцяў — старшакласнікі, наперадзе ў якіх жыццё, вялізнае і бясконцае. Усе яны непадобныя, як непадобныя воблакі на небе. Васіль марыць стаць журналістам. Віталій хоча стаць лётчыкам. Дзяўчаты імкнучыся атрымаць вышэйшую адукацыю. Дзякуючы мары, гэтыя падлеткі шукаюць сябе і сваё прызначэнне. Рана пасталеўшы, дзевяцікласнікі пазнаюць сапраўднае жыццё. А яно ж "вельмі і вельмі складанае. Аднаму дарогу спраміць, другому скрывіць". Альбо так заблытае, што, здаецца, і выйсця няма. А выхад жа ёсць заўсёды. Трэба толькі шукаць, змагацца і верыць. Гэтак вучыць Уладзімір Саламаха.

Калі чытаеш кнігу, адчуваеш цэльнасць, шчырасць пачуццяў, з якімі аўтар расказвае пра сваіх герояў. На нейкі момант нават здаецца, што ён піша пра сябе, ён сярод іх, такі ж юны і такі ж сталы. А ў некаторых радках чытаеш самоту і нейкі сум. Па кім або па чым? Здаецца мне, што па былых часах.

Уладзімір Саламаха параўноўвае свет "сённяшні" і свет "учарашні" і заўважае, што адносіны паміж людзьмі не сталі лепшымі. Аўтар разумее: галоўнае, як ты жывеш між людзей, наколькі прыгожы твой унутраны свет. Таму ён імкнецца паказаць людзям сапраўдныя пачуцці. Добрыя — каханне, цэльнасць, шчырасць, узаемадапамогу — як прыклад, а злыя — зайздасць, злосць, непавага, абываасць — як папярэджанне, перасцярогу, напамін.

У аповесцях Уладзімір Саламаха развівае дзве лініі кахання. У першым выпадку наўзнае, падлеткавае, першае. Калі ўсё навочал меркне, робіцца далёкім, бо ў думках толькі яна, светлая, чыстая, прыгожая, і ён, моцны, уважлівы, клапатлівы. Калі юнакам і дзяўчатам здаецца, што гэтае пачуццё на ўсё жыццё. Але і праўда, першае каханне, яно ж ніколі не забываецца. Як бы жыццё ні складалася, а гэтае светлае пачуццё заўсёды ўспамінаеш як нешта чароўнае і ўзнё-

слае. У другім жа выпадку аўтар паказвае ўжо моцнае, выпрабаванае лёсам пачуццё стальных людзей. Чытаеш, і сэрца сціскаецца. Бо блочка за дзедка Мінку і дзётку Ніну, якія пакахалі адно аднаго яшчэ ў час вайны. Прайшло шмат гадоў, здарылася так, што яны ў мірны час сталі жыць па суседстве, а разам быць не змаглі. Бо баяліся таго, што людзі скажуць. Глядзелі адно аднаму ў вочы і маўчалі. І толькі напрыканцы жыцця, калі ўжо губляць няма чаго і імкнуцца няма куды, яны непрыкметна сыхлі з вёскі ў пошук таго месца, дзе няма зайздросных людскіх вачэй.

Закранае Уладзімір Саламаха і адвечную тэму ўзаемаадносін дзяцей і бацькоў. Адно з асноўных пытанняў, якія чытаюцца на старонках кнігі, "чаму дарослыя не разумеюць маладых, чаму ў дарослых усё груба". Аказваецца, на гэтым пытанне дае жыццё, якое прымушае нас быць "цвёрдымі", недзе нават жорсткімі. Як пра жыццё і не забываецца, тады не зламацца? Асабліва падлеткам, у якіх яшчэ не зусім сфарміраваныя погляды на свет. Аўтар падказвае: "Дык ідзіце ж, дарогія, любячы людзі, высіце свае пачуцці далей ад глуму, жорсткасці, хцівасці, зайздасці...". І ў вашых задуманых вачах будзе больш радасці, чым самоты. І не бойцеся спалохаць працяжкае шчасце, бо яно ваша, бярыце яго!

Кнігу гэту можна назваць споведдзю Уладзіміра Саламаха, які ў сваім жыцці сустракае людзей, заглядае ім у вочы, чытае там радасць, смутак, замілаванне, роспач і імкнецца дапамагчы людзям, падтрымаць іх. Словам — простым і шчырым.

"Проста гляджу на жыццё, нешта стараюся зразумець. Бачу людзей. Сябе сярод іх. Час ідзе. Успамінаеш — адзінае, што застаецца, — самоты і радасці", — піша аўтар, і ты верыш яго шчырасці. Чытаючы такія кніжкі, не губляеш, а "вяртаеш" свой пражыты, але не страчаны дарма час.

Вольга ГУРНОЎСКАЯ

Творчасць Кузьмы Чорнага — адна з найцікавейшых старонак у гісторыі беларускай літаратуры. Крытэрыі мастацкай і мастацкай праўды, якіх прытрымліваўся ў сваёй творчай практыцы мастак, вытрымалі выпрабаванне часам. Тое, што хвалявала пісьменніка, што становілася аб'ектам яго мастакоўскага клопату і глыбокага роздуму, не страціла сваёй актуальнасці і сёння.

Роздум над творчасцю Кузьмы Чорнага

Адчуць радасць быцця на зямлі

"Планетарнае", маштабнае мысленне К. Чорнага дазваляе аднесці яго да кагорты пісьменнікаў новага часу, новага светапогляду і новага мастацтва. І далёка не таму, што станаўленне і развіццё творчай індывідуальнасці пісьменніка супала з часам паслярэвалюцыйных змен. У аснове яго творчасці ляжала, па сутнасці, універсальная ідэя — ідэя гуманізацыі і гарманізацыі сацыяльных адносін, спасціжэнне духоўнага свету чалавека ва ўмовах страшэннай дэфармацыі ўсталяванага вякамі ладу жыцця. Клопат і трывога пісьменніка-гуманіста палягалі ў кірунку адстойвання, абароны права чалавека на дастойнае жыццё, на захаванне і развіццё яго добрых пачаткаў, на духоўнае абнаўленне. Сваёй задачай ён паставіў даследаванне, аналіз самых тонкіх, знешне нябачных унутраных зломаў, зрухаў у псіхіцы і свядомасці чалавека, якому даводзілася жыць і працаваць у няпростых умовах, у пастаянным напружанні сваіх духоўных і фізічных сіл. Гэта стала натуральным і аб'ектыўным працягам логікі пісьменніцкага псіхалагізму, які, па словах А. Адамовіча, "імкнецца і гісторыю і сучаснасць, і цішыню і буры — усё сабраць у чалавеку, выявіць праз чалавека і толькі праз яго".

А. Адамовіч у свой час вельмі тонка і глыбока раскрыў прагназуючую, прадказальную сутнасць чорнаўскага псіхалагізму, знаходзячы ў ім шмат падобнага, блізкага з псіхалагізмам Ф. Дастаеўскага. Творы Чорнага, гэтаксама як і творы Дастаеўскага, — гэта Евангелле ад чалавека і для чалавека. Геніяльная прадбачлівасць абодвух творцаў і выявілася якраз у дакладным (і спраўджаным часам таталітарызму) прагнозе абясцэньвання агульначалавечых каштоўнасцяў, нетрывалага, хісткага існавання чалавека і чалавецтва ў эпоху вялікіх узрушэнняў. Але калі Дастаеўскі сваёй геніяльнай інтуіцыі толькі прадугадваў, гіпатэтычна дапускаў магчымасць страшэнных духоўных катаклізмаў, то ў часы Чорнага апошнія ўжо фізічна адчуваліся, набывалі рэальныя абрысы. Пісьменнік ставіў сабе задачу паказаць унутраны зрух і душы ў сувязі з пэўным гістарычным момантам, з эпохай "грандыёзных рэвалюцыйных ломак". Галоўным становіўся сам аб'ект даследавання — чалавек, выкрыццё, анатаміраванне, а разам з тым і прагназаванне яго скрытых і яўных пабуджальных стымуляў, унутраных рухавікоў, матываў паводзінаў у экстрэмальных умовах. Без асаблівых цяжкасцей заўважаецца як бы наўмыснае, свядомае ігнараванне пісьменнікам "бягучага палітычнага моманту", пазбяганне ілюстрацыйнасці, апі-

сальнасці, спрашчэнства. Усе перыпетыі і калізій жыцця ў яго творах існуюць як "аўтаномныя", аб'ектыўна зададзеныя, якія ў той ці іншай ступені становяцца асновай пэўнай сюжэтнай фабулы, канфілікту, дапамагаюць стварыць паўнакроўны, жывы характар або тып. Заўважым: сама "эпоха", якая ў шматлікіх творах іншых аўтараў набывала абрысы пераможнага шэсця рэвалюцыі, амаль не адлюстроўваецца Чорным непасрэдна, тым больш з ідэалагічных пазіцый. Яна толькі слаба прадчуваецца, угадваецца, існуе як фон — "за кадрам". Па перакананні пісьменніка, рэвалюцыя павінна стаць інтэнсіўным духоўным рухам, які б ахопліваў увесь унутраны свет чалавека. І вельмі важнымі ў гэтай сувязі падаюцца рэмаркі пісьменніка пра пошукі разумнага ў жыцці, адстойванне права на вольны выбар, унутраную свабоду ("Ніколі не трэба становіцца чалавеку на дарозе, калі ён чаго шукае"). Надзіва па-сучаснаму гучаць словы аднаго з чорнаўскіх герояў, перакананага ў тым, што "ўся зямля, кожны кусочак аднолькава родны чалавеку", "што людзі, злучыўшыся ў адну вялікую сям'ю, зробіць на сваёй зямлі нешта такое, што будзе большае па сваёй сіле за самую зямлю". Будучыня для пісьменніка бачылася ў адзінстве нацыянальнага лёсу і лёсу ўсяго чалавецтва. Менавіта такі сэнс вынікаў з глыбінных сувоў чорнаўскага псіхалагізму.

Для пісьменніка-аналітыка, пісьменніка-мыслара сэнс з'явы не бачыўся толькі ў знешнім праяўленні — рухах, дзеяннях, учынках. На змену прадметна-рэчывунай заангажаванасці выступаў яе абсалютна супрацьлеглы эквівалент-адпаведнік у выглядзе непрадказальнай, нематываванай стыхіі эмацыянальных прадчуванняў, унутраных імпульсаў, якія ставіліся ў залежнасць ад выпадку, выпадковасці. І тэндэнцыя да пераадолення канона, прадпісанасці, пэўнай рэцэптуры, вольнага абыходжання з фармальна ўсталяванымі нормамі і правіламі заўважаецца ў Чорнага на ўсіх узроўнях — на ўзроўні ідэі, тэмы, праблемы, фармальна-структурных вырашэнняў.

Даволі красамоўны сэнс закладзены ў чорнаўскім шматзначным аксмараным выразе "буры ў цішы", які, несумненна, указвае на невычэрпнасць, бяздоннасць чалавечай прыроды, на арганічную зрошчанасць, з'яднанасць яе з пачуццём нязгоды са сваім зямным наканаваннем. Акрамя таго, ім як бы вытлумачана здольнасць чалавека бялоча рэагаваць на вычварнасці жыцця і свае ўласныя, часта беспрычынныя, душэўныя пакуты, цяжка ці зусім невытлумачальныя. "Буры ў цішы"

— далёка не тое, што неабходна пераадолець, зжыць у працэсе новага культурнага будаўніцтва. У сістэме чорнаўскай карціны свету, чорнаўскага псіхалагізму дадзена ўласцівасць самавыяўлення, наадварот, падаецца і ўспрымаецца як цалкам станоўчая, арганічная, з якой ні змагання, ні перамогаць яе няма ніякіх падстаў: яна — сама сутнасць чалавека, ад якой залежыць, па меншай меры, яго самасць, яго здольнасць адчуваць сваю арганічную прыналежнасць да ўсяго, што дзеецца на свеце. Побач з гэтым яскрава праступае думка пра захаванне ўнутранай цэльнасці, унутранага суверэнітэту. К. Чорнага больш цікавіць жыццё як адзіны рух, як плынь, у якой кожны яе ўток чымсьці абумоўлены

расчалавечвання. Кіруючыся высакароднай задачай, пісьменнік, па словах А. Пяткевіча, імкнецца эмацыянальнымі сродкамі абудзіць у чытача сардэчную прыхільнасць да беларускага высковага жыцця з яго псіхалагіяй і этыкай, бытам і народнымі марамі, перадаць адчуванне яго светлых перспектыв, радасць, чалавечага быцця на зямлі".

Пісьменнік зусім не праследаваў мэту пакрытыкаваць ці адмовіць аджыўшыя, патрыярхальныя нормы жыцця. Да таго ж чорнаўскага гаваруна, як ні дзіўна, мы пранікаем асаблівым замілаваным пачуццём, сімпатый, зрэдку глядзім на яго з лёгкай іроніяй. І не больш. Чорнаўскі герой кіруецца сумленнымі маральнымі крытэрыямі, не спяшаецца пры-

і выключае любую выпадковасць ці непатрэбнасць. Паводле чорнаўскай мастацка-філасофскай карціны свету прыродная стабільнасць, натуральнасць і нязмушанасць якраз і захоўваюцца дзякуючы таму, што кожная рэч знаходзіцца на сваім месцы, адпавядае свайму першапачатковаму прызначэнню. Адпаведна жыццё чалавека і народа толькі тады не выклікае якой бы там ні было перасцярогі, калі ў ім усё мэтазгодна і арганічна суладжана, спалучана і дзе назаўсёды выключана магчымасць актывізацыі разбуральных сіл, уключаючы і тыя, што парушаюць псіхалагічны баланс, згубна дзейнічаюць на глыбінныя структуры свядомасці.

Асаблівая небяспека бачылася пісьменніку ў звярным, неўтаймоўным, разбуральным пачатку, які пры пэўных умовах здольны быў выйсці з-пад кантролю чалавечага розуму. К. Чорны выдатна ўсведамляў, якую ён мог уявіць небяспеку, набыўшы жахлівыя памеры, шматразова павялічыўшы сваю сферу распаўсюджвання ў маштабах не толькі адной краіны, але і ў маштабах усёй планеты. Таму ён з такой рашучасцю імкнуўся засцерагчы і сябе, і свайго героя, і чалавека ўвогуле ад пагрозы татальнага

Зямля для іх — тое адвечнае, няздрадлівае, святое, што не толькі множыць матэрыяльны дабрабыт, але і мацуе дух і волю. Яны зжыліся, здрадзіліся са сваёй зямной доляй, якая стала іх жыццёвым лёсам, іх сутнасцю. Іншай долі для сябе ніхто з іх не мог і чакаць. Можна таму новыя грамадскія павевы, якія, здавалася б, упарта ўрываюцца ў паўсядзёныя размераны ход жыцця, заставаліся для гэтых людзей у большасці сваёй не заўважанымі, ці, прынамсі, слаба адчувальнымі.

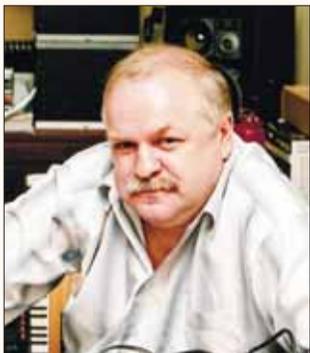
Вошты пройдзенага гістарычнага шляху яшчэ і яшчэ раз пераконвае ў тым, што ўнутранае чуццё не здрадзіла герою Чорнага: чуйным сляхам мастака ён улоўліваў, прадбачыў тую небяспеку, якая магла чакаць чалавека ў выпадку яго поўнага расчалавечвання, страты здольнасці думаць і разважаць, быць гаспадаром на зямлі. Асаблівая небяспека бачылася пісьменніку ў тым звярным, разбуральным пачатку, які пры адпаведных умовах мог выйсці з-пад кантролю розуму і волі. Просты чалавек з народа, які мог супрацьпаставіць усяму наноснаму, нежывому толькі сваё незапаленае сумленне і сваю прывязанасць да зямлі, заставаўся гарантам захавання права на жыццё і праўды жыцця.

Як гуманіст, як чалавек, для якога важней за ўсё мір і спакой у сваім доме, пісьменнік вымушаны быў ісці на вялікі — гуманны — самападман, самаашуканства, не губляючы надзеі і спадзявання, што ўсё яшчэ можа наладзіцца як след, усё ўвойдзе ў сваё натуральнае рэчыва. Пісьменнік як бы папярэджаў пра магчымы паварот падзей, спадзеючыся такім чынам прадухіліць сваім мастацкім словам тую навалу, якая няўмольна насоўвалася, як чорная хмара. Але стаць апалагетам нянавісці, спрыяць паскоранасці заведзенаму чыёйсьці злой волі працэсу распалення падазронасці і варажнечы ў грамадстве, — супярэчыла яго мастакоўскаму ідэалу. Пісьменнік быў вымушаны лавіраваць сярод небяспечных рыфаў пралетарскай нянавісці, ваяўнічасці. Ён упарта скіроўваў сваю думку ў рэчышча філасофскіх, агульначалавечых праблем, культуры ваваў ідэі хрысціянскай дабрачыннасці, міласэрнасці, спагады, вялікасць душы, павагу да чалавека.

К. Чорны да канца застаўся верны свайму жыццёваму і мастакоўскаму кодэксу, ідэі гуманнага, адкрытага, адзінага ў сваіх намерах і дзеяннях чалавецтва, прынцыпы агульнага сужыцця якога будаваліся б на аснове прынцыпаў узаемапавагі, роўнасці, даверу. Ён шчыра жадаў, каб чалавецтва зразумела нарэшце тое, што ў яго ёсць агульны вораг — "злы", "жорсткі" і "страшны злодзей" — дыктатура, таталітарызм, фашызм, сталінізм, што нявечаць жыццё людзей; хваробы, страх, нявер'е, — якія трэба перамагчы ўласнымі намаганнямі дзеля таго, каб быць не вечнымі выгнанцамі-тубыльцамі на сваёй зямлі, а мець ясную і непахісную ўпэўненасць у заўтрашнім дні, у надзейнасці і непарушнасці свайго дому, свайго месца ў Сусвеце.

Валерый МАКСІМОВІЧ,
доктар філалагічных навук

На здымках: Кузьма Чорны з дачкой Рагнедай (1938 год); рэдкалегія "Узвышша" — стаяць: Адам Бабарэка і Язэп Пушчы, сядзяць: Кузьма Чорны, Уладзімір Дубоўка, Кандрат Крапіва (1926 год).

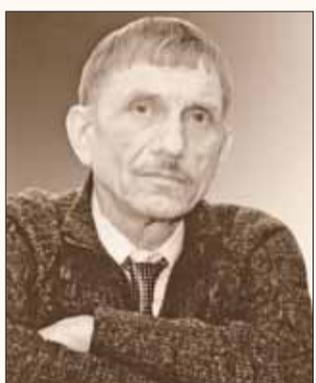
Мікола
ШАБОВІЧ«Маладыя мрой
маладога лета...»

За якой гарою,
Дзе шукаць па свеце
Маладыя мрой
Маладога лета,

Што цвілі, буялі
Колісь так шматкветна,
А пасля завялі
Ціха й непрыкметна,

Хоць душа й сягоння
Леціцца й вяснуе
Над гадоў прагоннем,
Над вячэрнім сумам
І радкі парою
Мкнуць на край Сусвету
Ў маладыя мрой
Маладога лета?

Я трымаю цябе за руку,
Адчуваю: з табою так лёгка
Пераплыць адзіноты раку
І на лёс ані хвілі не вохкаць.

Іван
ЛАГВІНОВІЧ

Паабедаўшы семкамі з шышкі,
дзьмухнуў дрозд у чароўны свісток:
разарвалася сэрца пупышкі —
нарадзіўся зялёны лісток!

Падышла сцяжынка да ракі —
бераг гаў ёй хустку з асакі.
У высокай ды густой траве
будзе схоў ад спёкі галаве.

Саспелым плодам сонца хіліцца
да той мяжы, дзе хвойны лес;
і даляглад зубатай сквіцай
яго надкусіць. Потым... з'есць.

Кветкавы водар, бы ягдны сок,
піў у гайку першароднай бязгрэшнасці.
Слёзы з вачэй вымывалі пясок
тэлевізійнай залежнасці.

Там аздабляў я разьбою кіек,
каб ужо смець называць яго посахам.
Кропкі ў пісьмёнах палеткаў над "ё"
дзень ставіў пчолам і восамі.

Над ціхамір'ем палёў і лугоў
сонца не засцілася аблачынкамі.
Маці-Прырода з аблічча майго
выцерла слёзы з пясчынкі.

Пісьмёны

Бярозы над крушняй
раскінулі кроны
люляць калыскова
птушыныя званы.

Пергамент кары
ў завірухах дублёны,

Ты так ярка, зіхотка цвіцеш,
Пальмяна агнеюцца вусны.
Мой радок
беспрытульны суцеш,
Каб задоўжыўся
вечар спакусны,

Каб, нырнуўшы ў метро,
бы ў раку,
Летуценні гуллівыя спеліць...
Я трымаю цябе за руку,
А на большае —
Бог не асмеліць.

Ці ўспомніш ты мяне,
Гарэзніца-дзяўчына?
Тваёй квітнець вясне —
Мая ўжо за плячыма.

Табе шчэ трапятаяць
У пацалунку страсным —
Мне ж болей рыфмаваць
Мінулае з сучасным.
Табе гарыць наіў,
Пяшчоціць валасамі —
Мой май агаманіў,
Дый ліпень гэтаксама.

Хоць мары-сны праз ноч
Ляцяць-плывуць імкліва
Да тваіх цёмных воч,
Усмешкі зіхатлівай...

А неба сённа нецікавае,
І сіль — адно ў тваіх вачах,
Мая чароўная, ласкавая,
Чый вобраз песціў па начах.

і час-летанісец
пакінуў пісьмёны —

прымальныя для
карыстання законы,
прыемныя для
вымаўлення імёны.

Цэнзурнай на грук
не было забароны
ні з боку салоўкі,
ні з боку вароны.

Расліннае золата
лотаці і дзьмухаўцоў
вясне маладой
для зялёнага ўбрання —
аздоба.
Чмялямі і пчолам
ставіцца якасці проба
пад пільным кантролем
адказных хрушчоў-мудрацоў.

Я доўга па родных
мясцінах блукаў.
Вяртанне ў мінулае —
не выпадковае:

Мы рэдка бачымся, не звонімся,
Не наракаем на жыццё,
Адно за часам бегма гонімся.
А як бруіла пачуццё!

А як не спалася — пісалася!
Якія ўскрываўлі радкі!
Дык што ж, скажы,
між намі сталася?
Ці, можа, проста час такі?..

Хоць дні мінуліся ласкавыя,
Агмень спакусы не зачах...
А неба сённа нецікавае,
І сіль — адно ў тваіх вачах.

Я буду помніць твой пагляд
І за гадоў пажухлай навісцю.
Усё вяртаецца назад,
Адно што ты —
ты не вяртаешся.

Ты там, дзе восень і зіма,
Ды не са мной —
мне жыць надзеямі,
Што, хоць шляхоў назад няма,
Наперад ёсць —
ды толькі дзе яны?

Мне будзе цяжка забываць:
З гадамі ўсё іначай бачыцца.
Табе ці лёгка там спяваць,
Ці мо, як тут,
паболей плачацца?..

Я буду помніць твой пагляд
І за гадоў пажухлай навісцю.
Усё вяртаецца назад,
Адно што ты —
ты не вяртаешся.

Сляды на сцяжынках
дзяцінства шукаў —
свае — пастушковыя
і грыбніковыя.

Не гром сярод яснага неба спыніў,
уразіў пейзаж,
што адкрыўся за хвойнікам:
дубоў спілаваных
таўсматыя пні —
нібы пастаменты
ад знішчаных помнікаў...

Хто дзе

— Хто там? Хто там? —
пытаецца Рэха.
— Гэта ты там, —
абуряецца Голас, —
а я — тут!

Мову продкаў назваў я
святэньнай найпершай,
суцяшальніцай,
скарбніцай найдарагой;
бо калі б не яна —
не было б гэтых вершаў:
не прарос бы мой талент
у мове другой.

Тамара
ЛЯЛІКАВА

Дэбют

Нарадзілася ў 1937 г. на Магілёў-шчыне. Піша па-руску і па-беларуску. Выдала кнігі "Истина жизни" (2001), "Гронка бацькавай каліны" (2002), "Благословенна вострава" (2003), "Табе, Беларусь, свае песні спяваю" (2004), "Адна на скразняку" (2005). У "ЛіМе" — упершыню.

Маладосці

О маладосць, высокі твой узлёт!
Калі ёсць крылы і заве гарога,
Ты не цурайся роднага парога,
Дзе карані пусціў калісьці рог.
Бо напаткае некалі знямога
І ў сэрцы прарасце
тваім трывога,
Тады спасцігнеш
шлях зямны да Бога
І азірнешся на пахілы плот.

Гваздзікі

Гваздзікі смяртэльна-белыя...
Ляжаць засохлыя яны,
Спяць у кутку асірацелья
Там, дзе з табой сядзелі мы.

Маўчыць букет, глядзіць паныла,
Няма ў мяне таксама слоў.
І толькі ў сне мне дорыць мілы
Жывыя кветкі і любоў.

Зноўку гады
праляцелі, як птушкі,
Сцежку прысыпаў
сняжок ля акна,
Хоць па табе
я не плачу ў падушку,
Але ж чакаю цябе давідна.

Я веру

Як цесна сэрцу, нібы ў засценку,
Жыве надзея, яна — ратунак.
Ноч мітусіцца паспешна ў зрэнках,
Нібы цыганка: такі малюнак...

Я веру — сонца зірне на ганак,
Душу пакіне аграду гора.
Адкрыю дзверы, сустрэну ранак,
Нахлыне радасць, як хваля з мора.

Фота Яўгена Шастакова

Для нас актуальнае ўсё

Станіслаў НІЧЫПАРОВІЧ, намеснік дырэктара РУП «Выдавецкі дом «Беларуская навука»:

— Я шмат гадоў адпрацаваў у сферы кнігавыдання і шмат чаго зрабіў. На мой погляд, на сённяшні дзень у сродках масавай інфармацыі недастаткова асвятляюцца праблемы кнігавыдання, увогуле тое, чым жывуць друкары, выдаўцы. За апошнія 20 гадоў змянілася сітуацыя, і не ў лепшы бок для айчыннага выдаўца. Цяпер выдаўцам самім даводзіцца вырашаць свае праблемы, яны апынуліся сам-насам з тым рынкам, які стыхійна склаўся.

Тое, што з'явіўся новы праект «Кніжны свет» у такім выданні, як «ЛіМ», лічу, вельмі добра. Неабходна з'яднаць праз сродкі масавай інфармацыі пісьменнікаў і выдаўцоў, а раздзяляць іх ніколі не трэба было, цяпер — тым больш. Я думаю, што можна падняць шмат тэм. Праблем багата і ў дзіцячай, мастацкай літаратуры, і ў навуковым, вучэбным кнігавыданні. Усё, што датычыць кнігавыдання ў шырокім сэнсе гэтага слова, актуальнае для нас.

Неабходна ўздымаць пытанні ўзаемаадносін паліграфістаў і выдаўцоў, выдаўцоў і кнігараспаўсюджвальнікаў. І гаварыць не толькі пра фінансавыя адносіны, якія ва ўмовах рынку, на мой погляд, з'яўляюцца галоўнымі, не толькі пра эканоміку. Але і пра фарміраванне тэматычных планаў, пра неабходнасць аб'яднання намаганняў у вырашэнні праблем кнігавыдання, нягледзячы на існуючую паміж выдаўцамі канкурэнцыю. Сёння канкурэнцыя вельмі жорсткая. Рускамоўная літаратура расійскіх выдавецтваў, калі ўзяць наш гандаль, займае каля 95 працэнтаў аб'ёмаў. І нам даволі цяжка канкуруваць з ёю, асабліва беларускамоўным выданням. Наклады іх невялікія, цана адпаведна высокая. Ёсць праблемы! І іх трэба рашаць!..

Інтэрв'ю са Станіславам Нічыпаровічам чытайце на сёмай старонцы «Кніжнага свету».

Ірына ТУЛУПАВА
Фота аўтара

Дастаць кнігі з-пад зямлі

Гадоў дваццаць таму гэта было надзвычай актуальна для насельніцтва — мець у сваёй бібліятэцы невядома якімі намаганнямі здабытую кнігу, пра якую гаварылі ўсе. Часы мяняюцца. І цяпер былі б толькі грошы — кнігу купіш альбо ў кнігарні, альбо на кніжным развале, альбо ў прыватных распаўсюджвальнікаў. Каб прапанаваць неабходнае людзям, цяпер выкарыстоўваюцца самыя разнастайныя формы гандлю. Выязны — у тым ліку.

У дні працы XIX Міжнароднага фестывалю мастацтваў «Славянскі базар у Віцебску» акрамя стацыянарных кнігарняў будучы працаваць новыя, часовыя, арганізаваныя для гараджан і гасцей пункты продажу літаратуры. Як паведаміў «Кніжнаму свету» намеснік дырэктара ААТ «Віцебсккніга» Мікалай Пагоскі, беларуская кніга ў агульным аб'ёме прадаж зойме каля 90 працэнтаў.

У прыватнасці, у цэнтры Віцебска плану-

ецца стварыць некалькі часовых кропак, дзе ў ліпенскія фестывальныя дні арганізуюць продаж кніг. Акрамя кнігарні «Глобус», палаткі «Віцебсккнігі» будучы устаноўлены на вуліцах Кірава і Замкавай, імправізаваныя міні-кіёскі з'явіцца ў гасцініцах «Віцебск» і «Эрыдан». Запаветную кніжачку можна будзе знайсці і ў павільёне ў падземным пераходзе на плошчы Перамогі, які будзе працаваць у падоўжаным рэжыме — з 7 да 22

гадзін. Так што пакупнікі сучасных фаліянтаў змогуць насамрэч гаварыць, што дасталі такія кнігі з-пад зямлі. Дэвіз «Знайдзі кнігу!» — па-ранейшаму актуальны: ад таго, якія навінкі прапануюць кнігараспаўсюджвальнікі і якія з выданняў набудуць сабе госці, будзе ў многім залежаць імідж краіны. У палатках (2x3 м²) і павільёне памерам каля 12 м² будучы прадастануць кнігі-лаўрэаты нацыянальнага конкурсу «Мастацтва кнігі» і аднайменнага міжнароднага. Агулам жа друкаванай прадукцыі будзе прадастануць каля 800 — 1000 найменняў, з іх каля 100 назваў сувеніраў. Кнігі — энцыклапедычныя, краязнаўчага кірункаў, фотаальбомы і мастацкая літаратура. Сярод іх — альбомы А. Аляксеева і А. Лукашэвіча «Скарбы Беларусі», С. Мельніка «Беларусь: Памятнікі архітэктуры», «Замкі і дворцы Беларусі» ды іншыя.

Ірына НОВАК

Ёсць праблема!

Полацкі сіндром

Праца на «Славянскім базары ў Віцебску» альбо на іншых фестывалях для кніжнікаў — традыцыйная.

Летась за кошт продажу кніг на фестывалі выручылі каля 15 мільёнаў рублёў. Менавіта продаж кніг на выязных кропках у гэты час найвышэйшы — лета для кнігараспаўсюджвальнікаў не самая прыдатная пара. Праблема — кадры, не хапае людзей, каб арганізаваць продаж выданняў у непасрэднай блізкасці да спажывцоў.

У ААТ «Віцебсккніга» толькі адна кнігарня — «Глобус» — размешчана ў цэнтры горада. Астатнія — на ўскраінах. А ўсе мерапрыемствы праходзяць менавіта тут. Так што фестываль для «Віцебсккнігі» — яшчэ і дадатковая магчымасць выйсці ў цэнтр горада. Акрамя кнігарні «Глобус», праўда, ёсць яшчэ тры кнігарні прыватнай формы ўласнасці.

Агулам жа ў горадзе над Дэвіной 10 кнігарняў. З іх 7 — «Віцебсккнігі» і тры — згаданыя прыватныя. Чым прыватны гандаль дапаўняе дзяржструктуры ў распаўсюджванні друкаванай прадукцыі? — «У нашых кніжных аддзелах (хоць і мы цяпер актыўнае таварыства), на нашых паліцах самы шырокі асартымент беларускай кнігі», — не без гонару паведамляе намеснік дырэктара

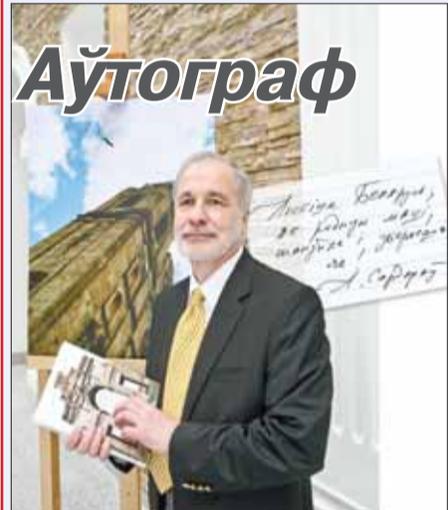
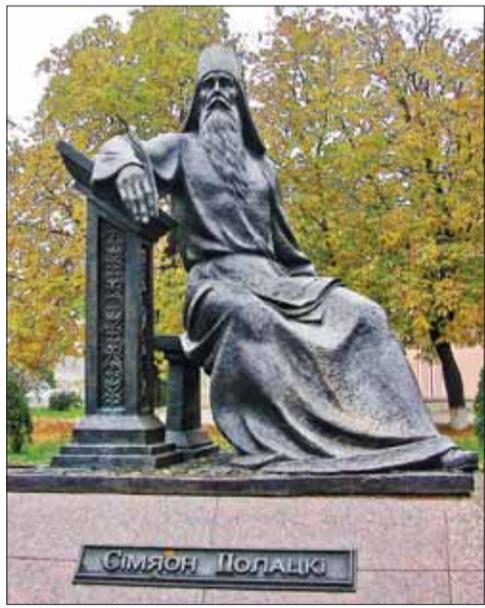
ААТ «Віцебсккніга» Мікалай Пагоскі. Але да ранейшых праблем дадаліся і новыя. Сёлета ўведзена норма, паводле якой кнігараспаўсюджвальнікі аказаліся пазбаўленыя льгот па арэндзе памяшканняў, яны мусяць плаціць за арэнду немалыя сродкі. Хаця мясцовыя ўлады ў рамках закона прымяняюць, наколькі магчыма, зніжэнне каэфіцыента. Гэта што да гарадоў Віцебск, Орша ды іншых. А, да прыкладу, полацкая кнігарня «Светач» (філіял ААТ «Віцебсккніга») ніякіх паслабленняў па аплаце не мае. Канстатуем гэта з сумам: кнігарня ў горадзе першадрукара, непарыўна звязанага з імёнамі асветнікаў Франціска Скарыны, Еўфрасіні Полацкай, Сімяона Полацкага, дзе кнізе першапачаткова нададзена надзвычай высокая місія, мусяць шукаць сродкі, каб выжыць. Нават прагучалі пагрозлівыя заявы: калі не можаце забяспечыць аплату, прадаставім месца на ўскаіне. Адзін з чыноўнікаў нават ганарыцца тым, што паўтода ўжо кніг не купляе і раіць гандлярам замяніць кнігу іншым хадавым таварам.

Што не рэгіён, то асаблівасці. Але і ў такіх умовах «Віцебсккніга» знаходзіць такія магчымасці, каб адкрыць новыя пункты продажу кніг. У 2008 і 2009 гадах у Віцебску адкрылі па адным кніжным павільёне. Плануецца, што не будзе выключэннем і гэты, 2010-ы.

Адкрываюць у горадзе кожны год, і ў гэтым сэнсе ўлады дапамагаюць, часцей невялікія гандлёвыя павільёны на 20-30 м². «Павільён яшчэ можна аплаціць», — падкрэслівае Мікалай Пятровіч.

Віцебшчына — паўночная частка Беларусі. Па большасці, кніжнікі тут працуюць з Расіяй, у якой больш прывабныя ўмовы для кнігагандлю. Бо ў іх — тыя славытыя 10 працэнтаў падатку на дабаўленую вартасць, якія ставяць наш айчыны друк у незаыздорснае ў параўнанні з суседзямі становішча. На Украіне — так званая нулявая стаўка ПДВ на кнігі ўкраінскіх выдавецтваў. Калі б і нам такое — маглі б прыгэзніць галіну, якая непасрэдна з'яўляецца часткай культуры народа. Тады, магчыма, маглі б гаварыць і пра нацыянальную праграму падтрымкі кнігі, і пра больш актыўнае пашырэнне гандлёвай сеткі.

Ірына ТУЛУПАВА
Фота аўтара

Чары забытага, старадаўняга...

Джан архітэктурнага факультэта Беларускага нацыянальнага тэхнічнага ўніверсітэта, доктар архітэктуры, прафесар Арман Сардараў — сааўтар кнігі «Даўня Беларусі». Разам з доктарам філалагічных навук Адамам Мальдзісам праз мастацкае слова творцы паказалі некаторыя старажытныя помнікі сённяшняй Беларусі. Кніга, напісаная ў форме дыялога, багата ілюстраваная (мастак, архітэктар Уладзімір Шолк), выйшла ў свет у 2010 годзе (РВУ «Літаратура і Мастацтва»).

Арман Сардараў ужо ў дваццаціпяцігадовым узросце абараніў дысертацыю па тэме, якая раней не ўзнікала нават у навуковых дыскусіях, — «Дарожная архітэктура Беларусі».

— Усе мае дарогі ішлі праз Беларусь Адама Мальдзіса. Бо ён спалучае ў сваёй творчасці многае. Ён вучоны, у той жа час — пісьменнік. Ён і мастак, які адчувае Беларусь і перадае гэта сваё пачуццё людзям. Я з маладых гадоў чытаю яго творы, яго кнігі, яны, безумоўна, фарміравалі мой погляд на гісторыю і культуру Беларусі.

Лічу, што няма лепшага часу, як цяпер, паездзіць па краіне. Размова пра мову і культуру Беларусі не спыняецца. Я маю шмат гадзін запісу размоў з Адамам Мальдзісам, і толькі маленькая часцінка ўвайшла ў кнігу. Можна, калісьці надрукуем усё.

Ведаецца, і ў архітэктуры, і ў кнізе ўваблена ўсё тое, што ідзе з душэўных глыбін. Высокая архітэктура нараджаецца ў душы чалавека, і тое ж робіш, думаеш, калі ствараеш кнігу. У творы мастацтва ўвабляецца тое, што чалавек перажывае, што носіць у сабе. Гэта тое галоўнае, што ён хоча перадаць іншым людзям, падзяліцца сваімі ўражаннямі, думкамі.

— Якія кнігі вы цяпер чытаеце?
— Проста трэба шмат чытаць. Кнігі дапамагаюць верыць у лепшае, у высокае прызначэнне чалавека, хоць жыццё больш празаічнае і суровае.

Ірына ТУЛУПАВА
На здымку: Арман Сардараў — чытачам «Кніжнага свету»: Любіце Беларусь, як родную маці...
Фота Кастуся Дробава; калаж Віктара Калініна

Выстаўкі

Кірмаш з акцэнтам: вуснамі суседзяў

Расійскі друк — пра Ганаровага госця Маскоўскага кірмашу

Прэзентацыя Рэспублікі Беларусь, якая з'яўляецца Ганаровым госцем Маскоўскай кніжнай выстаўкі-кірмашу, адбудзецца адразу пасля адкрыцця XXIII ММКВК 1 верасня. Пра гэта паведамляе сайт міжнародных выставак. Плануецца, што цырымонія пачнецца ў 12.30 у зале «В» выставачнага павільёна № 75 і будзе арганізавана Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь і Федэральным агенцтвам па друку і масавых камунікацыях.

Беларусь — пастаянны ўдзельнік гэтых аўтарытэтных форуму, падкрэслівае расійскі сайт і звяртае ўвагу: у рабочых планах — разгарнуць аб'яднаны стэнд беларускіх выдаўцоў агульнай плошчай 200 квадратных метраў.

Паводле папярэдніх планаў, адной з галоўных тэм дыскусій і абмеркавання кніжнікаў дзвюх краін стануць праекты сумесных выданняў. Праграма прадабачыць арганізацыю семінараў, прысвечаных перакладам, а таксама цэлую серыю сустрэч беларускіх аўтараў і перакладчыкаў з расійскімі калегамі.

У Міністэрстве інфармацыі Беларусі паведамілі, што цяпер ідзе актыўная падрыхтоўка да восеньскага кірмашу, удакладняюцца дэталі і праграма мерапрыемстваў, пра якую неўзабаве даведаюцца і чытачы «Кніжнага свету».

Ірына РЫТАМІНСКАЯ

Час чытаць

3 недаверам да празаікаў

Беларусы разважаюць пра свае чытацкія густы, называюць кнігі, што змянілі ўспрымманне рэчаіснасці, і вызначаюць самага рамантычнага літаратурнага героя.

Ігар Пракаповіч, настаўнік, краязнаўца, "Чалавек года Віцебшчыны-2009":

— Кола маіх кніжных захапленняў абмежавана тымі кірункамі, якія мне блізкія і карысныя для працы. Найперш, гэта краязнаўства. Стараюся чытаць выданні, у якіх згадваецца Пастаўшчына і суседнія раёны, асабліва Мядзельшчына — адтуль родам бацькі, жонка, там нарадзіліся дзеці. Сярод апошніх працтаных кніг раман П. Краснова "Largo", апавяданні-ўспаміны Уладзіміра Дубоўкі "Пялёсткі", даследаванне А. Юркайца "Гісторыя рымска-каталіцкай парафіі ў Паставах".

Другі кірунак — паэзія. З юнацтва цікаўлюся новымі зборнікамі вершаў, сабраў невялікую бібліятэчку кніг пачынаючых аўтараў 1980 — 1990-х гадоў.

Мастацкую прозу чытаю рэдка, бо маю пэўны недавер да аўтараў. Пераважная большасць твораў — "бытавая фантастыка", віртуальныя сюжэты, прыдуманая разаргэтым мозгам. Апошняя кніга з гэтага шэрага — распіраны "Код да Вінчы" Дэна Брауна. Вельмі захапляльная чытанка, пасля якой — пустэча.

Апошнім часам амаль штодзённа па 15-20 хвілін чытаю "Беларуска-расійскі слоўнік" М. Байкова і С. Некрашэвіча. Гэта чароўны кувэр, у якім ёсць сотні залатых беларускіх слоў, якія варта таго, каб іх часцей ужывалі ў беларускамоўным асяродку.

У юнацтве вялікі ўплыў на пашырэнне маёй самасвядомасці, на разуменне жыцця як каштоўнай прыгажосці зрабіла паэзія. Спачатку гэта былі кнігі Сяргея Ясеніна і Аляксандра Блока, пазней — "Вянок" Максіма Багдановіча. Менавіта апошні падштурхнуў да беларушчыны. А нацыянальная самасвядомасць умацоўвалася творамі "Геаграфія Беларусі" А. Смоліча і "Зямля пад белымі крыламі" Уладзіміра Караткевіча.

Найбольшае ж уражанне на мяне зрабіла кніга, якую ў розныя часы перачытваў некалькі разоў. Гэта "Гоя, або Цяжкі шлях пазнання" Ліона Фейхтвангера.

Самы рамантычны герой для мяне — Асоль з кнігі "Тая, што бяжыць па хвалях" Аляксандра Грына. Гэты вобраз натхніў мяне на напісанне шэрага вершаў і песень.

Вітрына

Шмат хто, пэўна, ведае мінскую кнігарню "Эўрыка" як месца, дзе можна знайсці рэдкаю, але вельмі патрэбную кнігу. Уражвае крама таксама сваім шырокім і разнастайным асартыmentам. Акрамя, натуральна, вялікай колькасці кніг, тут маюцца і папяровыя расійскія грошы пачатку XX ст., і размаляваныя ўручную шаўковыя гальштукі, і незабыўныя з дзіцячага садка лялькі, што надзяваюцца на руку...

Эўрыка!

Аддзел сувеніраў і аддзел развіваючых цацак з'явіліся дзякуючы заўвагам і пажаданням пакупнікоў. Сёння наяўнасць гэтых аддзелаў робіць краму цудоўным месцам для пошуку падарункаў. Звяртае на сябе ўвагу мноства палічак з бланкавай прадукцыяй, багаты аддзел тэхнічнай літаратуры, шыкоўны выбар дзіцячых кніг, у тым ліку і беларускамоўных (тут можна згадаць перакладныя апавесці пра траляў і Карлсана, новую кнігу "Малы і Мядзведзік"). Аднак непадрыхтаваны пакупнік рызыкуе прамінуць шмат выключнага і цікавага — таму, каб пазнаёміць чытача з кнігарняй "Эўрыка", затрымаем ля тых кніжных стэлажоў, на якіх можна знайсці штосьці сапраўды адмысловае.

Спачатку спынімся ў аддзеле гістарычнай літаратуры. Тут, побач з навінкамі беларускіх выдавецтваў, маюцца польскамоўныя кнігі па гісторыі і мастацтве (выдадзеныя, адпаведна, у Польшчы). На суседняй паліцы — матэрыялы па паланістыцы.

Маюцца ў гэтым кутку і беларускія аўдыёкнігі сярэднім коштам 15 тыс. руб. Сучасны школьнік можа паслухаць вершы Максіма Багдановіча, "Новую зямлю" Якуба Коласа, "Каласы пад сярпом тваім" Уладзіміра Караткевіча. Абітурыенты, якія добра запамінаюць на слых, узрадуецца дыску "150 пытанняў і адказаў па гісторыі Беларусі", дзякуючы якому можна актыўна рыхтавацца да іспыту за полуднем альбо ў метро. Для дзетак прапануюцца аўдыёзапісы беларускіх казак, якія дапамогуць засвоіць розныя тэматычныя групы лексікі і прызвычайца да беларускага вымаўлення.

Ля ўвахода ў краму — кнігі папулярных замежных і рускіх пісьменнікаў, кожная коштам 8 тыс. руб.

Акцыя "Усе па 8.000" праводзіцца ў крамах ААТ "Белкніга"; выданні старых накладаў прапануюцца з істотным зніжэннем цаны.

Асартыment новай кнігі ў аддзелах мастацкай літаратуры, мовазнаўства, гісторыі і культуры Беларусі дапаўняецца (nota bene!) букіністычнымі выданнямі. Букіністыка не ўтварае асобнага аддзела: адпаведныя кнігі вылучаюцца адно невялікім коштам. Варта прыгледзецца і да новых выданняў з пазнакай "уценка"...

Шмат у краме кніг, што выйшлі малымі накладамі (да 500 экзэмпляраў), у тым ліку і тых, якія прыносяць у кнігарню самі аўтары (наклад некаторых не большы як 30 экзэмпляраў). Да "малатражнай" літаратуры пераважна належаць мастацкія творы і гістарычныя даследаванні, прычым, па словах Святланы Пумпур (намесніцы дырэктара кнігарні "Эўрыка"), кнігі па гісторыі Беларусі карыстаюцца

да крыху большым попытам, чым беларускамоўная мастацкая літаратура. Так, напрыкладні гадавіны Грунвальдскай бітвы былі прададзены амаль усе кнігі па гісторыі Сярэднявечча.

З сучаснай беларускай літаратуры чытачы найчасцей цікавяцца творамі Васіля Быкава, Алеся Жукі, Анатоля Сыса, Адама Глобуса, Раісы Баравіковай, Уладзіміра Арлова (пра прыхільнасці кліентаў распавяла прадавец Рыта Петрашэўская). Часта набываюць і кнігі Адама Мальдзіса, беларускую класіку з серыі "Бібліятэка школьніка". На паліцах "Эўрыкі" шмат новых і напраўду цікавых выданняў: "3 гісторыі і культуры Вялікага княства Літоўскага", аўтабіяграфія Багуслава Радзівіла, зборнік скаргаў і заяваў грамадзян "Прашу Рабоча-сялянскую інспекцыю..."

...Пра змест гэтых кніг і іх адрасаў можна даведацца на сайце кнігарні www.evrika.belkniha.by, дзе змешчана каля сотні анатацый да розных выданняў з пазначэннем іх кошту. Натуральна, калі наведаць сайт перш чым саму краму, пошук кніг на паліцах будзе больш асэнсаваным і мэтанакіраваным, ды і складанасць выбару не так збянтэжыць будучага чытача.

Дарэчы, супрацоўнікі "Эўрыкі" часам прыязджаюць на святочныя мерапрыемствы, што ладзіцца паза межамі сталіцы. Штогод яны прысутнічаюць на Дні беларускага пісьменства, а нядаўна гасцявалі ў Сілічах на "Грунвальд-фэсце". Безумоўна, калегі вандруюць не з пустымі рукамі: яны заўсёды цягнуць следам фургончык кніг, якія паспяхова набываюцца гаспаіні святы (г. зв. "выязны гандаль"). Таму, калі вы не з Мінска — гасцін! Магчыма таксама атрымаць кнігу поштай альбо асабіста замовіць новае выданне. Мінчукі ж могуць наведаць кнігарню штодня акрамя нядзелі. Праўда, аднаго разу будзе дакладна недастаткова, бо калі ўжо збіраешся пакідаць краму, на вочы абавязкова трапіцца кніга, па якую варта прыйсці яшчэ. Так, менавіта тут мне зрэшты трапіўся ў рукі зборнік абразкоў, мініяцюр і апавяданняў Змітрака Бядулі — кніга, якую ў маёй гарадскай бібліятэцы выдаюць толькі "на ксеракопію". А зараз "Спатканне" ў маёй асабістай уласнасці. Эўрыка!

Алеся ЛАПЦКАЯ

На здымках: кнігарня "Эўрыка", прадавец Кацярына Шпак; у зале кнігарні.

Фота Кастуся Дробава

Топ-10

Магазін «Глобус» ОАО «Вітэбсккніга», г. Вітэбск
Кнігі беларускіх выдавецтваў

1. Вечерняя сказка / Сост. А. Коляда, Н. Мирончик. — Мінск: Мастацкая літаратура, 2004
2. Владимир Базан, Александр Вышка. Вітэбск. — Мінск: Беларусь, 2008
3. Оксана Котович, Янка Крук. Золотые правила народной культуры. — Мінск: Адукацыя і выхаванне, 2010
4. Анатолий Тарас. История имперских отношений: белорусы и русские 1772-1991. — Мінск: ФУАинформ, 2010
5. Наталья Батракова. Территория души. — Мінск: Кавалер, 2009
6. Наталья Батракова. Я играю не по правилам. — Мінск: Кавалер, 2008
- Наталья Батракова. Сто сорок жизненных мгноений. — Мінск: Кавалер, 2008
7. Ольга Левко. Вітэбск. Древнейшие города Беларуси. — Мінск: Беларуская навука, 2010
8. Ньютон Хилл. Думай и богатей. — Мінск: Попурри, 2009
9. Джон Кехо. Подсознание может всё. — Мінск: Беларусь, 2008
10. Владимир Базан, Александр Вышка. Шагал и Вітэбск. — Мінск: Беларусь, 2008

Кнігі расійскіх выдавецтваў

1. Стефани Майер. Сумерки. — Москва: АСТ, 2008
2. Януш Леон Вишневский. Одиночество в сети. — Санкт-Петербург: Азбука-классика, 2009
3. Борис Акунин. Сокол и ласточка. — Москва: ОЛМА Медиа Групп, 2009
4. Павел Санаев. Похороните меня за плинтусом. — Москва: Астрель, изд-во АСТ, 2010
5. Виктор Суворов. Разгром. — Москва: Астрель, Харвест, 2010
6. Джоан Роулинг. Гарри Потер и дары смерти. — Москва: Росмэн, 2007
7. Михаил Булгаков. Мастер и Маргарита. — Москва: АСТ, 2009
8. Дэн Браун. Утраченный символ. — Москва: АСТ, 2009
9. Анна Гавальда. Просто вместе. — Москва: АСТ, 2009
10. Александр Зорич. Беглый огонь. — Москва: Астрель, 2009

Росшуки

Загадкавы кніжны знак

Апрача "Дудкі беларускай" і "Смыка беларускага", Францішку Багушэвічу ў 1892 годзе ў тым жа Кракаве ўдалося выдаць кніжку-апаਵяданне "Тралялёначка", выдаваную па-беларуску, але таксама лацінкаю. Гэтую Багушэвічаву кніжку мала хто бачыў у Беларусі. І вось праз сто гадоў яе надумаўся перавыдаць факсімільным спосабам выдавец Алеся Жынкін. Трэба дадаць, што ў 1992 годзе ён факсімільна перавыдаў і "Пана Тадэвуша" ў перакладзе В. І. Дуніна-Марцінкевіча. І што мне кінулася ў вочы: на абодвух выданнях адзін і той жа кніжны знак. Адна і другая беларускія кніжкі, выдадзеныя ў розныя часы, у розных гарадах і ў розных краінах (Кракаў належаў Аўстра-Венгрыі, Віль-

ня — Расіі) маюць адзін і той жа кніжны знак, адну і тую ж выдавецкую марку. І даволі цікава: між перакрываваных булаў-жэзлаў — сімвалаў улады — літары В, С, З, V. А над усім гэтым малюнкам — карона.

Спраба высветліць пра згаданы знак з дасведчанымі беларускімі даследчыкамі і знаўцамі кніжных марак пэўны час не давала ніякіх вынікаў апрача чыста эмацыйнага рэчатыва: "І сапраўды цікава! І напраўду — загадка!"

Але ж хацелася ведаць дакладна: чыя гэта кніжная марка? Як так атрымалася, што дзве беларускія кніжкі выйшлі ў розных гарадах, у розных краінах, праз вялікі

прамежак часу — "Пан Тадэвуш", нагадаю, выйшаў у 1858 (Вільня), "Тралялёначка" ў 1892 (Кракаў) — маюць адзін і той жа кніжны знак?

"Энцыклапедыя гісторыі Беларусі" пра выдавецкія маркі піша: "Фірменны знак выдаўца або выдавецтва, які паказвае на паходжанне і прыналежнасць выдання. У ранні перыяд кнігадрукавання ў якасці выдавецкай маркі выкарыстоўвалі гербы, эмблемы, ініцыялы выдаўца. Першай выдавецкай беларускай маркай з'яўляецца сігнет Ф. Скарыны — выява сонца і месяца..."

Адночы я наважыўся звярнуцца да выдаўца факсімільнага выдання "Тралялёначкі" Алеся Жынкін. Цікава, што ён думае

пра супадзенне кніжных знакаў на згаданных выданнях? Ці звярнуў ён увагу на гэтую дэталю?

І вось што высветлілася: арыгінала Багушэвічавай кніжачкі А. Жынкін не бачыў. Той экслібрыс, з якім ён выдаў "Тралялёначку", змясціў самаволья. Алеся Жынкін мяркуе, што гэта экслібрыс Ягелонскай бібліятэкі ў Кракаве. Звесткі не Бог ведае якія, але пра іх павінны ведаць чытачы, каб не быць у змане.

Паводле выдавецкай рэмаркі, факсімільнае выданне "Тралялёначкі" падрыхтавана з дапамогай прафесара Здзіслава Нядзеі па адзіным выдому асобніку "Тралялёначкі", які захоўваецца ў бібліятэцы Ягелонскага ўніверсітэта ў Кракаве. Паколькі арыгінала "Тралялёначкі" Алеся Жынкін не даваўся бачыць, ён працаваў толькі з ксеракопій, таму і фармат, і колер шрыфтоў у ягоным факсімільнае адвольныя.

Уладзімір СОДАЛЬ

Навінкі кнігавыдання

Айчыныя выданні, зарэгістраваныя Нацыянальнай кніжнай палатай Беларусі апошнім часам

Беларуская мова

Галяш, Г. А. Беларуская мова: 4-ты клас: рабочы шпэтак: дапаможнік для вучняў агульнаадукацыйных устаноў з рускай мовай навучання / Г. А. Галяш, Н. А. Жыліч. — Мінск: Аверсэв, 2010. — 93 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-533-080-7.

Голуб, В. І. Работа над памылкамі на ўроках беларускай мовы: у 3 ч. : дапаможнік для навучэнцаў / В. І. Голуб. — 3-е выд. — Мазыр: Белы Вецер, 2010. — ISBN 978-985-514-978-2.

Ч. 1: Фанетыка. Лексіка. Словаўтварэнне. — 47 с. — 363 экз. — ISBN 978-985-514-975-1.

Ч. 2: Марфалогія. — 66 с. — 313 экз. — ISBN 978-985-514-976-8.

Ч. 3: Пунктуацыя. — 91 с. — 363 экз. — ISBN 978-985-514-977-5.

Закон Рэспублікі Беларусь «Аб Правах беларускай арфаграфіі і пунктуацыі»: 23 ліпеня 2008 г. № 420-З: прыняты Палатай прадстаўнікоў 24 чэрвеня 2008 г.: адобраны Саветам Рэспублікі 28 чэрвеня 2008 г.: зарэгістраваны ў Нацыянальным рэестры прававых актаў Рэспублікі Беларусь 2008 г. № 2/1517: Закон уступае ў сілу з 1 верасня 2010 г. — Мазыр: Белы Вецер, 2010. — 139 с. — 1317 экз. — ISBN 978-985-514-871-6.

Кулеш, Г. І. Рэпетытар па беларускай мове: сінтаксіс і пунктуацыя: для падрыхтоўкі да цэнтралізаванага тэсціравання / Г. І. Кулеш, Г. К. Ціванова. — Мінск: Аверсэв, 2010. — 159 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-509-987-2.

Куліковіч, У. І. Урокі падрыхтоўкі да алімпіады па беларускай мове: практыкум для вучняў агульнаадукацыйных устаноў / У. І. Куліковіч. — Мазыр: Белы Вецер, 2010. — 189 с. — 713 экз. — ISBN 978-985-514-968-3.

Складзенне і спражэнне ў беларускай мове: даведнік для навучэнцаў / складальнік Н. А. Кошалова. — 4-е выд. — Мазыр: Белы Вецер, 2010. — 28 с. — 163 экз. — ISBN 978-985-514-937-9.

Слоўніковая скарбонка для пачатковых класаў: беларуска-рускі, руска-беларускі тэматычны слоўнік / складальнікі: В. М. Макеўніна і інш.; пад рэдакцыяй В. М. Макеўнінай]. — 2-е выд. — Мазыр: Образовательная компания «Содействие», 2010. — 71 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-520-208-1.

Старасценка, Т. Я. Стылістыка беларускай мовы: вучэбна-метадычны дапаможнік / Т. Я. Старасценка, В. В. Урбан, Ф. С. Шумчык; Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка. — 2-е выд. — Мінск: БДПУ, 2010. — 219 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-501-857-6.

Цыбульская, С. І. Школьны курс беларускай мовы ў табліцах і тэстах: падрыхтоўка да цэнтралізаванага тэсціравання і экзамена: [у 2 ч.] / С. І. Цыбульская. — 2-е выд., выпраўленае. — Мінск: Сэр-Віт, 2009—2010.

Ч. 2. — 2010. — 293 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-419-479-0. — ISBN 978-985-419-394-6 (памылк.).

Цэнтралізаванае тэсціраванне. Беларуская мова: зборнік тэстаў / Установа адукацыі «Рэспубліканскі інстытут кантролю ведаў» Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь. — 2-е выд. — Мінск: Аверсэв, 2010. — 94 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-533-088-3.

Чарнякевіч, Ю. В. Атлас гаворак паўночна-ўсходняй Брэстчыны / Ю. В. Чарнякевіч; [навуковы рэдактар: П. А. Міхайлаў]. — Мінск: Тэхналогія, 2009. — 255 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-458-191-0

Літаратура. Літаратуразнаўства

История зарубежной литературы XX века: курс лекций / Министерство образования Республики Беларусь, Мозырский государственный университет им. И. П. Шамякина; [автор-составитель И. Ю. Вераквич]. — Мозыр: МзГТУ, 2009. — 169 с. — 189 экз. — ISBN 978-985-477-283-7.

Михайлова, Е. В. Концепт «музыка» в поэтических текстах — предшественных разных языков и культур / Е. В. Михайлова. — Мінск: Тесей, 2009. — 187 с. — 120 экз. — ISBN 978-985-463-353-4.

Полная хрестоматия для начальной школы: 1-й класс / [автор-составитель Николай Владимирович Белов]. — Мінск: Харвест, 2010. — 383 с. — 10000 экз. — ISBN 978-985-16-6618-4 (в пер.).

Полная хрестоматия для начальной школы: 2-й класс / [автор-составитель Николай Владимирович Белов]. — Мінск: Харвест, 2010. — 383 с. — 10000 экз. — ISBN 978-985-16-6619-1 (в пер.).

Полная хрестоматия для начальной школы: 3-й класс / [автор-составитель Николай Владимирович Белов]. — Мінск: Харвест, 2010. — 383 с. — 10000 экз. — ISBN 978-985-16-6620-7 (в пер.).

Полная хрестоматия для начальной школы: 4-й класс / [автор-составитель Николай Владимирович Белов]. — Мінск: Харвест, 2010. — 383 с. — 10000 экз. — ISBN 978-985-16-6621-4 (в пер.).

Тесты для тематического контроля по русской литературе: 6-й класс: практикум для учащихся общеобразовательных учреждений / [составитель А. Л. Никитина]. — Мозыр: Белый Вецер, 2010. — 37 с. — 713 экз. — ISBN 978-985-514-966-9.

Беларуская літаратура

Анатоль Канпелька: жыццё прадоўжыцца ў песні: дапаможнік / Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П. М. Машэрава, Кафедра беларускай літаратуры. — Віцебск: ВДУ, 2010. — 73 с. — 70 экз. — ISBN 978-985-517-171-4.

Калядка, С. У. Беларуская сучасная жаночая паэзія: мастацкія канцэпцыі «жаночага шчасця» / С. У. Калядка; Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, Інстытут мовы і літаратуры імя Якуба Коласа і Янкі Купалы. — Мінск: Беларуская навука, 2010. — 161 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-08-1122-6.

Матыўная прастора беларускай літаратуры пачатку XX стагоддзя: манאграфія / [І. В. Жук і інш.; пад агульнай рэдакцыяй І. В. Жука]; Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Гродзенскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Янкі Купалы. — Гродна: ГрДУ, 2009. — 255 с. — 120 экз. — ISBN 978-985-515-238-6 (у пер.).

Мушыньскі, М. Мае Каласавіны: з вопыту вывучэння літаратурнай і грамадска-культурнай дзейнасці Якуба Коласа / Міхась Мушыньскі; [навуковы рэдактар М. А. Тычына]; Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, Інстытут мовы і літаратуры імя Якуба Коласа і Янкі Купалы. — Мінск: Беларуская навука, 2010. — 385 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-08-1126-4.

Пучыньская, Т. М. Вывучэнне твораў сучаснай беларускай прозы: вучэбна-метадычны дапаможнік для студэнтаў філалагічных спецыяльнасцей / у 2 ч. / Т. М. Пучыньская; Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт. — Баранавічы: БарДУ, 2009 — ISBN 978-985-498-248-9.

Ч. 1. — 2009. — 90 с. — 105 экз. — ISBN 978-985-498-249-6.

Сучасны літаратурны працэс: тэндэнцыі і праблемы развіцця: дапаможнік / [І. М. Гоўзіч і інш.; пад агульнай рэдакцыяй Т. К. Грамадчанкі]; Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка. — Мінск: БДПУ, 2010. — 102 с. — 250 экз. — ISBN 978-985-501-847-7.

Гісторыя і краязнаўства

Бадюкова, Т. А. История средних веков стран Азии, Африки и Латинской Америки: пособие по одноименному курсу для студентов специальности 1-21 03 01 — История / Т. А. Бадюкова; Министерство образования Республики Беларусь, Гродненский государственный университет им. Янкі Купалы. — Гродна: ГрГУ, 2010. — 135 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-515-235-5.

Билеты для выпускных экзаменов в общеобразовательных учреждениях с русским языком обучения: уровень общего базового образования: 2009/2010 учебный год / Министерство образования Республики Беларусь. — Мінск: Нацыянальны інстытут адукацыі, 2010. — 6 с. — 12000 экз. — ISBN 978-985-465-645-8.

Билеты для выпускных экзаменаў у агульнаадукацыйных устаноў з беларускай мовай навучання: узровень агульнай базавай адукацыі: 2009/2010 навучальны год / Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь. — Мінск: Нацыянальны інстытут адукацыі, 2010. — 6 с. — 7600 экз. — ISBN 978-985-465-646-5.

Вялікая Айчынная вайна савецкага народа: у кантэксце Другой сусветнай вайны: дапаможнік / [В. Ф. Голубеў і інш.]; пад

рэдакцыяй Ю. М. Бохана, В. Ф. Кушнера. — Мінск: Экоперспектива, 2010. — 279 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-469-319-4.

Гістарыяграфія і крыніцы па гісторыі гарадоў і працэсаў урбанізацыі ў Беларусі: зборнік навуковых артыкулаў / Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Гродзенскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Янкі Купалы; [рэдакцыя: Даніловіч В. В. (адк. рэд.) і інш.]. — Гродна: ГрДУ, 2009. — 493 с. — Частка тэксту на польскай і рускай мовах. — 100 экз. — ISBN 978-985-515-240-9.

Женщина Солигорщины / [Е. П. Козырева и др.; авторы предисловия: Е. П. Козырева, А. Б. Римашевский]. — Мінск: Четыре четверти, 2010. — 319 с. — 800 экз. — ISBN 978-985-6856-73-3 (в пер.).

Загідулін, А. М. Беларускаяе пытанне ў польскай нацыянальнай і канфесійнай палітыцы ў Заходняй Беларусі (1921—1939 гг.): манаграфія / А. М. Загідулін; Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Гродзенскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Янкі Купалы. — Гродна: ГрДУ, 2010. — 183 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-515-243-0.

История Беларуси с древнейших времен до начала XXI века в вопросах и ответах: 11-й класс / [автор-составитель С. В. Панов]; под научной редакцией В. Н. Михнюка, В. М. Фомина. — Мінск: Аверсэв, 2010. — 236 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-509-994-0.

История Могилевского еврейства: документы и люди: научно-популярные очерки и жизнеописания: в 2 кн. / [составители: Александр Литин, Ида Шендерович]. — 2-е изд. — Могилев: АмелияПринт, 2010. **Кн. 2:** в 3 ч., ч. 2. — 2010. — 395 с. — Часть текста параллельно на русском и английском языках. — 50 экз. — ISBN 978-985-6891-12-3.

Карлюкевіч, А. Радзізнаўства: Мясціны. Асобы: краязнаўчыя нарысы / Алякс Карлюкевіч. — Мінск: Літаратура і Мастацтва, 2010. — 350 с. — 1600 экз. — ISBN 978-985-6941-17-0 (у пер.).

Ковкель, И. И. История Беларуси: с древнейших времен до нашего времени / И. И. Ковкель, Э. С. Ярусик. — 8-е изд. — Мінск: Аверсэв, 2010. — 621 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-533-095-1.

Корсак, А. И. История России и Украины: новейший период: учебно-методический комплекс для студентов исторических специальностей / А. И. Корсак; Министерство образования Республики Беларусь, Полоцкий государственный университет. — Новополоцк: ПГУ, 2010. — 242 с. — 70 экз. — ISBN 978-985-531-007-6.

Куль-Сяльверстава, С. Я. Уводзіны ў беларускую палеаграфію: дапаможнік па аднайменным курсе для студэнтаў гістарычных спецыяльнасцей / С. Я. Куль-Сяльверстава; Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Гродзенскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Янкі Купалы. — Гродна: ГрДУ, 2009. — 134 с. — 250 экз. — ISBN 978-985-515-227-0.

Новейшая история стран Европы и Америки: пособие: [для студентов] / Министерство образования Республики Беларусь, Мозырский государственный педагогический университет им. И. П. Шамякина; [автор-составитель: Барсук Е. Е.]. — 2-е изд., исправленное, дополненное. — Мозыр: МзГТУ, 2010. — 95 с. — 239 экз. — ISBN 978-985-477-351-3.

Панов, С. В. Материалы по истории Беларуси: 9-й класс: 42 темы для изучения, задания для самоконтроля, иллюстрации, логические схемы, терминологический словарь, хронологическая таблица, словарь персоналий, карты / С. В. Панов; [под научной редакцией Н. С. Сташкевича, Г. Я. Голеченко]. — 7-е изд., переработанное. — Мінск: Аверсэв, 2010. — 333 с. — 10100 экз. — ISBN 978-985-533-074-6.

Ратько, А. Ф. История Беларуси: тестовый тренажер для подготовки к централизованному тестированию / А. Ф. Ратько. — Мінск: Аверсэв, 2010. — 128 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-533-087-6.

Солоневич, И. Л. Россия в концлагере / Иван Солоневич; [научное редактирование, биографическая справка, примечания А. Е. Тараса]. — Мінск: Современная школа, 2010. — 590 с. — 3050 экз. — ISBN 978-985-513-745-1.

Стрелец, М. В. Постсоветский Брест в международных отношениях: достижения, проблемы, перспективы / Стрелец М. В., Билевич О. И.; Министерство образования Республики Беларусь, Брестский государственный технический университет. — Брест: БрГТУ, 2010. — 165 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-493-145-6.

Тарас, А. Е. Анатомия ненависти: русско-польские конфликты в XVIII—XX вв. /

Анатолий Тарас. — Мінск: Харвест, 2009. — 798 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-16-1774-2 (ошибоч.).

Навука і веды ў цэлым

Савчук, Э. А. Управление научно-техническими программами Союзного государства Беларуси и России: монография / Э. А. Савчук. — Мінск: ИВЦ Минфина, 2010. — 279 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-6921-67-7.

Дакументацыя

Берасцейскія кнігазборы: матэрыялы Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі «Берасцейскія кнігазборы: праблемы і перспектывы даследавання», Брэст, 30—31 кастрычніка 2008 г. / [пад агульнай рэдакцыяй М. В. Нікалаева]. — Брэст: Паліграфіка, 2010. — 463 с. — Частка тэксту на польскай і рускай мовах. — Рэзюме на англійскай мове. — 500 экз. — ISBN 978-985-90201-6-2 (у пер.).

Інфармацыйныя тэхналогіі

Белугина, Н. И. Информатика: 9-й класс: решение упражнений по учебному пособию «Информатика. 9 класс» авторов Г. А. Заборовского, А. И. Лапо, А. Е. Пушцева / Н. И. Белугина. — Мінск: Юнипресс, 2010. — 159 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-532-157-7.

Болотко, Л. Л. Интернет и электронная почта: [пособие] / Л. Л. Болотко, С. Е. Ракицкий; [ЗАО «БелХард Групп», Центр обучающих технологий]. — Мінск: Академія последипломного образования, 2003. — 54 с. — 115 экз. — ISBN 985-6643-75-9.

Горудко, Т. В. Использование программы производства символов BoardMaker V.6 For Windows: методические рекомендации / Т. В. Горудко; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный педагогический университет им. Максима Танка, Учебная лаборатория по развитию информационных технологий в специальном образовании «Образование без границ». — Мінск: БГТУ, 2010. — 86 с. — 250 экз.

Демидович, А. К. Презентационные технологии с использованием PowerPoint: учебное пособие / А. К. Демидович; Министерство образования Республики Беларусь, Государственное учреждение образования «Академия последипломного образования». — Мінск: АПО, 2010. — 45 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-495-127-0.

Изосимова, Т. Н. Применение современных технологий обработки данных в научных исследованиях: монография / Т. Н. Изосимова, Л. В. Рудикова; Министерство сельского хозяйства и продовольствия Республики Беларусь, Гродненский государственный аграрный университет. — Гродно: ГрГАУ, 2010. — 406 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6784-68-5 (в пер.).

Исаев, А. В. Программируемые цифровые устройства. Задачи и вопросы: методическое пособие для студентов специальностей 1-38 02 01 «Информационно-измерительная техника», 1-38 02 03 «Техническое обеспечение безопасности», 1-38 02 04 «Спортивная инженерия», 1-54 01 02 «Методы и приборы контроля качества и диагностики состояния объектов» / А. В. Исаев, А. К. Тявловский, К. Л. Тявловский; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский национальный технический университет, Кафедра «Информационно-измерительная техника и технологии». — Мінск: БНТУ, 2010. — 26 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-525-249-9.

Ковалев, А. В. Организация и функционирование ЭВМ: курс лекций для студентов специальности 1-40 01 02 «Информационные системы и технологии» (по направлениям) / А. В. Ковалев, Д. А. Литвинов; Министерство образования Республики Беларусь, Гомельский государственный технический университет им. П. О. Сухого, Кафедра «Информационные технологии». — Гомель: ГГТУ, 2010. — 56 с. — 80 экз. — ISBN 978-985-420-932-6.

Методические рекомендации по использованию электронной почты в деятельности организаций Республики Беларусь / Департамент по архивам и делопроизводству Министерства юстиции Республики Беларусь, Белорусский научно-исследовательский институт документоведения и архивного дела; [авторы-разработчики: А. Н. Сукач, А. Е. Рыбаков]. — Мінск: БелНИИДАД, 2010. — 71 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6733-48-5.

Парадня, П. Ф. Разработка баз экологических данных: конспект лекций для студентов специальности 1-56 02 01 «Геоде-

зия», 1-56 01 02 «Земельный кадастр» / П. Ф. Парадня; Министерство образования Республики Беларусь, Полоцкий государственный университет. — Новополоцк: ПГУ, 2010. — 80 с. — 95 экз. — ISBN 978-985-531-032-8.

Прохоренко, Д. М. Электронный документооборот в программе Microsoft Outlook 2007 / Д. М. Прохоренко; Министерство образования Республики Беларусь, Государственное учреждение образования «Республиканский институт высшей школы». — Минск: РИВШ, 2010. — 30 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-500-346-6.

Пунчик, Н. Н. Windows для начинающих: основы работы в Windows (любой версии — 95/98/2000/ME/XP/Vista/7): шпаргалки для первокурсников / Н. Н. Пунчик. — Минск: Дикта, 2010. — 175 с. — 1100 экз. — ISBN 978-985-494-500-2.

Пустовалова, Н. Н. Информатика и компьютерная графика: курс лекций для студентов всех специальностей / Н. Н. Пустовалова, А. И. Бракович; Белорусский государственный технологический университет. — Минск: БГТУ, 2010. — 201 с. — 600 экз. — ISBN 978-985-434-949-7.

Разинков, А. И. Работа с таблицами в среде MS Office: учебно-методическое пособие: [для студентов] / А. И. Разинков, Л. Н. Базака; Национальный банк Республики Беларусь, Полесский государственный университет. — Пинск: ПолесГУ, 2010. — 76 с. — 155 экз. — ISBN 978-985-516-069-5.

Решение экономических задач в MathCAD: пособие: [для студентов / А. И. Бородин и др.]; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный экономический университет. — Минск: БГЭУ, 2010. — 144 с. — 1025 экз. — ISBN 978-985-484-654-5.

Спиридонов, А. В. Информатика: учебно-методический комплекс для студентов специальности 1-70 05 01 «Проектирование, сооружение и эксплуатация газонефтепроводов и газонефтехранилищ» / А. В. Спиридонов; Министерство образования Республики Беларусь, Полоцкий государственный университет. — Новополоцк: ПГУ, 2010. — 270 с. — 40 экз. — ISBN 978-985-531-015-1.

Янь Цзинбинь. Поиск ключевых слов в слитной речи для современных систем обработки аудиосигналов / Янь Цзинбинь, И. Э. Хейдоров, А. М. Сорока. — Минск: РИВШ, 2010. — 196 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-500-344-2.

Кіраванне. Менеджмент

Ананько, Н. В. Делопроизводство: примеры основных организационных и распорядительных документов: [методическое пособие] / Н. В. Ананько, Л. Д. Лаврова; Министерство труда и социальной защиты Республики Беларусь, Государственное учреждение образования «Республиканский институт повышения квалификации и переподготовки работников Министерства труда и социальной защиты Республики Беларусь». — Минск: РИПК Минтруда и соцзащиты, 2007. — 102 с. — Часть текста параллельно на белорусском и русском языках. — 100 экз. — ISBN 985-90041-1-7 (ошибоч.).

Володько, В. Ф. Основы менеджмента: учебное пособие для студентов экономических специальностей учреждений, обеспечивающих получение высшего образования / В. Ф. Володько. — 3-е изд. — Минск: Адукацыя і выхаванне, 2010. — 303 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-471-353-3 (в пер.).

Гавриленко, С. Д. Документирование в организации / С. Д. Гавриленко. — 3-е изд., переработанное и дополненное. — Минск: Амалфея, 2010. — 139 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-441-825-4.

Гараедагі, Д. Системное мышление = System thinking: как управлять хаосом и сложными процессами: платформа для моделирования архитектуры бизнеса / Джамшид Гараедагі; [перев. с англ. Е. И. Недзальская; научный редактор Е. В. Кузнецова]. — Минск: Гревцов Букс, 2010. — 475 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-6926-03-0.

Шигорина, Е. В. Деловая коммуникация в профессиональной деятельности: учебно-методическое пособие / Е. В. Шигорина; Министерство труда и социальной защиты Республики Беларусь, Государственное учреждение образования «Республиканский институт повышения квалификации и переподготовки работников Министерства труда и социальной защиты Республики Беларусь». — Минск: РИПК Минтруда и соцзащиты, 2007. — 32 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6865-04-9.

Стандартызацыя. Тэхнічныя патрабаванні

Белорусский государственный институт стандартизации и сертификации (Минск). Сборник научных трудов / Научно-производственное республиканское унитарное предприятие «Белорусский государственный

институт стандартизации и сертификации» (БелГИСС). — Минск: БелГИСС, 2002.

Вып. 8 / под редакцией Гуревича В. А. — 2010. — 202 с. — 20 экз.

Цывілізацыя і культура

Культура Беларусі: энцыклапедыя / рэдкалегія: Т. У. Бялова (галоўны рэдактар). — Минск: Беларуская Энцыклапедыя, 2010. — ISBN 978-985-11-0495-2 (у пер.).

Т. 1: А–Б. — 2010. — 703 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-11-0496-9.

Языкович, В. Р. Культурология: учебно-методическое пособие для студентов вузов культуры и искусства / В. Р. Языкович. — Минск: РИВШ, 2010. — 361 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-500-339-8.

Бібліяграфія

Віцебская вобласць: (бібліяграфічны пазначальнік): IV квартал 2009 г. / ДУ «Віцебская абласная бібліятэка імя У. І. Леніна», Сектар крэатыўнай літаратуры і бібліяграфіі; [складальнікі: А. В. Ганчарова і інш.]. — Віцебск: Віцебская абласная бібліятэка, 2010. — 281 с. — Частка тэксту на рускай мове. — 35 экз.

Альберт Александрович Богдасаров: (к 75-летию со дня рождения): библиографический справочник / Брестский государственный университет им. А. С. Пушкина; [составители: Н. В. Михальчук, А. В. Грибко, Н. Ф. Гречаник; под редакцией М. А. Богдасарова]. — Брест: БрГУ, 2010. — 54 с. — 99 экз. — ISBN 978-985-473-513-9.

Выборы — дело всех и каждого: библиографический список литературы / Учреждение культуры «Могилевская областная библиотека им. В. И. Ленина», Отдел информационно-ресурсов, Публичный центр правовой информации; [составитель Т. В. Иванова; редактор Н. В. Дробышева]. — Могилев: Могилевская областная библиотека, 2010. — 11 с. — 12 экз.

Доктор медицинских наук, профессор, академик Белорусской академии медицинских наук, заслуженный деятель науки Республики Беларусь Георгий Игнатьевич Герасимович: к 80-летию со дня рождения: библиографический указатель / Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет, Библиотека. — Минск: БГМУ, 2010. — 61 с. — 40 экз. — ISBN 978-985-528-103-1.

Доктор медицинских наук, профессор, заслуженный деятель науки БССР Аркадий Степанович Крюк: к 90-летию со дня рождения: библиографический указатель / Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет, Библиотека. — Минск: БГМУ, 2010. — 32 с. — 15 экз. — ISBN 978-985-528-118-5.

Корма для животных: каталог технических нормативных правовых актов: (по состоянию на 01.03.2010 г.) / Государственный комитет по стандартизации Республики Беларусь (Госстандарт), Научно-производственное республиканское унитарное предприятие «Белорусский государственный институт стандартизации и сертификации» (БелГИСС). — Минск: БелГИСС, 2010. — VIII, 72 с.; 29 см. — 10 экз.

Техническое нормирование и стандартизация: нумерационный указатель технических нормативных правовых актов: (по состоянию на 1 января 2010 г.) / Государственный комитет по стандартизации Республики Беларусь (Госстандарт). — Минск: БелГИСС, 2010. — IX, 532 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-6812-65-4.

Бібліятэчная справа

Віцебскай абласной бібліятэцы імя У. І. Леніна 80 гадоў / [складальнік Л. С. Гудзельва; рэдкалегія: А. І. Сёмкін і інш.]. — Наваполацк: А. У. Маладзечкін, 2009. — 106 с. — Частка тэксту на рускай мове. — 510 экз. — ISBN 978-985-90155-9-5.

Школьныя бібліятэкі Міншчыны запрашаюць: зборнік сцэнарыяў / Дзяржаўная ўстанова адукацыі «Мінскі абласны інстытут развіцця адукацыі». — Минск: МАІРА, 2010. — 42 с. — Частка тэксту на рускай мове. — 100 экз. — ISBN 978-985-6907-25-1.

ДIALOG культур: работа с книгами зарубежных авторов: недели культуры, литературные игры, конкурсы знатоков, часы поэзии / [редактор-составитель Л. В. Нестерович]. — Минск: Красико-Принт, 2009. — 175 с. — 1300 экз. — ISBN 978-985-405-524-4.

Милосердие — и слово, и поступок: методические рекомендации библиотекам области по работе с инвалидами / Учреждение культуры «Могилевская областная библиотека им. В. И. Ленина», Отдел маркетинга и библиотечковедческой работы; [составитель Н. Н. Богданова; редактор

Т. Г. Пашковская]. — Могилев: Могилевская областная библиотека, 2009. — 42 с. — 33 экз.

Планирование и организация работы библиотеки общеобразовательного учреждения: методические рекомендации / [Управление образования Миноблсполкома], Государственное учреждение образования «Минский областной институт развития образования». — Минск: МОИРО, 2010. — 47 с. — 400 экз. — ISBN 978-985-6907-21-3.

Публичные библиотеки Могилевщины в 2009 году: обзор деятельности, статистические показатели работы / Учреждение культуры «Могилевская областная библиотека им. В. И. Ленина», Отдел маркетинга и библиотечковедческой работы; [составитель Т. Г. Пашковская]. — Могилев: Могилевская областная библиотека, 2010. — 20 с. — 36 экз.

Арганізацыі. Асацыяцыі. Музеі

Данилов, А. В. Розенкрейцер и реформатор российского масонства И. В. Лопухин: его учение о «внутренней церкви» как новация масонской мистики / А. В. Данилов. — Минск: Зорны Верасок, 2010. — 382 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-6957-10-2.

Зборнікі

Афоризмы выдающихся женщин / [автор-составитель Николай Владимирович Белов]. — Минск: Харвест, 2010. — 383 с. — 4000 экз. — ISBN 978-985-16-3815-0.

Исследования молодых ученых: сборник статей аспирантов / Министерство образования Республики Беларусь, Минский государственный лингвистический университет; [редколлегия: А. М. Горлатов, Е. С. Гриценко (ответственный редактор) и др.]. — Минск: МЛУ, 2010. — 187 с. — Часть текста на белорусском языке. — 100 экз. — ISBN 978-985-460-364-3.

Первые шаги в науку: материалы V научно-практической конференции школьников Гродненского района, 30 марта 2010 г. / [редколлегия: Л. В. Кашенкова и др.]. — Мозырь: Белый Ветер, 2010. — 199 с. — Часть текста на белорусском языке. — 212 экз. — ISBN 978-985-538-013-0.

«Первый шаг в науку-2009», международный форум студенческой и учащейся молодежи (Минск): Сборник материалов Международного форума студенческой и учащейся молодежи «Первый шаг в науку-2009» / [редакционная группа: Писарчук Н. М. и др.]. — Минск: Право и экономика, 2009.

Т. 2. — 2010. — 629 с. — Часть текста на белорусском языке. — 100 экз. — ISBN 978-985-442-780-5.

Современные исследования социально-экономических и гуманитарных проблем: сборник научных работ преподавателей и студентов: материалы научно-практической конференции (Минск, 22 мая 2009 г.) / [редколлегия: Клышевич Н. Ю. и др.]. — Минск: ЭНВИЛА, 2010. — 422 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-6517-48-1 (ошибоч.).

Дзіцячая, юнацкая літаратура

Автомобили: ты увидишь их в объеме и цвете: [для детей]. — Минск: Харвест, 2010. — 15 с. — 10100 экз. — ISBN 978-985-16-5311-5.

Большая детская энциклопедия: чудеса мира, самые красивые места мира, сокровища мира, военные тайны, военная техника, чудеса природы, животные, динозавры. — Минск: Современный литератор, 2009. — 351 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 10100 экз. — ISBN 978-985-14-1385-6 (в пер.).

Большая детская энциклопедия для мальчиков. — Минск: Современный литератор, 2009. — 239 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 12000 экз. — ISBN 978-985-14-1356-6 (в пер.).

Верные друзья и сердечные истории: для совместного чтения взрослых и детей младшего школьного возраста / [автор текста: Елена Михаленко; художники: Екатерина Елина, Ольга Ильина]. — Минск, 2010. — 18 с. — 3000 экз.

Волков, С. А. Волшебный сундучок: герои славянской мифологии: [для чтения взрослыми детям] / С. А. Волков; [художник С. А. Волков]. — 2-е изд. — Минск: Беларуская Энцыклапедыя, 2010. — 63 с. — 2500 экз. — ISBN 978-985-11-0501-0 (в пер.).

Все для девочек от А до Я / [автор-составитель Н. В. Белов]. — Минск: Харвест; Москва: АСТ, 2010. — 701 с. — 7000 экз. — ISBN 978-5-17-037439-7 (АСТ). — ISBN 978-985-16-1335-5 (Харвест) (в пер.).

Евангелие для самых маленьких: по С. Н. Горбовой / [художник В. И. Вольнец]. — Минск: Белорусская Православная Церковь (Белорусский Экзархат Московского Патриархата), 2010. — 111 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 7000 экз. — ISBN 978-985-511-294-6 (в пер.).

Кернасковский, Ю. М. Светофор Светик и его друзья: правила движения для всех без исключения: [для дошкольного возраста / стихи: Ю. М. Кернасковский; художник Д. В. Киевец]. — Минск: Траско, 2009. — 8 с. — 10000 экз. — ISBN 978-985-6942-19-1.

Лауцос, Я. Зеленые клэды Энергограда: [для младшего школьного возраста] / Яронимас Лауцос. — Минск: Дом прессы, 2010. — 23 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-6675-17-4.

Маленькая принцесса: раскраска для девочек. — Минск: Юнипресс, 2010. — 16 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-532-184-3.

Машины: раскраска для мальчиков. — Минск: Юнипресс, 2010. — 16 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-532-185-0.

Павлюков, С. Ю. Формула безопасности / [С. Ю. Павлюков, Н. С. Окунь]; Министерство по чрезвычайным ситуациям Республики Беларусь. — Минск: Республиканский центр сертификации и экспертизы лицензируемых видов деятельности МЧС Республики Беларусь, 2009. — 99 с. — 7518 экз. — ISBN 978-985-90197-5-3.

Ретгис, М. Уроки рисования в стихах / Маргрет Ретгис; [перев. с немецкого Т. И. Попова]. — Минск: Попурри, 2010. — 123 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 5100 экз. — ISBN 978-985-15-1015-9.

Святая блаженная Ксения Петербургская / [пересказала для детей Малишевская Оксана Вадимовна; рисунки Г. Л. Ивановой, В. В. Прапорщика, А. Г. Убигана; фотографии А. В. Велько, И. И. Ивановской]. — Минск: Белорусская Православная Церковь (Белорусский Экзархат Московского Патриархата), 2010. — 16 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-511-262-5.

Святой богатырь Илья из Муромы / [пересказала для детей: Масленицына Ирина Александровна и Богодзяж Николай Константинович]. — 2-е изд. — Минск: Белорусская Православная Церковь (Белорусский Экзархат Московского Патриархата), 2010. — 16 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-511-261-8.

Святые благоверные князь Петр и княгиня Феврония Муромские / [пересказал для детей Велько Александр Владимирович; рисунки Г. Л. Ивановой, А. В. Велько]. — Минск: Белорусская Православная Церковь (Белорусский Экзархат Московского Патриархата), 2010. — 20 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-511-267-0.

Святые мученицы Вера, Надежда, Любовь и София / [пересказал Велько Александр Владимирович; иллюстрации и фотографии А. В. Велько, М. М. Коржика]. — 2-е изд. — Минск: Белорусская Православная Церковь (Белорусский Экзархат Московского Патриархата), 2010. — 20 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-511-266-3.

Спектор, А. А. Большая энциклопедия для любознательных / [Спектор Анна Артуровна]. — Минск: Харвест, 2010. — 239 с. — 10000 экз. — ISBN 978-985-16-6985-7 (в пер.).

Сумагохина, О. И. Космос: ты увидишь их в объеме и цвете: [для детей / Сумагохина Ольга Игоревна]. — Минск: Харвест, 2010. — 19 с. — 7000 экз. — ISBN 978-985-16-5239-2.

Трафимова, Г. В. Звездные загадки: книга для детей младшего школьного возраста / Г. В. Трафимова, С. А. Трафимов. — Минск: Народная асвета, 2010. — 54 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-03-1254-9.

Филолог: [сборник материалов для учащихся старших классов / составитель В. Л. Леонович]. — Минск: Национальный институт образования, 2010. — 103 с. — 4500 экз. — ISBN 978-985-465-656-4.

Чайка, Е. С. Моя первая энциклопедия: [для младшего и среднего школьного возраста / Чайка Елена Степановна]. — Минск: Харвест, 2010. — 207 с. — 10000 экз. — ISBN 978-985-16-7218-5 (в пер.).

Vita. Классика и модерн в биологии: [сборник статей: для учащихся средних общеобразовательных школ / составитель И. И. Смолич]. — Минск: Национальный институт образования, 2010. — 55 с. — 4500 экз. — ISBN 978-985-465-655-7.

Філасофія

Бортник, І. А. Філасофская і грамадска-палітычная думка Беларусі: вучэбна-метадычны дапаможнік: [для студэнтаў] / І. А. Бортнік; Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Полацкі дзяржаўны ўніверсітэт. — Наваполацк: ПДУ, 2010. — 118 с. — 45 экз.

Карты Таро: прадказанні судбы. — Минск: Харвест, 2010. — 189 с. — 4000 экз. — ISBN 978-985-16-6798-3.

Раков, А. А. Культура и время: о некоторых проблемах их взаимодействия и развития в историческом пространстве / А. А. Раков, Р. Б. Смольский, Г. В. Юдчик; Белорусская государственная академия искусств, Институт экономики Национальной академии наук Беларуси. — Минск: БГАИ, 2010. — 131 с. — 300 экз.

Псіхалогія

Березовская, Т. П. Политическая психология: практикум / Т. П. Березовская. — Минск: Академия управления при Президенте Республики Беларусь, 2010. — 46 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-457-977-1.

Боно, Э. де. Управление мышлением: [перевод с английского] / Эдвард де Боно. — Минск: Попурри, 2010. — 204 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 3500 экз. — ISBN 978-985-15-1013-5 (в пер.).

Все о твоём имени. Татьяна / [автор-составитель Конева Лариса Станиславовна]. — Москва: АСТ; Минск: Харвест, 2010. — 31 с. — 4000 экз. — ISBN 978-5-17-03-4028-6 (АСТ). — ISBN 978-985-16-0876-4 (Харвест).

Джирард, Д. Продай себя дорого / Джо Джирард и Роберт Кейсмор; [перевел с английского С. Э. Борич]. — Минск: Попурри, 2010. — 397 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 5100 экз. — ISBN 978-985-15-1007-4.

Жамайто, З. А. Юридическая психология: учебно-методический комплекс для студентов специальности 1-24 01 02 «Правоведение»: в 2 кн. / З. А. Жамайто; Министерство образования Республики Беларусь, Полоцкий государственный университет. — Новополоцк: ПГУ, 2010. — 125 экз. — ISBN 978-985-418-958-1.

Кн. 1: Общая часть. — 335 с. — ISBN 978-985-418-959-8.

Кн. 2: Особенная часть. — 371 с. — ISBN 978-985-418-960-4.

Король, А. Д. Эвристический практикум по основам психологии: учебно-методическое пособие для студентов лечебного, педиатрического, медико-психологического, медико-диагностического (специальности: медико-диагностическое дело, сестринское дело) факультетов / А. Д. Король, Е. Д. Мишина, Л. Э. Кевляк-Домбровская; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Гродненский государственный медицинский университет, Кафедра психологии и педагогики. — 2-е изд. — Гродно: ГрГМУ, 2010. — 167 с. — 99 экз. — ISBN 978-985-496-589-5.

Селезнев, А. А. Системный анализ данных: учебно-методическое пособие для самостоятельной работы студентов / А. А. Селезнев; Министерство образования Республики Беларусь, Барановичский государственный университет. — Барановичи: БарГУ, 2009. — 117 с. — 110 экз. — ISBN 978-985-498-256-4.

Финькевич, Л. В. Социальная психология детства: учебно-методическое пособие: [для студентов] / Л. В. Финькевич, Н. В. Савченко; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный педагогический университет им. Максима Танка. — Минск: БГПУ, 2010. — 146 с. — 90 экз. — ISBN 978-985-501-815-6.

Этыка

Потолков, Ю. В. Дискуссионный студенческий клуб «Этика технического прогресса»: методическое пособие: [для студентов] / Потолков Ю. В.; Министерство образования Республики Беларусь, Брестский государственный технический университет, Отдел идеологической и воспитательной работы. — Брест: БрГТУ, 2010. — 27 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-493-149-4.

Рэлігія

Азбука православия: первые шаги к храму / [иллюстрации Ирки Петтерберг-Лаурилы]. — 2-е изд. — Минск: Белорусская Православная Церковь (Белорусский Экзархат Московского Патриархата), 2010. — 30 с. — 1000 экз. (доп. тираж). — ISBN 978-985-511-175-8.

Беларускі праваслаўны каляндар, 2010: Месяцаслоў. Звод імёнаў святых. Да 100-годдзя перанясення мошчаў прападобнай Еўфрасініі Полацкай. Свяціцель Георгій Каніскі. Думкі. Святыні Гродзенскай епархіі / [галоўны рэдактар: працайерэя Георгій Латушка; укладальнікі: Тацыяна Матрунчук, Лідзія Кулажанка, Галіна Каржанеўская; фота Ігара Камінскага і інш.]. — Минск: Прыход Свята-Петра-Паўлаўскага сабора ў г. Мінску, 2009. — 143 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-6594-31-4.

Введение в православное богословие: учебно-методическое пособие: [для студентов] / составитель: преосвященнейший Артемий, епископ Гродненский и Волковысский]. — Минск: Зорны Верасок, 2010. — 335 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-6957-16-4.

Джеймс, Ш. Мое сердце в Его руках: дневники и письма Энн Джэксон, первой миссионерки в Бирме: перевод с английского / Шерон Джеймс. — Минск: Минская фабрика цветной печати, 2010. — 271 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-454-487-8.

Дзеянні святых апосталаў: на чатырох мовах: грэчаскай, славянскай, рускай і беларускай: з паралельнымі месцамі. — Минск: Мінская фабрыка каляровага друку, 2010. — 271 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-454-499-1 (у пер.).

Дорогами православной Беларуси / [составитель иерей Сергей Бегиян (Бегиян Сергей Ренеевич)]. — Минск: Белорусская Православная Церковь (Белорусский Экзархат Московского Патриархата), 2010. — 271 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 5000 экз. — ISBN 978-985-511-166-6 (в пер.).

Жизнь на пути правды: митрополит Филарет из рода Вахромеевых / [составитель Петрашкевич Андрей Александрович]. — Минск: Белорусская Православная Церковь (Белорусский Экзархат Московского Патриархата), 2010. — 285 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-511-264-9 (в пер.).

Лопушанский, А. Жизнеописание священника Александра Лопушанский. / Мозырь: Белый Ветер, 2010. — 26 с. — 512 экз. — ISBN 978-985-538-008-6.

О таинстве крещения / [составитель священник Сергей Бегиян]. — Минск: Белорусская Православная Церковь (Белорусский Экзархат Московского Патриархата), 2010. — 22 с. — 1000 экз. (доп. тираж). — ISBN 978-985-511-184-0.

Парадак канфірмацыі: дастасаваны для дзяццэй на Беларусі: рымскі рытуал, адноўлены згодна з дэкрэтам Ватыканскага сусветнага святага сабору, абнародаваны ўладаю папы Паўла VI. — Минск: Про Хрысто, 2009. — 81 с. — Частка тэксту на лацінскай мове. — 50 экз.

Парадак цэлебрацый сужэнства: дастасаваны для дзяццэй на Беларусі: рымскі рытуал, адноўлены згодна з дэкрэтам Другога Ватыканскага сусветнага святага сабору, уведзены ўладаю папы Паўла VI, перагледжаны намаганнямі папы Яна Паўла II. — Минск: Про Хрысто, 2010. — 170 с. — Частка тэксту на лацінскай мове. — 450 экз.

Пшенко, Г. Новогрудская Голофа: за веру пострадавшие: 25-летию Собора белорусских святых посвящается / протоиерей Георгий Пшенко. — 2009. — 32 с.

Свет надежды: как мы должны помочь усопшим близким / [составитель священник Сергей Бегиян]. — Минск: Белорусская Православная Церковь (Белорусский Экзархат Московского Патриархата), 2010. — 42 с. — 1000 экз. (доп. тираж). — ISBN 978-985-511-186-4.

Сидорович, А. Н. Псалмы на тексты «Псалтири царя Давида» Симеона Полоцкого из нотных рукописных памятников XVII — XIX веков / А. Н. Сидорович. — Новополоцк: ПГУ, 2010. — 219 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-531-028-1.

Сказание об истории и чуде чудотворной иконы Божией Матери Юровицкой Милосердной: [к 1005-летию Туровской епархии Русской Православной Церкви / редколлегия: преосвященный Стефан епископ Туровский и Мозырский, диакон Георгий Алампиев, Черняков В. В.]. — Мозырь, 2010. — 24 с. — 5000 экз.

Смирнов, Н. У каждого есть право выбирать: [о супругах Комаровых, пострадавших за веру во время сталинских репрессий]: 25-летию Собора белорусских святых посвящается / Николай Смирнов. — Минск, 2009. — 28 с.

Спевник костельны. — Гродно: Гродзенская дзяццэя Рымска-каталіцкага Касцёла ў Рэспубліцы Беларусь, 2010. — 147 с. — 5000 экз. — ISBN 978-985-6724-70-4.

Томас, Д. Он и она в Песне песней: перевод с английского / Дерек Томас. — Минск: Минская фабрика цветной печати, 2010. — 110 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-454-493-9.

Учитель Библии: методическое пособие для учителя / Благоворительная религиозная миссия «Служение поколениям» Союза ЕХБ в РБ; [редколлегия: Валентин Зданевич, Валентина Бутко, Елена Латышев]. — Минск, 2010

Вып. 1. — 2010. — 25 с. — 280 экз.

Хрысціянства ў гістарычным лёсе беларускага народа: зборнік навуковых артыкулаў: у 2 ч. / Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Гродзенскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Янкі Купалы. — Гродна: ГрДУ, 2009. — Частка тэксту на польскай і рускай мовах. — 100 экз. — ISBN 978-985-515-241-6.

Ч. 1 / [рэдкалегія: С. В. Марозава, Э. С. Ярмусік, С. У. Сілава]. — 385 с. — ISBN 978-985-515-244-7.

Ч. 2 / [рэдкалегія: Э. С. Ярмусік, С. В. Марозава, С. У. Сілава]. — 349 с. — ISBN 978-985-515-250-8.

Церковь и современный мир: вопросы и ответы. — Минск: Белорусская Православная Церковь (Белорусский Экзархат Московского Патриархата), 2010. — 30 с. — 1000 экз. (доп. тираж). — ISBN 978-985-511-185-7.

ГРАМАДСКІЯ НАВУКІ
Дэмаграфія

Лин, Д. Г. Демография Гомельской области / Д. Г. Лин, Л. А. Митрахова; Министерство образования Республики Беларусь, Гомельский государственный университет им. Франциска Скорины. — Минск: Право и экономика, 2010. — 349 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-442-761-4.

Сацыялогія

Бурова, С. Н. Социология брака и семьи: история, теоретические основы, персоналии / С. Н. Бурова; Белорусский государственный университет. — Минск: Право и экономика, 2010. — 453 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-442-774-4.

Джирард, Д. Как заключить любую сделку / Джо Джирард и Роберт Шук; [перевел с английского О. Г. Белошеев]. — Минск: Попурри, 2010. — 283 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 5100 экз. — ISBN 978-985-15-1006-7.

Дубовицкий, В. Н. Социология права: предмет, методология и методы / В. Н. Дубовицкий. — Минск: Право и экономика, 2010. — 171 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-442-793-5.

Кийосаки, Р. Т. Богатый папа, бедный папа / Роберт Т. Кийосаки и Шэрон Л. Лектер; [перевод с английского — Е. А. Мартинкевич]. — 5-е изд. — Минск: Попурри, 2010. — 396 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 30000 экз. — ISBN 978-985-15-0831-6.

Коммуникативные технологии в системе современных экономических отношений: материалы III Международной научно-практической конференции, Минск, 28 — 29 января 2010 г. / [редколлегия: Е. А. Вильчицкая (председатель) и др.]. — Минск: БГЭУ, 2010. — 314 с. — Часть текста на английском и белорусском языках. — 200 экз. — ISBN 978-985-484-676-7.

Курилович, Н. В. Гендерный анализ средств массовой информации: методологический аспект / Н. В. Курилович. — Минск: Право и экономика, 2010. — 167 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-442-789-8.

Лобачев, С. А. Социальная психология. Методика социально-психологической работы в воинском коллективе: учебно-методический комплекс: [для курсантов / Лобачев Сергей Алексеевич, Ревтович Сергей Станиславович]; Вооруженные Силы Республики Беларусь, Военная академия Республики Беларусь. — Минск: ВА РБ, 2010. — 126 с. — 60 экз. — ISBN 978-985-6961-09-3.

Повышение продолжительности жизни: роль государства, общества и гражданина: аналитический отчет / [Привалова Наталья Николаевна и др.; научные редакторы: Морозова Антонина Петровна, Александрович Якуб Мустафович, Пинигин Виктор Владимирович]; Научно-исследовательский экономический институт Министерства экономики Республики Беларусь. — Минск: НИЭИ Министерства экономики Республики Беларусь, 2010. — 114 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6762-49-2.

Хойер, Д. Война за клиента. Лояльность раз и навсегда / Джо Хойер; [перевела с английского И. В. Гродель]. — Минск: Попурри, 2010. — 110 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 5000 экз. — ISBN 978-985-15-1019-7.

Целуйко, В. М. Родители и дети: психология взаимоотношений в семье / В. М. Целуйко. — 5-е изд. — Мозырь: Образовательная компания «Содействие», 2010. — 222 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-520-221-0.

Палітыка

Винник, В. Т. Концептуальные вопросы государственной безопасности: к формуле подлинного народовластия / В. Т. Винник. — Минск: Право и экономика, 2010. — 37 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-442-784-3.

Дмитрук, В. Н. Общая теория государства и права: краткое изложение курса: [для студентов юридических вузов] / В. Н. Дмитрук, В. А. Круглов. — 4-е изд., переработанное. — Минск: Амалфея, 2010. — 193 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-441-852-0.

Кузнецов, Н. В. Информационно-политические технологии / Н. В. Кузнецов. — Минск: Право и экономика, 2010. — 426 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-442-766-9.

Панасенко, Ю. А. Выход из кризиса — это единая общенациональная идеология / Ю. А. Панасенко. — Минск: Печенко А. Г., 2010. — 110 с. — 80 экз. — ISBN 978-985-6952-31-2.

Панасенко, Ю. А. Единая общенациональная идеология / Ю. А. Панасенко. — 2-е изд., переработанное. — Минск: Пе-

ченко А. Г., 2010. — 110 с. — 80 экз. — ISBN 978-985-6952-30-5.

Міграцыя насельніцтва

Вынужденная миграция в Республике Беларусь: сборник законодательных актов в сфере убежища, миграции и гражданства / [составители: С. А. Матус, Т. В. Тумашик, А. В. Селиванов]. — Минск: Тесей, 2009. — 478 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-463-366-4 (в пер.).

Міжнародныя адносіны

Беларусь і Германія: гісторыя і сучаснасць: [зборнік навуковых артыкулаў] / Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Мінскі дзяржаўны лінгвістычны ўніверсітэт, Інстытут гісторыі НАН Беларусі; [рэдкалегія: А. А. Каваленя (галоўны рэдактар) і інш.]. — Минск: МДЛУ, 2003.

Вып. 8: матэрыялы міжнароднай навуковай канферэнцыі, Мінск, 17 красавіка 2008 г. — 2010. — 287 с. — Частка тэксту паралельна на беларускай і нямецкай мовах. — Частка тэксту на рускай мове. — 110 экз. — ISBN 978-985-460-363-6.

Палітычныя партыі і рухі

Смирнов, А. В. Политические партии зарубежных стран и России / А. В. Смирнов. — Минск: Право и экономика, 2010. — 111 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-442-765-2.

Эканоміка

Давыденко, Л. Н. Основы экономической теории: принципы, проблемы, политика трансформации. Международный опыт и белорусский вектор развития: учебное пособие: [для студентов и слушателей] / Л. Н. Давыденко. — Минск: ИВЦ Минфина, 2010. — 452 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-6921-60-8.

Кречко, С. А. Экономическая теория: пособие по одноименному курсу для студентов экономических специальностей / С. А. Кречко; Министерство образования Республики Беларусь, Гродненский государственный университет им. Янки Купалы. — Гродно: ГрГУ, 2010. — 259 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-515-261-4.

Шипсайд, С. «Капитал» Карла Маркса: новая интерпретация экономической классики / Стив Шипсайд; [перевел с английского П. А. Самонова]. — Минск: Попурри, 2010. — 158 с. — 5000 экз. — ISBN 978-985-15-0998-6.

Навука аб працы. Арганізацыя працы

Журба, А. Ф. Працоўнае навучанне: падручнік для 1-га класа агульнаадукацыйных устаноў з беларускай і рускай мовамі навучання: для работы ў класе / А. Ф. Журба, Н. А. Юрчанка. — 2-е выд., перапрацаванае і дапоўненае. — Минск: Адукацыя і выхаванне, 2010. — 63 с. — 51420 экз. — ISBN 978-985-471-341-0 (у пер.).

Актуальные вопросы охраны труда в учреждениях образования: сборник нормативных правовых актов и методических материалов / Белорусский профессиональный союз работников образования и науки; [составитель М. Л. Лесун]. — Минск, 2010. — 173 с. — 700 экз.

Актуальные вопросы применения законодательства о труде в организациях образования: сборник нормативных правовых актов, методических и информационных материалов / Белорусский профессиональный союз работников образования и науки; [составитель Л. В. Манюк]. — Минск, 2010. — 78 с. — Часть текста на белорусском языке. — 700 экз.

Актуальные вопросы социальной защиты учащейся молодежи: сборник рекомендаций, информационных материалов и нормативных правовых актов / Белорусский профессиональный союз работников образования и науки; [составитель Р. О. Дапиро]. — Минск, 2010. — 111 с. — Часть текста на белорусском языке. — 700 экз.

В помощь профсоюзному активу: методические рекомендации / Гродненская областная организация Белорусского профессионального союза работников здравоохранения. — Гродно: ГрГМУ, 2010. — 23 с. — 115 экз. — ISBN 978-985-496-586-4.

XX отчетно-выборная конференция, 23 марта, Витебск, 2010: справочно-информационный материал / Витебская областная организация Белорусского профессионального союза работников местной промышленности и коммунально-бытовых предприятий. — Витебск: Витебская областная типография, 2010. — 20 с. — 160 экз.

Материалы участнику VI съезда Белорусского профессионального союза работников образования и науки / Белорусский профессиональный союз работников образования и науки. — Минск, 2010. — 32 с. — 330 экз.

Молодые специалисты: статус, права, обязательства: сборник нормативных пра-

Выдавецкая кухня

У адрозненне ад літаратуры для дзяцей і падлеткаў альбо твораў у жанры фэнтэзі, якім цяпер надаецца асабліва ўвага, навукова-папулярная літаратура цяпер як быццам і не заўважная. Яна развіваецца па законах свайго жанру і, нібыта, чакае аўтараў. Якія б напісалі пра навуку і навукоўцаў цікава і займальна, зразумела для шырокага кола чытачоў. Выдавецкі дом "Беларуская навука" ініцыяваў праект, у якім творчы тандэм пісьменнік — навуковец мусіць прыцягнуць увагу да працы вучоных нават малапапулярных чытачоў.

Пра праект "Кніжнаму свету" распавёў намеснік дырэктара выдавецтва Станіслаў НіЧЫПАРОВІЧ. Адначасова мы папрасілі Станіслава Антонавіча "прыадкрыць" некаторыя сакрэты выдавецкай кухні. Тым больш, што працавак у "Беларускай навуцы" нямала.

На рынку — кожны сам па сабе

— Калі гаварыць увогуле аб прасторы, у якой мы дзейнічаем цяпер, то, на жаль, неяк не адчуваецца, што выпрацаваны дакладны план дзейнасці. У сферы кнігавыдання кожны выдавец сам-насам з рынкам. Бясспрэчна, дзяржава падтрымлівае выдавецтвы ў выглядзе субсідый на сацыяльна значную літаратуру, але іх аб'ём з кожным годам змяншаецца. І як далей развіваць кнігавыданне? У які бок нам ісці? — Ніхто не ведае.

У савецкія часы у нас было лепшае кнігавыданне на прасторах Саюза, лепшыя паліграфічныя прадпрыемствы, якія выпускалі выдавецкую прадукцыю на самым высокім узроўні.

— **Зразумела, таму што нашы паліграфічныя магутнасці былі разлічаны на ўвесь Саюз.**

— А колы нам цяпер трэба — хто палічыць? Што нам трэба ў роднай Беларусі, каб пачувала сябе кнігавыданне як у іншых краінах — паўнацэннай галіной народнай гаспадаркі? Якія апошнія акты былі прынятыя на дзяржаўным узроўні, каб нейкім чынам рэзультат п'яганні і палепшыць стан кнігавыдання ў Беларусі?

Пагаджуся, на ўзроўні СНД прынятыя Дэкларацыя аб падтрымцы кнігі. Я колькі разоў быў экспертам, мы і цяпер сустракаемся на ўзроўні Савета па кнігавыданні пры Міжнароднай асацыяцыі Акадэміі навук, разглядаем праблемы навуковага кнігавыдання. Але ж яно — толькі частка агульнага кнігавыдання краіны. На міждзяржаўным узроўні нешта робіцца, але патрэбны сур'ёзныя рашэнні і ўнутры краіны. Раней, гадоў 4—5 таму, мы ўносілі прапановы ад Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі

пра тое, што трэба распрацаваць і зацвердзіць дзяржаўную праграму развіцця нацыянальнага кнігавыдання, якая б датычыла і кнігавыдання, і паліграфіі, і кніжнага гандлю. Ні для каго не сакрэт, што кнігавыданне з'яўляецца візітнай карткай культуры народа. Мы павінны ведаць: калі выпускалі энцыклапедыю — гэта імідж краіны. Выпусцілі выданні, якія карыстаюцца пошпым на мяжах Беларусі — гэта таксама наш імідж. Гэта і бяспека дзяржаўная таксама! І над гэтым трэба працаваць.

Выдавецкі дом "Беларуская навука" — акадэмічная структура, якая ўтварылася з ранейшага выдавецтва "Навука і тэхніка". Мы аб'ядналі дзяржаўную ўстанову, якая была ў Акадэміі навук, і выдавецтва. Спецыялізуецца на выпуску навуковай літаратуры і навуковых часопісаў, заснавальнікам якіх выступаюць НАН Беларусі і інстытуты акадэміі. Сёння выдавецтва выпускае 11 перыядычных выданняў і больш як 100 назваў навуковых кніг. Літаратура мае свой пошпг і ад астатніх тэматых кірункаў адрозніваецца невялікімі тыражамі. Менавіта таму мы стварылі свой паліграфічны ўчастак, які называе маленькай друкарняй. Украінілі новыя тэхналогіі, менш затратныя, чым на вялікіх прадпрыемствах, каб таннейшымі атрымліваліся кнігі для спажыўца. І сёння кнігі да 500 экзэмпляраў мы выпускаем у мяккай і цвёрдай вокладках на сваёй паліграфічнай базе. Кнігі запатрабаваныя. Калі ж прааналізаваць распаўсюджванне нашай навуковай літаратуры, то бібліятэкі ў спісе пакупнікоў займаюць каля 80 працэнтаў. Частка тыражу ідзе за мяжу.

— **Дзякуючы гэтаму ў вас**

атрымалася, так бы мовіць, свая мікрамагдэль кніжнага рынку.

— І мы не памыліліся, што так зрабілі. Таму што гэта забяспечвае і ўзровень прадукцыі дастаткова высокі — дзякуючы выкарыстанню новых тэхналогій. Акрамя таго, мы плённа супрацоўнічаем з Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь па выпуску сацыяльна значнай літаратуры іных тэматых кірункаў. Сёння, напрыклад, мы выпускаем збор твораў Якуба Коласа, Максіма Танка, падрыхтаваныя Інстытутам мовы і літаратуры імя Якуба Коласа і Янкі Купалы, і друкуем іх на паліграфічнай базе Міністэрства інфармацыі. А сваю літаратуру выпускаем непасрэдна самі.

Праблем маем шмат, і ў першую чаргу з тыражамі і распаўсюджваннем. Эканоміка выдавецтва залежыць менавіта ад гэтых паказчыкаў. Акадэміяй навук выдаткоўваюцца субсідыі на выпуск навуковай літаратуры, і ў выніку змяншаецца цана — да 50—60 працэнтаў. Больш таго, дзякуючы кіраўніцтву акадэміі, мы дамовіліся з кнігарняй "Акадэмія", што надбаўка пры продажы літаратуры будзе складаць толькі 10 працэнтаў.

— **Наколькі эфектыўная дзейнасць такога выдавецка-паліграфічнага ўчастка на рынку кніжнага краіны? Мы ж гаворым пра тое, што і вялікім паліграфпрадпрыемствам цяпер нялёгка.**

— Калі разглядаць толькі паліграфічную базу, то тут канкурэнцыя няма. Новыя тэхналогіі, лічбавы друк забяспечвае нам даволі паспяхова эканамічны перавагі, мы канкурэнтаздольныя ў параўнанні з іншымі. У класічных друкарнях на 25—30

працэнтаў даражэй, чым у нас, друкаваць кнігі невялікімі тыражамі.

— **А што да творчай працы? У свой час гаварылі пра тое, што варта наладжваць супрацоўніцтва пісьменнікаў і навукоўцаў.**

— Так, але тут паўстае праблема аўтарства. Што да навуковай літаратуры — то тут праблем няма. Аўтары пішуць — мы друкуем. Але ёсць праблема выпуску навукова-папулярнай літаратуры. Каб на папулярнай, зразумелай мове падаць тую ці іншую праблему ў кнізе. Я разважаў на гэту тэму са старшынёй Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалаем Чаргінцом, каб дапамаглі нам творцы. І сёння мы працуем над адным такім праектам. У мінулым годзе мы заключылі дамову з пісьменнікам, далі яму навуковае выданне, і неўзабаве павінна з'явіцца кніга. Рукапіс аб'ёмам да 20 аркушаў павінны быць падрыхтаваны да пачатку восні, і паспрабуем ажыццявіць гэты праект.

— **Што да мовы, на якой друкуецца, то гэта часцей беларуская?**

— Калі кнігі рыхтуе аддзяленне гуманітарных навук — то пераважна беларуская мова, а іншыя, тэхнічныя навукі часцей друкуюцца на рускай. І на Расію, дарэчы, ідуць нашы кнігі. Калі параўноўваць тыраж, то ў пераліку на колькасць насельніцтва ў нас тыражы вышэй. Калісьці мне старшыня прэзідыума Акадэміі навук Міхаіл Мясніковіч паказаў іхні акадэмічны часопіс: 700 экзэмпляраў. А ў нас тыраж часопіса "Навука і інвацыі" сёння больш як 700 экзэмпляраў.

Гутарыла Ірына ТУЛУПАВА

100 год кнізе

У Завалы — юбілей

Прозвішча "Завала" на першы погляд падаецца суадносным з героем камічным, ці, хаця б жыццярэдасным, аптымістычным, а паэма з назвай "Дзед Завала" першапачаткова стварае ілюзію прадчування задавальнення ад працтананага. Невядома чаму, але і сёння студэнты, калі хочучь засаромець суседа-сону, ужываюць выраз "спіць, як дзед Завала". Ды не ўсё так проста і радасна. Ядвігін Ш. стварыў зусім іншага, далёка не камічнага героя, таму і незразумела, чаму Завала і дагэтуль мае "хісткую" рэпутацыю.

Творчасць Ядвігіна Ш. можна лічыць завершанай. Такой думкі прытрымліваўся Хведар Ільшэвіч, маўляў, гэты пісьменнік прайшоў творчую эвалюцыю да канца, сказаў усё, што меў сказаць як прадстаўнік свайго часу. Сказаў у асноўным у прозе: апаўданах, дарожных нарысах, у першым рамане на беларускай мове, у шматлікіх публіцыстычных артыкулах. Але ёсць у ліку твораў Ядвігіна Ш. і адзін паэтычны — паэма "Дзед Завала", што 100 год таму, у 1910-м, выйшла асобнай кніжкай у выдавецтве "Наша хата".

"Заваламі" і сёння ў беларускіх вёсках называюць гаспадынь, якія не клопцяцца пра сваю гаспадарку, не сочаць за парадкам у доме і ў агародзе. Такая характарыстыка як нельга лепш падыходзіць і галоўнаму герою паэмы Ядвігіна Ш. — Рыгору Завале. Сапраўды, гаспадар ён дрэнны: *Ліхая хацінка // Саломою крыта, // Ліхая агрынка // Ды адно карыта...* але не з-за няюты гаспадары яго хата знаходзілася ў такім стане, дзед — не гультай, усё таму, што: *Сваёй гаспадаркі // Не любіў Завала...* Да таго ж, меў Рыгор зусім іншы інтарэс у жыцці: *Саўсім яшчэ цёмна, — // Так не раз бывала, // Дзед ужо ў лесе — // Яшчэ пушчы чыла...*

І тут выяўляецца яшчэ адзін сэнс прозвішча галоўнага героя паэмы. Завала ўспрымаецца аднавяскоўцамі і як "завала", перашкода, напамін пра мінулае, які не дае смела пазіраць у будучыню. Аўтар спачатку дае зразумець, што Завала прымаў удзел у паўстанні 1863—1864 гг. Сяляне ж не надта спачувалі паўстанцам, якімі часта былі нават блізкія суседзі, ваража да іх ставіліся. Яны думалі, што шляхта хоча адабраць тыя правы, якія даў і яшчэ мае ім даць расійскі цар. Адбытак воль такой варажнечы паміж сялянамі знаходзім у паэме "Дзед Завала". Крыху цямянны згадкі аўтара робяцца больш зразумелымі ў наступных радках:

Даўно было гэта,
Хадзіць чуткі сталі,
Аб вялікай волі
Усе заталкавалі.
Многа гаварылі,
Што загляне сонца
(Толькі памажэце!)
У ваша ваконца.

І так чыгач даведваецца, што пасля жудаснага, які Завала бачыў у лясных гушчарах падчас паўстання, калі: *Свой свайго пужаўся // У сваёй старонцы...* ён становіцца лясным жыхаром. Вось і атрымліваецца, што з гэтага часу: *Завале без пушчы, // Пушчы без Завалы — // Як бы не ўсе дома, // Як бы часось мал!* Ён стварае свой ўласны свет, куды вельмі складана трапіць, бо размешчаны ён там, *Пятая дзе пушча, // Сем балот як прайдзе...* На п'яганні аднавяскоўцаў пра яго "бадзянін" Завала адказвае, што быў менавіта ў тым утапічным свеце, дзе сачыў за моглікамі...

Вось і зразумелай становіцца "туманная" ідэя паэмы Ядвігіна Ш. "Дзед Завала": у пачатку XX ст. аўтар спрабаваў абудзіць нацыянальную годнасць беларускага народа. Гэта рабілі ўсе пісьменнікі таго часу — пра што ведае абазнаны чыгач. Ядвігін Ш. не прамаўляў тут высокіх слоў, не звяртаўся да людзей з заклікамі. У паэме можна прасачыць народніцкія ідэі. На прыкладзе асобы дзеда Завалы аўтар здолеў стварыць вобраз чалавека, што праз свае па сутнасці правільныя погляды і памкненні, якія не зразумелі іншыя людзі, апынуўся па-за грамадствам. Так, надзея на тое, што "загляне сонца ў ваконца" існавала ў час паўстання, але з-за памылак, зробленых самім жа народам, на той раз гэтага не адбылося. Ядвігін Ш. нібы кажа: для беларусаў надзея стаць "людзьмі" яшчэ не страчана, адно трэба быць адзінымі ў сваіх памкненнях, змагацца за свае ідэалы, і тады "сонца загляне і ў наша ваконца".

Марына ВЕСЯЛУХА

Топ-10

Кніжны магазін "Кнігі & Кніжечкі", г. Мінск
Кнігі беларускіх выдавецтваў

1. Вадым Деружинский. Тайны белорусской истории. — Мінск: ФУАінформ, 2010
2. Оксана Котович, Янка Крук. Золотые правила народной культуры. — Мінск: Адукацыя і выхаванне, 2010
3. Адам Мальдзіс. Беларускія сокровища за рубежом. — Мінск: Літаратура і Мастацтва, 2009
4. Сяргей Пльгкевіч. Нечаканая Беларусь: фотаальбом. — Мінск: Рыфтур, 2008
5. Вялікае княства Літоўскае: энцыклапедыя. Т. 3. Дадатак А — Я. — Мінск: Беларуская энцыклапедыя імя П. Броўкі, 2010
6. Адам Мальдзіс, Армэн Сардараў. Даўня Беларусь. З настальгіяй аб мінулым. — Мінск: Літаратура і Мастацтва, 2010
7. Николай Малишевский. Крестносцы. Грюндвальдская битва. — Мінск: Харвест, 2010
8. Города, местечки и замки Великого княжества Литовского: энциклопедия. — Мінск: Беларуская энцыклапедыя імя П. Броўкі, 2009
9. Наталья Батракова. Территория души. — Мінск: Кавалер, 2010
10. Сергей Пешин. Мінск: фотаальбом. — Мінск: Беларусь, 2009

Кнігі расійскіх выдавецтваў

1. Мудрость тысячелетий. — Москва: ОЛМА Медиа Групп, 2010
2. Януш Леон Вишневский. Одиночество в сети. — Санкт-Петербург: Азбука-классика, 2010
3. Стефани Майер. Затмение. — Москва: АСТ, 2010
4. Джером Д. Сэлинджер. Над пропастью во ржи. — Москва: Эксмо, 2010
5. Бернар Вербер. Рай на заказ. — Москва: Geleos Publishing House: РИПОЛ классик, 2010
6. Габриэль Гарсиа Маркес. Сто лет одиночества. — Москва: Мартин, 2009
7. Умберто Эко. Маятник Фуко. — Москва: АСТ, 2007
8. Владимир Войнович. Автопортрет: роман моей жизни. — Москва: Эксмо, 2010
9. Ирина Грекова. Такая жизнь. — Москва: АСТ: Астрель, 2010
10. Галина Щербакова. Чисто русское убийство. — Москва: Эксмо, 2010

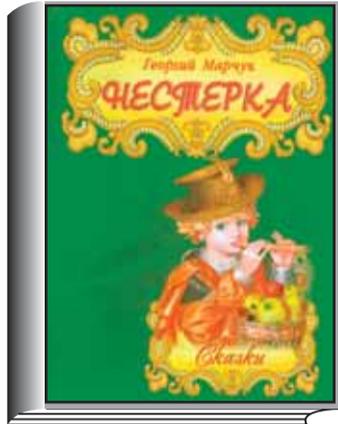
Топ-10

Кніжны магазін "Маладосць", г. Мінск
Кнігі беларускіх выдавецтваў

1. Оксана Котович, Янка Крук. Золотые правила народной культуры. — Мінск: Адукацыя і выхаванне, 2010
2. Наполеон Орда: альбом. — Мінск: Беларусь, 2008
3. Сяргей Пльгкевіч. Нечаканая Беларусь: фотаальбом. — Мінск: Рыфтур, 2008
4. Вялікае княства Літоўскае: энцыклапедыя. Т. 3. Дадатак А — Я. — Мінск: Беларуская энцыклапедыя імя П. Броўкі, 2010
5. Аляксандр Аляксееў, Алег Лукашэвіч. Скарбы Беларусі: фотаальбом. — Мінск: Залаты град, 2009
6. Беловежское диво: фотоальбом. — Мінск: Беларусь, 2009
7. Беларускія народныя казкі. Літаратурная апрацоўка Анатоля Кльшкі. — Мінск: Народная асвета, 2010
8. Уладзімір Караткевіч. Каласы пад сярпом тваім. — Мінск: Мастацкая літаратура, 2008
9. Васіль Быкаў. Знак бяды. Ваўчыная яма. — Мінск: Мастацкая літаратура, 2009
10. Максім Танк. Збор твораў у 13 тамах. — Мінск: Беларуская навука, 2006-2010

Кнігі расійскіх выдавецтваў

1. Стефани Майер. Затмение. — Москва: АСТ, 2010
2. Пауло Коэльо. Одиннадцать минут. — Москва: АСТ: Астрель, 2010
3. Дэн Браун. Утрачанный символ. — Москва: АСТ, 2010
4. Сергей Палий. Бумеранг. — Москва: АСТ, 2010
5. Владимир Березин. Путевые знаки. — Москва: АСТ, 2010
6. Александра Маринина. Взгляд из вечности: Благие намерения. — Москва: Эксмо, 2009
7. Дарья Донцова. Метро до Африки. — Москва: Эксмо, 2010
8. Юлия Шилова. Белая ворона, или В меня влюблен даже Бог. — Москва: АСТ, 2010
9. Татьяна Полякова. Вкус ледяного поцелуя. — Москва: Эксмо, 2010
10. Татьяна Устинова. На одном дыхании. — Москва: Эксмо, 2010

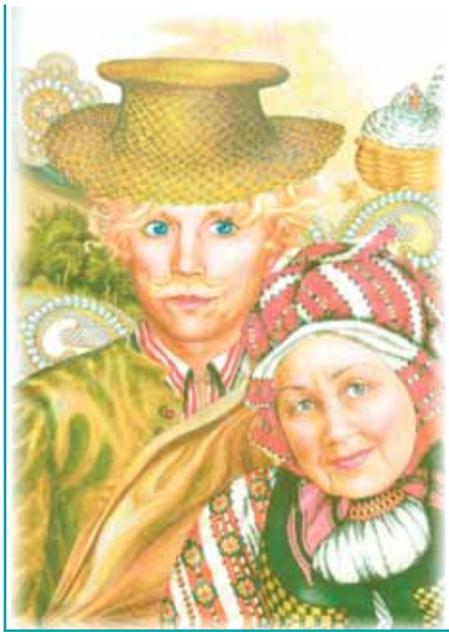
Казка вабіла Георгія Марчука на працягу ўсіх сарака гадоў творчай дзейнасці. Ён добра ведае фальклор розных народаў свету, а з пісьменнікаў-казачнікаў аддае перавагу Гансу Хрысціану Андэрсену. "У казках Андэрсена найбольш пластычнасці, лірычнасці, спачування да чалавека. Таму яны вельмі блізкія нам, беларусам," — зазначае Георгій Марчук.

«Несцерка» Георгія Марчука

Па словах пісьменніка, жанр казкі вельмі складаны. Няпроста прыдумаць арыгінальны сюжэт, стварыць уласнага героя. У казках Георгія Марчука ёсць і сірата Багуслава, і каваль Сілуян, і брыдкі Пачварнік. Але для большасці чытачоў і наведвальнікаў сучасных тэатраў пісьменнік вядомы дзякуючы Несцерку — спрытнаму, разумнаму, спагадліваму вясковаму хлопцу, вобраз якога склаўся ў беларускім фальклоры.

Праўда, па словах Георгія Марчука, у фальклорных зборніках ёсць усяго некалькі твораў пра Несцерку. Ствараючы свае казкі, аўтар прыдумваў для Несцеркі адмысловыя прыгоды і вандроўкі, і толькі двойчы звярнуўся да сюжэта бабуліных казак, якія чуў у маленстве. Імем улюбенага героя названая новая кніга пісьменніка, што выйшла ў мінскім выдавецтве "Современная школа" на рускай мове. Георгій Марчук, вядома, пісаў свае творы па-беларуску. Але пасля таго, як рукапіс "Несцеркі" некалькі гадоў пралажаў у адным з беларускіх выдавецтваў, пісьменнік вырашыў звярнуцца ў выдавецтва, якое арыентуецца на расійскі рынак. У выніку кнігу атрымалася выдаць танней, бо наклад склаў пяць тысяч асобнікаў (тры з іх пасля прадаюцца ў Расіі, дзве трапілі ў мінскія кнігарні).

Да таго ж, з'явілася магчымасць звярнуцца да Таццяны Беразенскай, якую ў якасці

ілюстратара прапанаваў выдавецтву аўтар. Георгій Марчук даўно лічыць гэтую мастачку адным з лепшых ілюстратараў дзіцячай літаратуры — і, сапраўды, намалёваны ёю Несцерка ў значнай ступені адпавядае вобразу галоўнага героя, што існаваў у фантазіі пісьменніка. Арыгінальныя ілюстрацыі заўсёды вылучаюць беларускую кнігу на паліцах з дзіцячымі творами: сваім афармленнем наша друкаваная прадукцыя вельмі адрозніваецца ад таных чытанак, дзе адна і тая ж птушка ці хатка сустракаецца прынамсі на некалькіх старонках, а лес уяўляе сабой купку крыху відазмененых (паменшаных ці пера-

горнутых) блізнікоў-дрэваў. Шматфарбнасць выдання, адмысловасць выяваў, свой настрой і характар у кожнага намалёванага персанажа робяць кнігу "Несцерка" сапраўды прывабнай і цікавай для дзетак.

Што да зместу, то кнігу складаюць не толькі творы пра Несцерку (восем з пятнаццаці), але і казкі пра жыццё, чароўныя казкі, казкі-легенды. Казкі ж пра Несцерку можна аднесці да бытавых альбо авантурна-навелістычных. Вынаходлівы герой дапамагае простаму народу, перамагае ў спрэчках з панамі, адгадвае складаныя загадкі, не забываецца правучыць несумленых, гультаяватых

людзей. У казках шмат адметна-беларускіх герояў: паноў, эканомоў, шляхцюкоў і нават каралева Бона. Пісьменнік нярэдка ўжывае народныя выслоўі, прымаўкі ды прыказкі, характэрныя словы і звароткі, дзякуючы чаму яго творы, нават перапісаныя на рускай мове, захоўваюць нацыянальны каларыт.

Аўтар імкнецца пазбегнуць забойстваў, крыві і гвалту, якіх багата як у народных, так і ў аўтарскіх казках. "Вядома, галоўны закон казкі — каб дабро ўзяло перамогу над злом," — зазначае Георгій Марчук. І яго станоўчыя героі, безумоўна, перамагаюць, але перамагаюць выключна дзякуючы розуму, спрыту,

дасціпнасці, высокім маральным якасцям. Пісьменнік лічыць абавязковым для сучаснага казачніка заўсёды памятаць пра псіхалагічную адаснасць сваіх твораў, што вельмі актуальна, таму што аўтарскія казкі цяпер шырока ўключаюцца ў хрэстаматый для пазашкольнага чытання. "Асабліва цікавае да казкі ўласцівае дзеянне ад шасці да трынаццаці гадоў, — гаворыць Георгій Марчук. — І сённяшняе казка павінна быць абавязкова разлічанай на пэўны ўзрост. Казкі для малодшых школьнікаў не варта перагружаць: у іх, як і ў фальклорных казках, мае быць некалькі галоўных герояў, адна-тры асноўныя падзеі. Казкі для старэйшага ўзросту могуць быць больш сур'ёзнымі, сімвалічнымі, мець большую колькасць дзеючых асобаў," — распавядае пра свае творчыя прынцыпы пісьменнік.

Асабліва плённымі на стварэнне казак былі для аўтара 1980-я, калі ён пасля доўгага адсутнасці прыехаў на радзіму — у Давыд-Гарадок. Тут Георгій Марчук нібы іншымі вачыма агледзеў тое, што было побач з дзяцінства, пачаў уяўляць, пра што могуць думаць і размаўляць шпакі, ластаўкі, карова...

Дарэчы, у некаторых творах пісьменнік асцярожна з'ядноўвае традыцыйны казачны свет з рэаліямі сённяшняга дня: у герояў з'яўляюцца камп'ютэры, лазары, самалёты. Таму не дзіўна, што аўтар цалкам ухваляе спробы расійскіх калег асучасніць традыцыйныя сюжэты і фальклорных герояў. Даспадобы Георгію Марчуку, прыкладам, цудоўна прамалёваны мультыплікацыйны фільм "Алёша Паповіч і Тугарын змей", прасякнуты "рускай удаллю". Пісьменнік спадзяецца, што ў беларускую літаратуру з цягам часу прыйдуць новыя казачнікі — каб напісаць свае, больш сучасныя казкі.

Алеся ЛАПЦКАЯ

На здымках: ілюстрацыі да казак, выкананыя Таццянай Беразенскай; элемент афармлення кнігі.

Пад вокладкай

1. Вісландэр, Ю. Малы і мядзведзік: апавяданні / Юя Вісландэр, Томас Вісландэр; пер. са швед. Н. К. Кандрусевіч; маст. Улаф Ландстрэм. — Мінск: Літаратура і Мастацтва, 2010. — 128 с.

Жыццё Малога насычана важнымі справамі і прыгодамі. Ён ідзе ў школу, вучыцца плаваць і лічыць да васьмі, спрабуе забегчы на дрэва і знаходзіць сярэбраную табакерку, разам з мамай і сяброўкай Білан ідзе ў чарніцы, грае на гітары, знойдзенай на сметніцы. Ён збірае таямніцы і сакрэты, але свайму найлепшаму сябру Мядзведзіку Малы перадае сном распавядае пра ўсе свае адкрыцці. А потым яны

2. Тарэлка, М. Адуль пайшла ідалы: помнік рэлігійна-палемічнай літаратуры з рукапіснай спадчыны татараў Вялікага княства Літоўскага / Міхась Тарэлка, Ірына Сынькова. — Мінск: Тэхналогія, 2009. — 425 с.

Кніга ўводзіць у навуковы ўжытак зборнік польскамоўных мусульманскіх рэлігійна-палемічных твораў канца XVI — пачатку XVII ст., які захоўваецца ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы Нацыянальнай акадэміі навук. У працы змешчаны транслітэрацыя і пераклад

3. Гардзіенка, Н.С. Беларусы ў Вялікабрытаніі. / Наталля Гардзіенка; пад рэд. А. Гардзіенкі. — Мінск: Медысонт, 2010. — 620 с.

У сярэдзіне 1990-х у згуртаванні беларусаў Вялікабрытаніі абмяркоўвалася пытанне, што

4. Камінскі Аляксей. Зімовыя святы / Аляксей Камінскі. — Мінск: Чатыры чвэрці, 2010. — 220 с.

У кнігу ўвайшлі сцэ-

5. Мартін, Л. Б. Прыслушайцеся к свому Ангелу-храніцелю / Л. Б. Мартін — Мінск: Чатыры чвэрці, 2010. — 240 стр.

У жыцці кожнага з нас хоць аднойчы, але бываў выпадак, калі ў цяжкай сітуацыі якая-небудзь нябачная сіла кідала выратавальнае кола. Ім мог стаць дзіўны сон, які падарыў надзею; выпадкова пачутая фраза, якая падказала выхад з няпростай сітуацыі; тэлефонны званок сябра... І мы можам называць гэта супадзеннем, шанцаваннем. А на самай справе гэта не што іншае, як дапамога нашага абаронцы — Анёла-захаваўніка. Прыслушайцеся да свайго Анёла-захаваўніка, і ён дапаможа Вам, як дапамог галоўнай гераіні рамана Міле. Пасля пяцідзесяці гадоў, калі стала ўдавой, Міла знаёміцца з англічанінам, выходзіць за яго замуж. А вось, што з гэтага атрымалася, пра гэта вы прачытаеце ў кнізе.

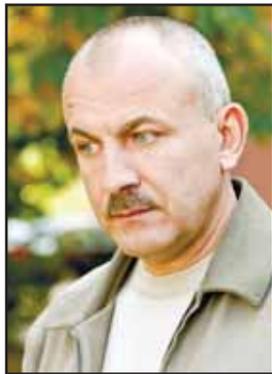
З кнігамі знаёмлі Марына ВЕСЯЛУХА і Ірына ТУЛУПАВА

Вогнукі гасылайце на электронны адрас himarina@tut.by

«Абганяючы сны ў пазачасці»

Старонкі з аповесці

Неўзабаве, у жнівеньскім нумары часопіса "Нёман", чытачы змогуць пазнаёміцца з перакладам новай аповесці знамага беларускага празаіка Анатоля Казлова "Пазачасці з ветрам". Урывак з яе — на мове арыгінала — прапануем аўдыторыі тыднёвіка "Літаратура і мастацтва".

АНАТОЛЬ КАЗЛОВ

жа быць наступнага дня без ранняй зоркі і вечарніцы. Вось толькі каханне ў кожнага мае свой, адметны, прысмак, пах, вышыню і даўжыню. Што, не згодныя? Ага, тады зірніце за акно сваёй спальні. Помніце, учора была вясна з цёплым сыйвом сонца, а сёння што бачыце? Так, снежная пацярха на кволай зялёнай лістоце дрэў. Прыціхлі сініцы, апусцелі лаўкі ў скверах і парках, галапузая моладзь уцягнула на плечы цёплую вопратку, а над жалезным, без пеністых струменяў, шчэпцем фантанаў — шэрае нуднае неба. Куды падзеляся аквамарынавая нябесная глыбіня з ласкавай цёплай прамняў? Вось так яно, мае шанюныя: вясна пабралася з зімою, а ўзнёслаць пачуццёў абрынулася ў самы ніз, і нават светлай макаўкі яе не бачна. Шкада, што нам часта даводзіцца забываць, як мяняюцца месцамі верх і ніз. Азін кульбіт, лёгенькая хвалька, штуршок, пстрычка пальцаў, і вось маем: тое, што напрыздадні было ўверсе, апынаецца ўнізе, і наадварот. Яшчэ азін закон зменлівай вечнасці. А колькі іх яшчэ!..

Не трэба папракаць мяне ў чарговай банальнасці. Самае дзіўнае ў тым, што чым найскладаней паняцце, тым яно банальней і прасцей. Усё самае складанае ў жыцці да прымітаўнага банальнае. Чарговы закон вечнасці...

Адночыта змяшаў чорную фарбу з белай. Мне карцела атрымаць шэры колер. І што вы думаеце я ўрэшце атрымаў?.. Не напружвайце мазгавыя звільны. Я атрымаў такі колер, які чацеў. Але гэта было маё разуменне шэрасці, маё бачанне яе густыні і насычанасці. Толькі маё асабістае! У вас яна атрымалася б іншай па ўсіх параметрах. Смешна? Не ведаю, як вам, а мне сумна...

Ён выйшаў з метро ў прыцемках. Травень яшчэ не ўвабраўся ў сілу, не перакаціўся праз сваю лясаватую сярэдзіну. Бо вясна была позняя, зацяжоная і халодная. Увесь час дзвюмлі паўночна-ўсходнія вятры. На чамі яны натужна вылі, шасталі між шматпавярховікамі, як галодныя бяздомныя сабакі, біліся ў вокны, выстуджвалі кватэры. Сапраўднага вясенняга цяпла людзі яшчэ так і не адчулі.

Ён ішоў па бяздомным тратуары, хаваючы твар пад насунутым на самыя вочы башлыком. Куртка напіналася ветрам, шаргатала пад раз'юшанымі парывамі. Здавалася, што калі б расшпільнуць гузікі і раскінуць крысы апараты, то Ікарам можна было ўзвіцца ў цяжкаватае хмарнае неба, а вось прызямліцца, спланаваць наўрад ці ўдалося б. А навошта прызямліцца? Куды, дзеля чаго? Юджын ішоў у ноч. Яго ніхто цяпер не чакаў, не завіхаўся каля пліты, каб згатаваць вятру. Ягоны сябра і спадарожнік вецер імкнуўся падобсці, падкінуць чалавека ўвышкі, але ж той не разумеў намаганняў вольнага беспрытульніка, таму і дыбаў у невядомасць, утпаючыся галавою ў пруткія хвалі ветру, нагінаючыся і прабіваючы плечуком іх халодныя абдымы.

"Навошта, ну навошта іду пад чужыя цяпер вокны? Каб яшчэ раз зразумець, што ніхто там мя-

не не чакае? А, можа, рагтам?.. — мужчына сам сабе крыва ўсміхнуўся. — Ніякага "можа" не здарыцца. Пастаю, пагляджу ў асветленыя вокны на шостым паверсе і пасунуся на вакзал. Я быў шчаслівы, але не разумеў гэтага. Звыкся са сваім шчасцем. Яно падалося мне заўсёдным, вечным і нязменным. Магчыма, што ў нейкі момант я насыціўся ім. Ці прыелася яно мне, як грэцкая каша, якую спажываеш на снеданне, абед і вятру... Захацелася іншага смаку, нечага смажанага, альбо печыва з разынкамі хапануць напоўніцу". Юджын збочыў з тратуара на лясную добра ўтапаную сцежку, пайшоў напрасткі. Ён углядаўся пад ногі, каб не зачэпіцца абуткам за вузлаватыя карані елак, якія, быццам гіганцкія спруты шчупальцамі, абляялі сцяжыну. Так Юджын часта хадзіў з Русланаю на працу, разам яны прагульваліся ў выхадных і святых у гэтай лясаласе, якая падыяляла ці не тры мікрарэіны горада і праз якую шматлікія тутэйшыя жыхары прасткавалі дарогу да метро. Як ні дзіўна, але ў гэтым ляску атабарыліся вавёркі. Не адна-дзве, а дзесяткі пухнатых рудаватых звяркоў. Менавіта зімою яны лашчылі вока, радалі гараджан, асабліва дзятву і пенсіянераў. Але тое ўсё — у мінулым для Юджына. У мінулым і ранішнія прабежкі з Русланаю, баўленне летніх дзенькоў на сонцы ў абсягу лясаласы, гатаванне шашлыкоў "па-паходнаму", тут, непадалёчку. Ён, Руслана, іх сябры. Русланыны сябры. Дзіўна, але нават сваіх сяброў у Юджына не было. Ні раней, ні цяпер. У яго былі яе сябры, Русланыны...

"Ну чаму, чаму чалавек змушаны ўсё жыццё вучыцца на сваіх памылках? Навошта набіваць гузакі на ілбе, ведаючы, што мільёны да цябе іх ужо набілі: крывава-сініюшных, апечаных. Асцяргчыся б, абысці, ухіліцца... Аж не — пнуся напяралом, напрадалую, не зважаючы на вопыт братоў па няшчасці. Няўжо ўсе мы, мужчыны, настолькі дубовыя і не здатныя ўспрымаць горкі набытак папярэднікаў? Няўжо? — няведама ў каго пытаўся Юджын, углядаючыся ў пагусцелы змрок між елак. — Я кахаў і кахаю Руслану. Самому сабе не схлусіш. Збіраўся прахыць з ёю да глыбокай старасці. Да тых дзён, калі падаюць адно аднаму напіцца. Не так і важна было, што лёс не даў нам нашчадкаў. Я і Руслана зжыліся ўжо з гэтай думкаю, змірыліся раз і назаўсёды. "Ты маё самае вяліка-малое дзіця", — часта жартавала яна, барукаючыся ў ложку. Гадамі мы дыхалі адным дыханнем, глядзелі аднымі вачамі шмат на якія рэчы і падзеі. Нават думалі часта аднолькава. Але ў адзін чорны дзень мне падалося гэтага мала. Не, не мала, а недастаткова для майго мужчынскага шчасця. І панеслася, пакацілася мая бяздомная галава па купінах жыцця..."

Сцежка вынырнула з ельніка, падвала да шырокага палатна дарогі. Па шашэйцы стомленымі жукамі цягнуліся легкавікі, укармленымі вусенямі паўзлі тралейбусы і аўтобусы. Каб перайсці на другі бок дарогі, даводзілася схакаць вечаровы наплыў жалезных монстраў. Спадзяюцца на святлафоры, якія сваімі чырвонымі вочкамі паставяць заступ праз сотню метраў наперадзе і за спінай.

Побач з Юджынам спынілася бабулька, якая нагадвала багамола. Яна моцна трымала за руку дашкольніка. Хлопчыку чакаць няўсцёрп, ён быццам на шарнірах: тузаецца, круціцца на ножках управа-ўлева, плечукі пад лёгкім палігончыкам падаюць то ўперад, то назад, галава ў вязанай шапачцы — як заваданая. Назіраючы за ім, Юджын падумаў, што менавіта так і ён сябе паводзіў у тыя два тыдні, калі Руслана зехала да хворай сястры ў Крым. Яго распінала, ён захлынаўся незразумелай воляй. Свабо-да. Сва-бо-да! Цяпер ён разумее, што ніякай воляй і свабодай тое не было. Але як толькі аддаліўся ад перона цягнік "Мінск — Сімферопаль", Юджын заспяшаўся па спіртное. Было толькі восем раніцы, а ён, набыўшы тры пляшкі нямецкага цёмнага піва, прысеў за вынасны столік у пластмасавыя крэселка і з незразумелай асалоды зрабіў некалькі глыткоў. Усё спрыяла выдатнаму настрою: выхадны дзень, ён адзін (упершыню за некалькі гадоў без Русланы), п'е нядарэннае піўко і ў яго вольная (воль-на-я!) кватэра. Ён адзіны гаспадар на два тыдні ў іх з Русланаю кватэры...

Прапусціўшы апошнія пару машын, бабуля з унукам і Юджын перайшлі дарогу. Вечер, здаецца, крыху прыціх. Забамкалі рэдкі дажджынікі па куртцы, вышчарбленых плітках тратуара, па лісціках прыдарожных ліпак. Зірнуўшы на святло ліхтароў, Юджын сам сабе зазначыў, што не такі ён і рэдкі, гэты травеньскі халодны дождж. Бабулька з унукам схаваліся ў бліжэйшым пад'ездзе дзевяціпавярховіка. Юджын прыцішыў крок. Да яго з Русланаю дома (не, цяпер ужо не яго дома) засталася прайсці адзін прыпынак. Што ён шукае? Чаго патрабуе ад такой сваёй жанчыны? Мо, учарашні дзень яму хочацца вярнуць? Ці шкадабы захацецца ад той, якую прынізіў бяздомная здрадай? Па шычэрасці, Юджын і сам не ведае, што ці хто прымушае яго прыязджаць, прыходзіць, вяртацца да мінулага. Да пгаславага, непаўторнага, роднага, блізкага, але цяпер такога далёкага і незваротнага мінулага. Толькі ж кожны вечар, як толькі пачынае на вуліцы шарэць, ён спускаецца ў метро, сядзе у вагон і, прымружыўшы вочы, едзе ў гэты мікраарён, да гэтага шэрага дома, каб паглядзець на ўсё яшчэ не чужыя для яго вокны шостага паверха.

"Сёння слотна на вуліцы, доўга не вытрымаю. Лепш прабрацца ў пад'езд дома, што насупраць Русланынага, — разважае сам з сабою Юджын, прыкурваючы чарговую цыгарэту. — Там з лесвічнай плячоўкі можна паназіраць за майёй любай. Аблашчыць хоць далёк позіркам. Падмысу вышэй, да сёмага паверха, і ўсё будзе бачна, нібыта на далоні. Клятыва кодавыя замкі. Без чыпа не прабрацца. Нічога не застаецца, як схітраваць."

Мужчына спыняецца ля пад'езда, глядзіць на таблічку з нумарам кватэры. Тут з 137-й па 151-ю. Ён набірае 150-ы нумар. Слухае працяглы гудкі дамафона. Нарэшце даносіцца голас:

— Хто там?
— Добры вечар, — вітаецца Юджын. — Разносім газеты "Мінск на далонях", адкрыце, калі ласка, дзверы.
Працяглы зум і шчаўчок. Юджын хаваецца ад ветру ў задушлівай цішы пад'езда. Тут

клубком спляліся пахі вечаровых сталоў і смеццэправода. Чаго больш — і не зразумееш вось так, з наскоку.

"Няма куды спяшацца, падмысу пешкі." Ён цярэбіць прыступкі спружыністым крокам. Чым вышэй узбіраецца, тым падаюцца бліжэй асветленыя вокны шостага паверха ў доме насупраць. Святло запаленае і ў зале-спаленцы і ў варыўні-куханьцы.

"Руслана эканомная гаспадыня, з чаго б ёй так расквашаць?" — здзіўляецца Юджын і прыпыняецца на лесвічнай плячоўцы чацвёртага паверха. Прытуляецца ілбом да бруднаватай халоднай шыбіны акна, углядаецца і нічога (нікога) не бачыць...

Дзіўна трэцюю пляшку піва і смачна зацягнуўшыся цыгарэтай, Юджын нечакана для сябе зразумеў, што яму анікольвечкі не сумна без Русланы. Няхай шчасліва коціцца яна пад перастук цягніковых колаў на крымскае ўзбярэжжа да хваравітай сястрыцы, з якой ён усё яшчэ і не знаёмы. Адпачнуць урэшце адно ад аднаго: Юджын ад Русланы, а Руслана ад Юджына. Цяжка ўвес час грэцца пад сонцам, часам хочацца і ў цянку пасядзець. Заліваючы шлунак віном, няхай і вышэйшага гатунку, адпрэчваць насалоду ад сагрэтага далоньямі каньяку. Кілаграмамі спажываючы зялёныя яблыкі, грэбліва пазіраць на спелую сакавітасць кавуна. "Ё-маё! — вырвалася з глоткі мужчыны, — хапану поўнымі шчэлепамі каханна без абавязкаў. Хачу новага цела, разгулу асалоды, бяздомнасці ўчынкаў. Хачу назвіны!" На ягоны голас азірнулася маладзенькая дзяўчына за крайнім столікам, ці не студэнтка. Здзіўлена вылучыла вочкі і хіхікнула. Юджын ёй падміргнуў, маладзёнка сарамліва адвала позірк, падхапілася і зацокала абцяцкамі. Юджын памаўзліва пазіраў на зграбную фігурку, пакуль яна не згубілася сярод натоўпу на аўтобусным прыпынку.

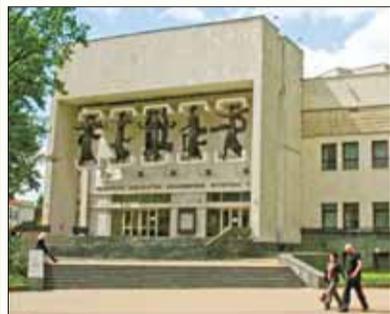
"У мяне ўсё ёсць, а нечага не хапае. Душа з гадамі заскарузла, сціснулася, высахла, як жабіна скура на сонцы. І дзень пры дні яна ўсё чэзне, скукожваецца і смярдзіць. — Юджын зморшчыў нос. Яму і сапраўды падалося, што аднекуль патыхае ванітамі. — А ці ўсё яно настолькі добра, як мне падаецца? Жыццё з Русланаю зручнае, бескалопнае, утульнае... Адным словам — балотнае." Вось табе і маеш! Юджын здзіўлена нечаканасці сваёй высновы. "Што ж мне яшчэ трэба? Бэйбус ты, перавярнуты, — ён пстрыкнуў слінай пад ногі. — Подленькая ж у цябе душонка, ой, подленькая, як у шакалёнка. А хто, пакажы мне, ад макаўкі да пятак перапоўнены святасцю? Усе такія, адным мірам пазнаваны. Чакаем выпадку, зручнага моманту, каб урваць, абхітрыць, падмануць. Хлусім, не мірнуўшы, направа і налева. Усміхаемся там, дзе па мардасах трэба даць, падлабуньваемся, робім "лізь-лізь", дзе неабходна было б смачна плюнуць. Вераб'інасць душонкі кожнага выпінаецца на першы план. Галоўнае, каб чаго дрэннага не здарылася са мной, любым. Нічога, язык не адваліцца, калі і пахвало, а не скажу, што брыда стаіць перада мною. І так ва ўсім: у сямейным жыцці, на працы, у адносінах між сябрамі і блізкімі. Кожны з гадамі ўсведамляе: за праўду моцна б'юць! Не шкадуючы, азвярэла, да бяспамятства. То навошта мне (яму, ёй, ім) такая праўда? Га?..."

Беларускі тэатр "Лялька", што працуе ў Віцебску, паспяхова паўдзельнічаў у двух фэстах — XVII Міжнародным фестывалі дзіцячых тэатраў у сербскай Субоціцы і ў VI Беларускам міжнародным фестывалі лялечных тэатраў.

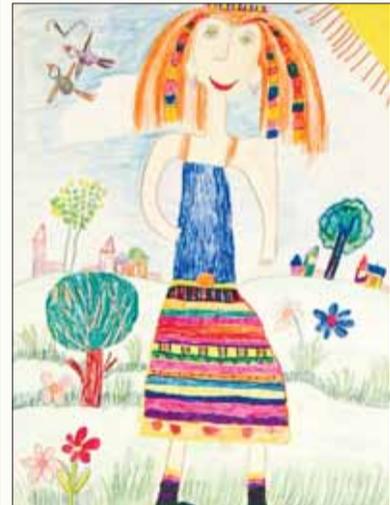

Радуюцца разам

Адам Мурзіч, заслужаны работнік культуры Рэспублікі Беларусь, стаў мастацкім кіраўніком Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра. У асяроддзі музыкантаў, прынамсі, вакалістаў, гэта вельмі паважаная асоба: значныя яго заслугі ў развіцці беларускай вакальнай школы, у падрыхтоўцы спецыялістаў-выканаўцаў. Прычым, вядома нямае гісторыі пра тое, як Адам Асманавіч літаральна "выратаваў галасы", а ўрэшце — лёс маладых спевакоў, выпраўляючы чужыя прафесійныя памылкі. Новы мастацкі кіраўнік БДАМТ доўгі гады працаваў у Мінскім дзяржаўным музычным вучылішчы імя М. І. Глінкі, апошнім часам быў там загадчыкам кафедры вакальнага адрэсавання.

З абласных гарадоў і сталіцы краіны, з мястэчак і маленькіх вёсак прыходзілі дзіцячыя малюнкi, плакаты і лісты з вершамі на ўжо традыцыйны рэспубліканскі конкурс творчых работ, заснаваны Прадстаўніцтвам упраўлення Вярхоўнага камісара па справах бежанцаў ААН у Рэспубліцы Беларусь, Міністэрствам адукацыі Беларусі, сталічным Цэнтрам творчасці дзяцей і моладзі "Эўрыка" і прымеркаваны да Сусветнага дня бежанцаў. Сотня з больш як 1600 твораў была адабраная на вышнюю выставку "Пад адным сонцам". Па-

сля экспазіцыі ў Мінску яе прадставілі ў Гомелі, а заключным пунктам паказу дзіцячых работ стаў Віцебск. Выказваючы праз творчасць ўласнае стаўленне да праблемы бежанцаў, дзітва малое родны двор з кветкамі, птушкамі ды матылькамі, шчаслівы вясёлавы свет чарадзейных казак ды гульніў, цёплае сямейнае кола, куды юныя беларусы гасцінна прымаюць і сваіх іншаземных сяброў.

"My America" — пад такой назвай праходзіў конкурс на лепшыя фотаздымкі, зробленыя беларускімі аматарамі ды прафесійнымі майстрамі фота падчас іх знаходжання ў ЗША. Конкурс быў абвешчаны Пасольствам Злучаных Штатаў Амерыкі ў нашай краіне на пачатку гэтага года. Вынікі падсумавала аўтарытэтычнае журы на чале з вядомымі беларускімі фотамастакамі, выбраўшы больш як 70 работ для экспазіцыі "Амерыка вачамі беларусаў", што ладзілася ў галерэі "Панарама" на 22-м паверсе Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Выстаўка стала сумесным праектам Пасольства ЗША ў Рэспубліцы Беларусь і НББ. Здымкі адлюстравалі амерыканскія традыцыі, культуру, архітэктурныя адметнасці, малюнічыя і памятнаы мясціны, забаўнічы і гумарыстычныя сцэнікі з жыцця, што трапілі ў фотааб'ектыў беларусаў падчас іх вандруўкі ў гэтую заакаяную краіну.

Лана ІВАНОВА
На здымках: Беларускі дзяржаўны акадэмічны музычны тэатр; малюнак Алены Баравулі "Мая вясёлакая сяброўка".
Фота Віктара Кавалёва

Ад Субоціцы да Мінска

Журы сёлетняга фестывалю ў Субоціцы на чале з польскімі прафесарам Генрыхам Юркоўскім прагледзела 20 спектакляў, прадстаўленых калектывамі з 13 краін. Паводле слоў нязменнага дырэктара фестывалю Слабодана Маркавіча, філасофская прыпасець Оскара Уайльда "Хлопчык-зорка" ў пастаноўцы беларускага рэжысёра Віктара Клімчука так уразіла членаў журы, што яе абмяркоўвалі цэлую гадзіну. У выніку актрыса Вольга Маханькова прывезла з Сербіі прыз за лепшую жаночую ролю — Прынцэсы: гэтая ганарыстая прыгажуня жыве на сцэне толькі некалькі хвілін, але нервовае трымценне яе веера і багацце інтанацый заўсёды запамінаюцца глядачу.

Гран-пры сёлета атрымаў тэатральны калектыў з Венгрыі. А Беларусь, акрамя "Хлопчыка-зоркі", была прадстаўленая ў Субоціцы пастаноўкай "Месяц Сальеры" Брэскага лялечнага тэатра паводле сюжэта "Маленькіх трагедый" Аляксандра Пушкіна.

Мастацкі кіраўнік "Лялькі" Віктар Клімчук удзельнічаў

у субоціцкім фестывалі дванаццаці разоў. У розныя гады ён вазіў туды — і паспяхова — свае спектаклі, ацэньваў пастаноўкі, калі працаваў у складзе журы, нават узначальваў тое журы. Гэтым разам Віктар Ігнатавіч браў удзел у навуковай канферэнцыі з выступленнем на тэму "Ад дзіцячай гульні да спектакля для дзяцей".

Паводле яго слоў, традыцыйнае мерапрыемства ў Субоціцы — з'ява ў еўрапейскім тэатральным жыцці надзвычайная. Гэта не проста набор прадэманстраваных глядачу спектакляў: фестываль уключае ў сябе і сур'езнае тэарэтычнае абмеркаванне праблем развіцця сучаснага мастацтва для дзяцей, і шматлікія варыянты вулічных імпрэз, і фінансаванне ды выданне рэдкай і патрэбнай спецыялістам літаратуры. І, безумоўна, магчымасць непасрэднага кантакту з самымі выбітнымі сучаснымі прафесіяналамі-лялечнікамі.

Дарэчы, акурат на фестывалі ў Субоціцы віцяблянаў напаткала прыемная навіна: спектакль сэрбскага тэатра з

горада Ніш пад назваю "Радознае слонце" апошнім часам атрымаў найвышэйшую ўзнагароду на міжнародным фестывалі ў Балгарыі і два галоўныя прызы на міжнародным фестывалі ў Сербіі. Прычым тут віцябляне? Патлумачу: пастаноўка "Радознае слонце" — па-нашаму "Дыпытлівае сланяня" — ажыццёўлена Віктарам Клімчуком, а сцэнаграфію стварыў нязменны галоўны мастак "Лялькі" — Аляксандр Сідараў.

А вось пасля прагляду "Хлопчыка-зоркі" зацікавіліся тэатрам з Віцебска і арганізатары Міжнароднага фестывалю лялечных тэатраў у Бухарэсце. Так што ў снежні "Лялька" накіруецца ў румынскую сталіцу.

Неўзабаве віцебскіх артыстаў чакала новая вандруўка. Праўда, значна бліжэйшая — у Мінск, на VI Беларуска міжнародны фестываль лялечных тэатраў. У гэтым фестывалі "Лялька" ўдзельнічае з часу яго заснавання. Хоць мінскі фэст і не з'яўляецца конкурсным, рыхтаваліся дужа грунтоўна, бо спектакль "Кветачка-

ка-вясёлка" паводле Валянціна Катаева не так і проста прадставіць на "чужой" сцэне з-за складанасці дэкарацый і вялікай колькасці харэаграфічных нумароў. Але ж сцэна Беларускага дзяржаўнага тэатра лялек для віцебскага калектыву не такая і чужая — неаднакроць даводзілася выступаць на ёй падчас ранейшых прыездаў у сталіцу. Так што і тут глядачы засталіся цалкам задаволеныя відэвішчам.

Чытач "ЛіМа" ведае, што, акрамя шырока прадстаўленых беларускіх лялечнікаў, свае пастаноўкі ў Мінску паказалі артысты з Польшчы, Славеніі, Расіі, Эстоніі, Латвіі, Украіны і Бельгіі. Сёлетні фестываль быў асабліва багаты на спектаклі для дарослых. Іх героямі сталі і Антыгона, і Яўгеній Анегін, і Дон Жуан, і пан Твардоўскі. Дзяцей вабілі Лісіца з Ваўком, Папялушка, Дзюймовачка, Русалачка... У кампаніі гэтых папулярных персанажаў добрая, вясёлая і непасрэдная дзяўчынка Жэня з "Кветачкі-вясёлкі" не толькі не згубілася, але і выклікала шчырыя сімпатыі глядачоў.

Людміла СІМАНЁНАК
г. Віцебск
На здымках: сцэны са спектакляў "Кветачка-вясёлка" і "Хлопчык-зорка".

Рэжысёр Уладзімір Арлоў на пачатку чэрвеня прадстаўляў адну са сваіх дакументальных стужак "Здесь вам не равнина" ў Мінскім юрэйскім грамадскім доме. Гэта расповед пра трагічны падзеі 1971 года, калі ў Саянах загінула група беларускіх турыстаў (альпіністы, "гарнякі", лыжнікі). У складзе яе быў таленавіты бард Арык Крупа, песні якога дасюль уваходзяць у рэпертуар турыстаў, падарожнікаў і прыхільнікаў аўтарскай песні ўсяго свету. Прадстаўляючы стужку, Уладзімір Арлоў чытаў на памяць вершы Арыка. А пасля, стаіўшы дыханне, зала глядзела на маладыя ўсмешлівыя твары рамантыкаў, якім так і не давядзецца пастарэць, на прыгажосць недасягалых горных хрыбтоў, жудасныя велічныя лавіны — тое, што амаль кожнаму з прысутных было добра вядома паводле архіўных запісаў, фотаздымкаў аматарскіх стужках. Так, было вядома, але па-новаму тлумачыла, чаму цягнула гэтых нешараговых людзей да аблокаў... У зале плакалі. А рэжысёр Арлоў прызнаўся: "Калі ў фінале фільма гучыць песня Арыка ў яго выкананні: "А все-таки, все-таки хочется жить...", у мяне самога набягаюць слёзы... Мы гутарым з аўтарам стужкі.

Усё-ткі хочацца жыць!

— Дзякуй вам вялікі — настолькі моцна, ёміста і лаканічна складзены фільм, што не можа не закрануць.
— У мае гады сорамна было б зрабіць непрафесійна.
— Спадар Арлоў, а вам самому ці блізка падарожжы з заплечнікам на спіне?
— Аднойчы ў маладосці была чароўная ноч з дзяўчынай, поўная пацалункаў і камароў. Гэта было ў палатцы. Вось і ўвесь мой турысцкі досвед.
— Як жа нарадзілася думка зняць стужку пра турыстаў?
— Мяне заўсёды натхняюць жанчыны. Гісторыя пра саянскую трагедыю я пачуў ад альпініста Леаніда Галубоўскага. Ён параіў мне для збору матэрыялу звярнуцца да Рыўека Магавецкай. Знаёмства з цудоўным чалавекам, якая добра ведала Арыка Крупа, актыўна прапагандае аўтарскую песню, і з яе турысцкім атачэннем, закрунула душу.
— Колькі часу вы працавалі над фільмам?
— Каля двух месяцаў прайшло ад задумкі да заканчэння.
— За гэты час вы сустрэліся з такой вялікай колькасцю людзей — тых, чые

лёсы так ці інакш звязаныя з загінулай экспедыцыяй... Пабывалі і на канцэртах аўтарскай песні.
— Так, было шмат сустрэч, сабралася багата матэрыялу. Нават пасля таго, як фільм паказала Беларускае тэлебачанне, людзі неслі мне фотаздымкі, запісы...
— Можна, на аснове гэтага зробіце працяг стужкі?
— Не, працягу не будзе. Як некалі казаў Юры Тынянаў, мастакі, творцы — гэта каровы, а тэма — трава. Калі ты тут усю траву з'еў, няма чаго таптацца.
— Кажуць, вы няблага ладзіце з гітарай. Чаму на прэзентацыі не спявалі?
— З той самай прычыны, чаму ніколі не танчу ў рэстаранах. Заўсёды гляджу на сябе збоку і разумею, што дарэчы, а што не. Няхай спяваюць людзі, для якіх усё жыццё звязана з аўтарскай песняй, іх было шмат сярод прысутных.
Чэрвень для Уладзіміра Арлова выдася шчодры — на экраны выйшла яшчэ адна яго прэм'ера. У тэлепраекце "Зваротны адлік" паказалі яго фільм "Бізнес па-савецку, або Жыццё ўдалося".

Вольга ПАЎЛЮЧЭНКА

Стаў лаўрэатам

Увесну ў расійскім горадзе Кіраве праходзіў XVIII Усерасійскі конкурс аўтарскай песні "Грынландыя-2010" на лепшую песню пра Вялікую Айчынную вайну. Гэты конкурс — праект палітычнай партыі "Адзіная Расія" — выяўляе і падтрымлівае ў прафесійным стану ўзростны таленавітых аўтараў і выканаўцаў, якія ў сваёй творчасці спавядаюць любоў да Радзімы, шануюць традыцыі бацькоў і дзядоў і іншыя патрыятычныя каштоўнасці.

Заяўкі на ўдзел у конкурсе прыходзілі не толькі са шматлікіх рэгіёнаў Расіі, а і з Украіны, Беларусі, Казахстана, Паўднёвай Асеці, Мадовы, Польшчы, Германіі, Фінляндыі, Канады — усяго больш як 500 песень! Конкурс падтрымалі Федэральнае Агенцтва па адукацыі Расійскай Федэрацыі, Усерасійская грамадская арганізацыя ветэранаў "Баявое братэрства"; у сваім лісце аргкамітэту ад імя расіян, якія жывуць за мяжой, яго высока ацаніў граф П. Шарамецёў. У склад журы ўвайшлі маршал Савецкага Саюза У. Кулікоў, старшыня Саюза кампазітараў Расіі В. Казенін, народны артыст Расіі М. Растаргуеў, вядомы аўтар-выканаўца К. Тарасаў, Р. Хомчык... Яны адзначылі 108 аўтараў-выканаўцаў, 15 з якіх сталі лаўрэатамі.

Званне лаўрэата гэтага конкурсу ў намінацыі "аўтар музыкі" атрымаў і наш суайчыннік Валянцін Кавалёў з песняй "Святло Перамогі" на словы Аляксандра Койшша. Валянцін Васільевіч нарадзіўся і жыве ў Мінску, з'яўляецца загадчыкам кафедры эстэтычнай адукацыі БДПУ імя М. Танка, ён — кандыдат педагогічных навук, член Беларускага саюза музычных дзеячаў, старшыня секцыі музычнага, тэатральнага і харэаграфічнага мастацтва Навукова-метадычнага савета пры Міністэрстве адукацыі Рэспублікі Беларусь, старшыня Братэрства праваслаўных званароў у імя Паўліна Літасіцкага. Сярод творчых дасягненняў В. Кавалёва — тры аўтарскія дыскі песень для дзяцей і дарослых, кніга "Раздайся, благовестный звон", зборнік песень для дзяцей.

Наталля ВАСІЛЬЧАНКА

Тэатр як мара

Мінуў год, як пайшоў з жыцця выдатны музыка, дырыжор і педагог па прызынанні Глеб Аляксандраў. Яго сэрца спынілася раптоўна, калі Глеб Гаўрылавіч спяшаўся на працу ў Цэнтр дзіцячай творчасці Фрунзенскага раёна Мінска, каб скончыць справы з афармленнем дакументаў для надання яго дзіцячаму музычнаму тэатру "Казка" звання "ўзорны".

Да апошняга ўздыху ён жыў надзеяй, што тэатр гэты стане ўрэшце не шараговай дзіцячай студыяй, а казачным музычным палацам, дзе тысячы беларускіх дзетак адкрыюць для сябе чарадзейны свет сапраўднага мастацтва. Колькі разоў у яго спектаклях дабро перамагала зло! Ён верыў, што і ў жыцці абавязкова так будзе, бо побач з ім — дзеці, якія і на сцэне, і ў жыцці верылі ў чуды! Ідучы поруч, ён пачуваў сябе абавязаным прывесці іх да поспеху. Яго вера грунтавалася на ўласным жыццёвым досведзе: талент, цяпенне і зацятая праца заўсёды вядуць да жаданай мэты.

Глеб Аляксандраў нарадзіўся ў Астрахані ў 1936 годзе. Яго бацька быў выдатным скрыпачом, які пасля заканчэння Маскоўскай кансерваторыі працаваў у Імператарскім струнным квартэце. Рэвалюцыя вымусіла яго вярнуцца на радзіму, у Астрахань, дзе ён не толькі заняўся выкладаннем, але і здолеў наладзіць у горадзе надзвычай цікавае музычнае жыццё: кіраваў сімфанічным аркестрам, арганізаваў тэатр народнай оперы, па чацвяргах у сваім доме разам з музыкамі-аматарамі ладзіў вечары квартэтанай музыкі. Сын Глеб вырас у атмасферы глыбокай пашаны да высокага мастацтва і адданага яму служэння; пад кіраўніцтвам бацькі асвоіў скрыпку, хоць і не думаў пра артыстычную кар'еру. Пасля школы і двух гадоў вучобы ў Астраханскім дзяржаўным тэхналагічным інстытуце рыбнай прамысловасці ён робіць рашучы ўчынак: пакідае інстытут і едзе ў горад Горкі паступаць у кансерваторыю, не маючы нават пасведчання пра заканчэнне музычнай школы. Конкурс на скрыпку быў велізарны, і дзёрзкі абітурыент не дабраў неабходных балаў. Аднак рэктар параіў Глебу з'яжджаць з Горкага і скончыць музычнае вучылішча. З цыдулкай ад рэктара малады чалавек накіраваўся туды. І праз год, здаўшы эктэрнам усе іспыты, з дыпламам сярэдняй музычнай установы Г. Аляксандраў быў прыняты ў кансерваторыю!

У роднай Астрахані Глеб Гаўрылавіч працягваў справу бацькі, якога ў той час не стала. Але ўзяўшыся за тэатральную справу, зразумеў, што і ведаў недастаткова, і дырыжорскага майстэрства бракуе. Яму пашанцавала трапіць ва Уральскую дзяржаўную кансерваторыю на спецыяльнасць "опера-сімфанічнае дырыжыраванне" і вучыцца ў выдатных майстроў. Пасля стажыроўкі ў Саратаўскім тэатры оперы і балета і выдатнай абароны дыпломных праектаў (пастаноўка оперы "Кармэн" і сімфанічны канцэрт, у праграме якога былі "Сімфанічныя танцы" С. Рахманінава і Канцэрт для скрыпкі П. Чайкоўскага) сумневу ў правільнасці абранага шляху не засталася. У памкненні да вялікай самастойнай працы Глеб Аляксандраў спыніў свой выбар на пасадзе дырыжора Башкірскага тэатра оперы і балета, які на той момант застаўся без галоўнага дырыжора.

На новым месцы малады дырыжор Глеб Аляксандраў хутка заваяваў сімпаты гледачоў і аўтарытэт сярод калег, а праз два гады быў прызначаны дырэктарам тэатра. Яго творчы багаж імкліва папаўняўся. Пад кіраўніцтвам Г. Аляксандрава ішлі спектак-

лі: "Барыс Гадуноў", "Князь Ігар", "Русалка", "Яўгеній Анегін", "Царская нявеста", "Алекса", "Яланга", "Пікавая дама", "Моцарт і Сальері", "Травіята", "Аіда", "Кармэн", "Сельскі гонар", "Трубадур", "Тоска", "Паяцы", ажыццяўляліся пастаноўкі спектакляў на музыку савецкіх, у тым ліку башкірскіх кампазітараў.

На пачатку 1980-х у Башкірыі вызначылася новая кадравая палітыка, скіраваная на змену "чужых" выхаванцамі нацыянальнай школы. Сыход Г. Аляксандрава быў неабмежаваны, ён не шукаў месца ў іншым тэатры, бо гэты адняў столькі сіл і душэўнай энергіі, што проста неабходна было пераключыцца на іншы від дзейнасці. Яраслаў Вапчак, галоўны дырыжор тагачаснага ДАВТ оперы і балета БССР, па-сяброўску параіў Аляксандрава паспрабаваць сябе ў ролі кіраўніка камернага аркестра — у Мінску была такая вакансія. Дырыжор у 1984 годзе пераехаў у Мінск, але месца ў камерным аркестры для яго не знайшлося.

Выпадкова Г. Аляксандраў трапіў у Дзяржаўны тэатр музычнай камедыі БССР. Яму прапанавалі паставіць тут музыкальную камедыю А. Мдзівані "Дзяніс Давыдаў". Прэм'ера прайшла паспяхова, і дырыжору-пастаноўшчыку прапанавалі сталую працу. Але хутка высветлілася, што тэатр, нягледзячы на размяшчэнне ў цэнтры сталіцы, жыве незайздросным правінцыйным жыццём.

Новага дырыжора гэта спачатку вельмі прыгнятала. За многія гады ён прывычыўся да шалёнага рытму працы, да адказнасці за ўсё, што адбываецца ў тэатры. Ён горача спрабаваў штосьці камусці даводзіць, пераконваць, угаворваць, сварыцца і, нарэшце, з горьччу прызначаць: "Нічога не магу зрабіць — усіх усё задавальняе". Тады выпела рашэнне: калі змены не прадабацца, трэба ствараць свой тэатр.

Ідэю падказала даўні сябар, стваральнік і кіраўнік першага ў свеце Музычнага тэатра для дзяцей, народная артыстка СССР Наталля Сац. Першы спектакль, казка "Шапка з вушамі" Э. Хагагарцяна, матэрыял якога падаравала яму Н. Сац, Глеб Аляксандраў паставіў разам з жонкай Наталляй Уладзіміраўнай у 1986 годзе сіламі студэнтаў музычнага факультэта тагачаснага Мінскага педінстытута. У 1992-м дырыжор бярэцца за пастаноўку дзіцячай оперы С. Баневіча "Гісторыя Кая і Герды" ў Дзяржаўным тэатры музычнай камедыі. Ён горача пераконвае ўсіх, што някія матэрыяльныя цяжкасці крызіснага часу не павінны адбіцца на якасці спектакля для дзяцей — і дамагаецца свайго. Дзякуючы падтрымцы незабыўнага дырэктара тэатра Сяргея Косціна ўсе патрабаванні дырыжора былі выкананыя. І надалей яго пазіцыя не дапускае кампрамісаў: для дзяцей або ўсё, або нічога. Усё павінна быць лепшым:

музычны матэрыял, рэжысура, сцэнаграфія, харэаграфія, выканаўцы. Аляксандраў патрабуе ад усіх удзельнікаў, дарослых і маленькіх, поўнай самааддачы і сам з'яўляецца прыкладам самаадданай працы. Ён бярэ на сябе вырашэнне ўсіх творчых і пастановачных праблем, знаходзіць аднадумцаў і фундатараў. Сваім запалам і верай у перспектывнасць распачатага ён настолькі захапляе людзей, што многія згаджваюцца працаваць з ім дзеля ідэі. За сімвалічную плату вучаць дзіцячых кіраўнік хору Алена Гуляева і педагог па сцэнічным майстэрстве Анатоль Касцёцкі, працуюць канцэртмайстры і балетмайстар. Дзякуючы сяброўскім адносінам, спектаклі ставяць вядомыя пеярбургскія рэжысёры: Юрый Аляксандраў, Аляксандр Пятроў, Мікалай Рубан, эскізы сцэнічных строяў стварае выдатны мастак Ірына Прэс. Запачаткаваны

Г. Аляксандравым тэатр "Казка" сталее, набывае прызнанне. Пасля оперы "Гісторыя Кая і Герды" юных гледачоў штогод радуець новыя прэм'еры: 1993 — опера англійскага кампазітара Д. Рансуіка "Чараўнік", 1994 — опера "Дзіцячы альбом" на музыку П. Чайкоўскага, 1995 — опера-казка "Вясновая песня", 1996 — мюзікл для дзяцей "Прыгоды ў замку Алфавіт" (абое — аўтара гэтых радкоў). У 1996 годзе ў Санкт-Пецярбургу за ўдзел у фэсце "Гімн вялікаму гораду" дзіцячы музычны тэатр "Казка" ўзнагароджваецца дыпламам лаўрэата "За высокае выканальніцкае майстэрства і вялікі ўнёсак у справу дзіцячага музычна-сцэнічнага мастацтва". Здавалася, мара пра з'яўленне ў Беларусі музычнага тэатра для дзяцей вось-вось спраўдзіцца. Але ў той жа год у гісторыю "Казкі" была ўпісана чорная старонка.

Адносіны дырыжора-энтузіаста з новай дырэкцыяй тэатра музычнай камедыі складаліся няпроста. Спачатку была безумоўная падтрымка. Але бурлівае дзейнасць тэатра ў тэатры хутка пачала выклікаць раздражненне. Да таго ж, на пастаноўку дзіцячых спектакляў адцягваліся і частка грошай, і творчыя сілы. Пачаліся непаразуменасці, узаемныя папрокі. Спроба заявіць пра поўную самастойнасць дзіцячага тэатра наогул выклікала абурэнне. Аляксандрава абвінавачвалі ў няўдзячнасці, у задавальненні асабістых амбіцый. А ён проста быў перакананы, што новы тэатр не зможа нармальна развівацца ў атмасферы правінцыйнасці, якая ўсё больш засмоктвала "дарослы" калектыў. Дарма Глеб Аляксандраў шукаў падтрымку ў Мінскім гарвыканкаме. Ідэю стварэння Цэнтральнага дзіцячага музычнага тэатра не ацанілі і не падтрымалі, а дырэкцыя шукала нагоду пазбавіцца ад "парушальніка спакою". І калі Глебу Гаўрылавічу спулілася 60, з ім не працягнулі працоўны кантракт. Хоць усе выдатна разумелі, што за гэтым звальненнем яны ідуць на свядомае знішчэнне нова-народнага тэатра, які мог прынесці добрую славу ўсёй беларускай музычнай культуры!

Прайшло 13 гадоў пасля выгнання Г. Аляксандрава з тэатра. А мара і дзіцячы тэатр "Казка" працягвалі жыць! Тэатр не адступіўся ад сваіх прынцыпаў. У найцяжкіх умовах, без прытулку, без фінансавання, ён зацята чапляўся за заваяваную вышыню, адстойваў сваё права звацца Тэатрам! Туляніні па школах, раённых цэнтрах мастацкага выхавання ў пошуках пры-

тулку яшчэ больш згуртавалі дзяцей і іх бацькоў. Першыя юныя артысты выраслі і перайшлі на дарослыя ролі. Працягвалася інтэнсіўная праца: новыя пастаноўкі, выступленні, удзел у міжнародных фэстах: 1998 — опера Д. Шастаковіча "Казка пра папа і работніка яго Балду", 1999 — опера Э. Калманюскага "Беласнежка і сем гномаў", 2001 — опера С. Баневіча "Паводле казкі Андэрсена", 2003 — мюзікл Э. Уэбера "Коткі", 2004 — музычны спектакль "Прынцэса на гарошыне" В. Усовіча, 2005 — інтэрмедыя "Пастараль" з оперы П. Чайкоўскага "Пікавая дама", 2007 — дзіцячая опера "Лясная школа, ці Сон першакаласніцы" аўтара гэтых радкоў. Музычны тэатр "Казка" дзякуючы неўтаймоўнай энергіі яго заснавальніка і кіраўніка не толькі выжыў, але і атрымаў знакавыя перамогі на міжнародных музычна-тэатральных фэстах, пра што сведчаць дыпламы лаўрэатаў (С.-Пецярбург — 2002 г., Масква — 2004 г., Ніжні Ноўгарад — 2006, 2008 гг.)

У 2004 годзе ў Маскве, уручаючы Г. Аляксандрава залаты медаль і прэмію лаўрэата "За стварэнне унікальнага дзіцячага тэатра і мюзікала "Коткі", прэзідэнт Міжнароднай акадэміі тэатра Д. Уласаў сказаў: "Беларускі дзіцячы музычны тэатр — гэта унікальная з'ява на ўсёй постсавецкай прасторы! За ім будучыня! У беларусаў варта вучыцца, як выхоўваць падростаючае пакаленне з дапамогай музыкі і тэатра". Глеб Гаўрылавіч тады толькі ўсміхнуўся. Яму было ніякавага за краіну, дзе пра яго з паспешнай радасцю заблыліся. І ўсё ж ён пачуваў сябе шчаслівым чалавекам. Бо для сапраўднага мастака шчасце — у магчымасці сумленна служыць свайму прызначэнню, годна займацца любімай справай. Ён быў шчаслівы таму, што яго маленькія сябры жылі ў калекцыі, якую самі стваралі штодня. Ён шкадаваў толькі пра адно: так і не ўдалося давесці да свядомасці чэрствых чыноўнікаў, у чым розніца паміж тэатрам юнага гледача і тэатрам юнага акцёра. Дваццаць гадоў у адказ на сваю прапанову адкрыць у сталіцы Цэнтральны дзіцячы музычны тэатр ён чуў адно: "Што, у Мінску мала спектакляў для дзяцей?"

Праблема гэтага маленькага тэатра з бязлітаснай яркасцю высвятляе вялікую праблему. З савецкіх часоў любяць у нас са значным выглядам паўтараць і ўводзіць да абсалютнай ісціны сакраментальную фразу Вялікага К. Станіслаўскага: "Тэатр пачынаецца з вешалкі". Спадарства, але на той час у Станіслаўскага ўжо быў свой Тэатр! Гэта для гледача ён пачынаецца з вешалкі. Сапраўдны тэатр, як і кожнае сапраўднае мастацтва, нараджаецца ў душах яго творцаў. Тэатр нарадзіўся, час гэта прызначыць. Разам са сваім стваральнікам ён прайшоў нялёгкае выпрабаванні, даказаў творчасцю права на існаванне ў годных умовах. Хто, нарэшце, возьмецца дабудоваць сцэны і дах, тая самая "вешалка", калі не Міністэрства культуры? Глеб Гаўрылавіч Аляксандраў сваю частку шляху да Тэатра-мары прайшоў сумленна і годна. Давайце ж разам не прыпыняць хаду!

Віктар ВОЙЦІК,
заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, член прэзідыума Беларускага саюза музычных дзеячаў, кампазітар

На здымках: Глеб Аляксандраў; сцэны са спектакляў "Гісторыя Кая і Герды", "Дзіцячы альбом".

Слова краязнаўцы

Грына Клімковіч з Мінска разважае пра краязнаўства як даследаванне спрадвечных традыцый беларускага народа:

— Краязнаўства — не толькі зборанне інфармацыі пра знакамітых землякоў, тыя ці іншыя гістарычныя падзеі і выбітныя помнікі архітэктуры. Гэта яшчэ і даследаванне спрадвечных традыцый нашых народаў. А яны бяруць пачатак у глыбінях стагоддзяў, у дахрысціянскім мінулым, з якім злучана наша багатая культурная спадчына.

Ужо на працягу дзесяці год Этнагістарычны цэнтр "Явар" даследуе культурныя аб'екты, апетыя ў паданнях: святныя крыніцы, камяні і дрэвы, узгоркі, рэкі і азёры, старажытныя паселішчы, курганы і могілкі. Сябры "Явара", да якіх належу і я, археолагі, гісторыкі, этнографы, фалькларысты, літаратары, журналісты, мовазнаўцы, краязнаўцы, тыя, хто цікавіцца нашай багатай спадчынай, ладзяць экспедыцыі па Беларусі. Маршрут кожнай з такіх экспедыцый папярэдне плануецца паводле архіўных дадзеных XIX і XX стагоддзяў: матэрыялаў Рускага Геаграфічнага Таварыства, апытальных лістоў ІнБелКульта... Улічваюцца вынікі археалагічных раскопак, ранейшых фальклорных і этнаграфічных экспедыцый, дадзеныя краязнаўцаў. Падчас экспедыцый мы дакладна фіксуем на мясцовасці наноў адшуканыя аб'екты, запісваем легенды і паданні, выпадкі, з імі звязаныя. Мясцовому насельніцтву, настаўнікам, работнікам дзяржаўных органаў, адказным за культуру, тлумачым гістарычную і культурную значнасць помніка.

Вынік шматгадовых даследаванняў "Явара" — больш як сто экспедыцый. Кожная з іх — захапляльная пошукі помнікаў даўніны, радасць знаходак, адкрыццяў. Па выніках падарожжаў напісаны і апублікаваны артыкулы ў сродках масавай інфармацыі, выдадзены навуковыя і навукова-папулярныя кнігі: "Беларуская міфалогія. Энциклапедычны слоўнік", "Святныя крыніцы Беларусі". Рытуальна да друку: "Сакральная геаграфія Беларусі", "Культурныя камяні Беларусі", у стадыі падрыхтоўкі знаходзяцца выданні: "Святныя азёры", "Календарныя святы ў міфах і абрадах", "Прощы Беларусі". Дзякуючы дзейнасці "Явара", новымі знаходкамі і паданнямі пастаянна папаўняецца каталог сакральных мясцінаў краіны.

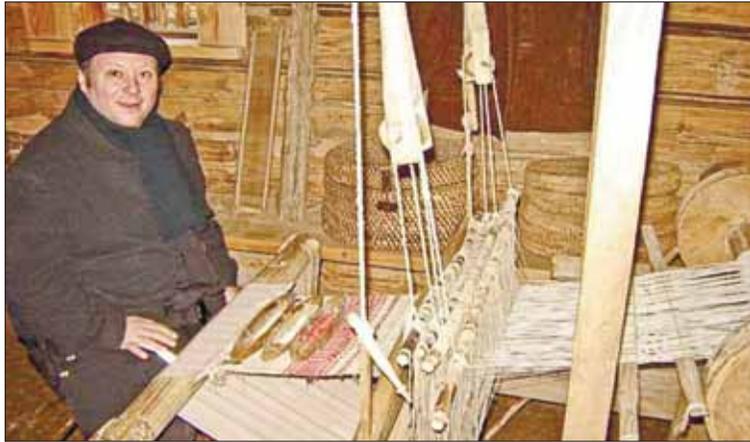
Раскопкі ў Новым замку

На працягу 20 спякотных летніх дзён ва ўнутраным дварыку Новага замка ў Гродне будуць праводзіцца археалагічныя раскопкі. Яны ініцыяваны і арганізаваны Гродзенскім дзяржаўным гісторыка-археалагічным музеем. Вядома, што па месцы археалагічнага даследавання праходзіла брукаваная парадная дарога да палаца (была маставая), але мяркуецца, што яшчэ раней тут была шчыльная гарадская забудова.

Распачаліся раскопкі 28 чэрвеня, і ўжо маюцца першыя каштоўныя знаходкі. Да такіх можна аднесці 5 манет, што датуюцца сярэдняй XVI ст., а таксама печку і раменную спражку. Але найчасцей у культурным слаі сустракаецца кераміка, косці жывёл, жалезныя цвікі. Асноўныя працы выконваюцца валанцэрамі, сярод якіх пераважную большасць складаюць студэнты факультэта гісторыі і сацыялогіі Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы.

Анастасія ВЕСЯЛУХА

"Слова "радзіма" азначае месца, дзе чалавек нарадзіўся. Для мяне — гэта Аргенціна. Але мае думкі, мая творчасць, мае захапленні звязаны з Беларуссю. Пабываюшы тут аднойчы, я хачу вяртацца сюды зноў і зноў. Не паспею ад'ехаць, як пачынаю ўжо сумаваць. Адсюль я чэрпаю энергію, сюды мне хочацца прыязджаць, пра Беларусь я мару, няспынна раскажваю сваім блізкім і знаёмым".

Захапленне Беларуссю

Так гаворыць Эдуарда Рубэн Пеннісі, які жыве ў Аргенціне. Ён не мае беларускіх каранёў, але аднойчы наведваў нашу краіну, захапіўся яе культурай, спатлоў прагу да прыгожага мастацтва з беларускай крыніцы і лічыць сябе сапраўдным беларусам, а Беларусь называе сваёй духоўнай радзімай.

Яго продкі па мацярынскай лініі — швейцарскага і іспанскага паходжання, а па бацькоўскай — італьянскага. Прыехалі ў Аргенціну ў перыяд з 1880 па 1904 г. Эдуарда выкладае права ў двух універсітэтах, а ў вольны час — актыўны член клуба "Дніпро", кіраўнік ансамбля "Купалінка", які ён стварыў пры гэтым клубе. Клуб "Дніпро", заснаваны ў 1944 годзе, на сёння налічвае каля 300 членаў.

У Буэнас-Айрэсе найбольш вядомым з'яўляецца рускае фальклорнае мастацтва, бо рускія народныя калектывы існуюць у Аргенціне шмат гадоў. Беларуская ж культура падпала пад уплыў іншых нацыянальнасцей, і пазнаеміцца з аўтэнтычным беларускім матэрыялам не было магчымасці.

У Эдуарда любоў да Беларусі нараджалася паступова. Вельмі паўплывалі на яго апаведы бабуль і дзядуль з клуба, якія раскажвалі пра сваю далёкую радзіму. Але

першае непасрэднае знаёмства адбылося ў 1988 годзе, калі па запрашэнні таварыства "Радзіма" Э. Пеннісі наведваў Савецкі Саюз і пабываў у Мінску. Падчас свайго паездкі ён адкрыў для сябе зусім новую культуру, непадобную да іншых і цалкам самастойную, і вырашыў аддаць сябе яе вывучэнню.

Пасля таго першага наведвання Эдуарда адкрылася багацце і неабсяжнасць беларускага фальклорнага мастацтва. Неўзабаве ён заснаваў пры клубе "Дніпро" ансамбль "Купалінка", рэпертуар якога складаўся з беларускіх, рускіх, украінскіх песень. Амаль 20 чалавек бралі ўдзел у яго рабоце.

У 1998 годзе Эдуарда зноў прыязджае ў Мінск. На гэты раз курс падрыхтоўкі ўключаў вывучэнне беларускіх спеваў, тэатральнага мастацтва, гісторыі, геаграфіі, звычаяў і традыцый. З таго часу ён прысвяціў сябе выключна беларускай музыцы і спевам. У клубе пачалі ставіць фальклорныя спектаклі, якія былі вельмі папулярнымі і пра якія часта ўзгадваюць дагэтуль. Вынікам месячнай стажыроўкі ў Беларускім дзяржаўным універсітэце культуры і мастацтваў, якую арганізавала таварыства "Радзіма", стала ўзбагачэнне рэпертуару беларускімі народнымі песнямі і вы-

данне касеты з запісам 12 песень у выкананні ансамбля "Купалінка".

Стварэнне ансамбля не адзінае дасягненне Эдуарда. Вось ужо шэсць гадоў у Буэнас-Айрэсе на радыё існуе праграма "Славянская зямля". Гадзіну на тыдзень у ёй гучаць беларускія, рускія, украінскія песні, навіны, вершы. Гэта праграма — таксама плён яго намаганняў, яго гонар. Рускія і ўкраінскія блокі выдуць прадстаўнікі гэтых этнасаў, а пра Беларусь раскажвае ў праграме Эдуарда.

Чарговае наведванне было багатым на падзеі і ўражання: стажыроўка ў БДУ культуры і мастацтваў на кафедры беларускай народнай песеннай творчасці, якой кіруе Станіслаў Дробыш, знаёмства з творчасцю народных калектываў, Нацыянальным акадэмічным народным хорам імя І. Цітовіча, шматлікія сустрэчы, экскурсіі па горадзе... Увесь сабранны матэрыял дапоўніць новым раздзелам кнігу "Як я захапіўся Беларуссю", якую піша Эдуарда.

...Вярнуўшыся ў Аргенціну, Эдуарда выступіў з прапановай арганізаваць цэнтр беларускай культуры. Справа ў тым, што беларусы ў Аргенціне не былі згуртаваны ў самастойныя арганізацыі, існавалі клубы былых савецкіх грамадзян,

у якія ўваходзілі рускія, украінцы, беларусы. Ініцыятыва была падтрымана Паслом Беларусі ў Аргенціне і дырэктарам клуба "Дніпро" Сергія Гілам (беларусам па паходжанні).

Нядаўна адбылося ўрачыстае адкрыццё першага на тэрыторыі Аргенціны і Лацінскай Амерыкі Цэнтра беларускай культуры імя Кастуся Каліноўскага. Дырэктарам быў абраны Эдуарда Рубэн Пеннісі. На ўрачыстасцях прысутнічалі кіраўнікі муніцыпальных улад, дыпламаты, прадстаўнікі Дома Расіі ў Аргенціне, карэспандэнты.

Выступоўцы выказалі ўпэўненасць, што цэнтр зробіць значны ўклад у распасюджванне беларускай культуры не толькі сярод этнічных беларусаў, але і сярод грамадзян Аргенцінскай Рэспублікі. Удзельнікі мерапрыемства пазнаёмліся з экспазіцыяй, прысвечанай Рэспубліцы Беларусь. Зрабілі экскурсію ў "беларускую хатку" і памяшканне, дзе будуць праходзіць заняткі па вывучэнні беларускай мовы. Пры цэнтры плануецца адчыніць бібліятэку, відэатэку, стварыць курсы беларускай песні, традыцый і звычак.

"Я не думаў, што навіны пра стварэнне клуба, яго мэты, распаўсюджанне так хутка, — прызнаецца Эдуарда. — Адбываецца сапраўдная рэвалюцыя. Беларусы актыўвизуюцца, узгадваюць свае карані, цікавяцца беларускай мовай, адкрываюць сваю культуру. Калі я спяваю беларускія песні, многія з членаў клуба кажуць: "Вось так мая маці спявала".

Часам я шкадую, што не маю беларускіх каранёў, якія б "апраўдвалі" маю работу. Але часта ўзгадваю, як яшчэ ў дзяцінстве мая бабуля казала: "Нічога, што ў цябе няма беларускай крыві — ты маеш беларускую душу".

Галіна НАВІЦКАЯ, каардынатар праектаў Беларускага таварыства па сувязях з суайчыннікамі за мяжой "Радзіма"

На здымку: Эдуарда Рубэн Пеннісі ў Музеі беларускай культуры і побыту "Строчыцы".

«Вось мой дом убогі»

За паўсотню кіламетраў ад гарадзенскай Свіслачы, на мяжы з Пружанскім раёнам, затаілася прыгожая мясціна — былы хутар Хараўшчына. Менавіта тут была сядзіба польскага паэта і драматурга, аўтара ідылій, лірычных вершаў, замалёвак і элегій Францішка Карпінскага.

Ф. Карпінскі нарадзіўся 10 красавіка 1741 года ў Івана-Франкоўскай вобласці ў збяднелай шляхецкай сям'і. Скончыў Львоўскую езуіцкую акадэмію. З 1780 года жыве ў Варшаве.

У 1791 годзе з дапамогай свайго сябра, адміністратара каралеўскіх маёнткаў і дырэктара лясцоў у Польшчы, атрымаў на 50 год у арэнду сядзібу Краснік (в. Краскі Ваўкавыскага раёна), што ў 35 кіламетрах ад Свіслачы. А ў 1818 годзе купіў у Вінцэнта Ажахоўскага фальварак Хараўшчына за 100 тысяч залатых, годам пазней пераехаў туды жыць і стаў часцей бываць у Свіслачы. Найперш прывабіла яго Свіслацкая гімназія, у якой Карпінскі прэтэндаваў на пасаду дырэктара. Але ўлады дазвалялі яму быць толькі завучам, што не задавальняла паэта. Ён часта бываў у гімназіі, дараваў свае творы.

Карпінскі падзяляў ідэі Жан Жака Русо. Свае погляды наконт "несапсаванасці нораваў у вёсцы" выклаў у педагогічным творы "Размова Платона са сваімі вучнямі" (выдадзена ў Гродне ў 1802 годзе), прысвечаным імператару Аляксандру I, за што атрымаў падзяку і залатую табакерку.

Засталіся ў яго спадчыне цудоўныя вершы пра родную прыроду, чалавечыя пачуцці. Францішак захапіўся беларускімі народнымі песнямі, фальклорам, што таксама знайшло адлюстраванне ў яго творах. У апошнія гады напісаў твор "Дзёнік" пра свіслацкі край, які перавыдаваўся 6 разоў. Сябраваў паэт у той час з уладальнікам Свіслачы графам Вінцэнтам Тышкевічам.

Леан Патоцкі ў сваіх "Успамінах пра Тышкевічаву Свіслач, Дзярчын і Ружану" піша, што "...калі Тышкевіч умеў ацаніць вялікага паэта, Карпінскі ведаў цудоўную душу Тышкевіча". Нягледзячы на гэта, іх неаднойчы "сварылі" розныя погляды, урэшце расварылі зусім. Карпінскі быў славалоўны, любіў прымаць знакі павагі. Побач з радавой і маэнткавай арыстакратычнасцю ён узвільчваў арыстакратызм таленту, скардзіўся і наракаў на людскую няўдзячнасць.

Памёр Францішак Карпінскі ў сваім фальварку 16 верасня 1825 года. Пахавалі яго ў вёсцы Лыскава Пружанскага раёна, што за пару кіламетраў ад Хараўшчыны, побач з Троіцкім касцёлам. Касцёл — помнік архітэктуры барока — сёння напauразрушаны, але ўражвае сваёй велічнасцю і былой прыгажосцю.

Затое да магілы Карпінскага вядзе дагледжаная пясчаная сцяжка. Магіла з барэльефам паэта патанеў ў кветках. На пліце па жаданні Карпінскага выбіты радок з ягонага верша: "Вось мой дом убогі". Магіла сапраўды нагадвае невялікі дамок...

...З Лыскава ў Хараўшчыну вядзе вузкая аляя, якую ўпрыгожвае чорная вольха. Кажуць, што гэта быў улюбёны шлях Карпінскага. А сама Хараўшчына проста ўразаі яго спакоем і задумнай прыгажосцю.

Галіна РАМАНЧУК

На здымках: Троіцкі касцёл у вёсцы Лыскава.

Фота аўтара

Культура слова

Расціць, вырастаць

Не ўяўляю, каб у маёй Зялёнай Дуброве хто мог так сказаць: *расціць* (тое ці гэта). У рускай мове, як тлумачыць слоўнік, *растить* азначае: "ухажываць, абеспечыць рост, развіццё чого-л." ("растить детей", "растить цветы", "растить скот"...). Не задумваючыся, вельмі часта і мы, беларусы, жывасілам цягнем (мусіць, таму, што "ляжыць на паверхні" і лёгкае на падхват) чужое слова ў свае творы і слоўнікі, паўтараем яго, як тыя папугаі, дзе трэба і дзе не трэба. І гэта ў той час, калі ў нашай мове ёсць свае, прытым вельмі каларытныя адпаведнікі рускаму *растить*. Замест *растить детей* у нас скажуць — *гадаваць дзяцей*, *растить скот* — *даглядаць жывёлу*, *растить кадры* — *рыхтаваць кадры*, *растить талант* — *узгадоўваць талент*, *растить бороду* — *адпускаць бароду*.

Не *вырошчваюць* у нас і расліны. От адгарнуў я лісток календара "Родны край" і чытаю: "Перш за ўсё трэба памятаць, што вырошчванне раслін у пакаёвых умовах істотна адрозніваецца ад вырошчвання іх на садовым участку". А калі б замест гэтага грувасткага *вырошчванне* паставіць простае беларускае *догляд*, як бы ажыла, хораша загучала, пацяпляла б фразу! Альбо возьмем такое: "Я на продажы вырашчываю цветы". У нас пераклалі б так: "Я на продажы *пасадзіла* (ці *пасеяла*) кветкі". І ўсё ясна. А замест фразы "Мы вырашталі багаты ўрожай" у нас скажуць проста: "Мы сабралі багаты ўраджай". Сказ "Я рошчу там рож" у нас перакладзецца так: "Я *пасеяў* там жыта". І праўда: калі жыта пасеяна, нашто яго яшчэ *растить*, яно і без цябе вырасце. Калі ж пасеяна трэба падкарміць, прапаляць ці паліць вадою, то ты так і скажы, не хаваючыся за нешта агульнае, няпэўнае, неакрэсленае.

Кастусь ЦВІРКА

У 1920 — 1930 гадах сярод заходнебеларускіх культурных дзеячаў вылучалася такая неардынарная, бліскуча адораная асоба, як беларускі каталіцкі святар і паэт Кастусь Стаповіч, вядомы ў гісторыі беларускай літаратуры пад псеўданімам Казімір Сваяк. Сёлета споўнілася 120 гадоў з дня яго нараджэння.

Нарадзіўся Казімір Сваяк у вёсцы Барані на Астравеччыне ў вялікай працавітай сялянскай сям'і. Бацькі здолелі даць адукацыю амаль усім сваім дзесяці. Кастусь вучыўся ў пачатковай школе ў роднай вёсцы і гарадской — Свянцянках. Скончыў Віленскую каталіцкую духоўную семінарыю і ў 1915 годзе ў Пецярбургу быў пасвечаны ў ксяндзы. Святарскую дзейнасць пачаў вікарарам у парафіі Камаі Свянцянскага павета, але хутка пераехаў працаваць на родную Астравеччыну ў вёску Ключычаны. Менавіта тут пачалася яго мэтанакіраваная справа па беларусізацыі рэлігійнага жыцця. У парафіях, дзе даводзілася святару працаваць, ён адкрыў беларускія школы, стварыў мастацкія гурткі (тэатральныя, музычныя, драматычныя), арганізаваў беларускія настаўніцкія курсы, заснаваў культурна-асветніцкую суполку беларускай моладзі "Хаўрус сваякоў", якая вырасла з парафіяльнага хору, спрабаваў весці службу ў касцёле на беларускай мове. Усё гэта рабілася ў неспрыяльных умовах, калі польскія духоўныя і свецкія ўлады чынілі перашкоды ўсяму беларускаму, рабілі захады па дыскрэдытацыі ксяндза-беларуса.

Боская ліра

Культурна-асветніцкую дзейнасць К. Сваяк спалучаў з літаратурнай. Ён быў літаратарам высокай культуры, добра адукацыі, ведаў некалькі моў, шмат чытаў як белетрыстыку, так і літаратуру філасофскага зместу. Літаратурна спадчына К. Сваяка немалая і жанрава разнастайная. Ён — аўтар публіцыстычнага трактата пра школу п'яства "Алкаголь", п'есы "Янка Канцавы", вершаванага апавядання "Чарку дай, браце", драматычнай містэрыі "Купале", філасофскага дзённіка "Дзея маёй мыслі, сэрца і волі", праявіў твораў, надрукаваных у розных тагачасных перыядычных выданнях, укладальнік малітоўніка для беларусаў "Го-

лас душы". Але найбольш поўна талент К. Сваяка раскрыўся ў паэзіі. Свой першы верш "На імяніны майго пробашча" ён напісаў у 1912 годзе, а ў 1913-м змясціў некаторыя творы ў газеце "Беларусь".

У 1924 годзе пабачыў свет адзіны прыжыццёвы зборнік вершаў К. Сваяка "Мая ліра", які, як адзначалі крытыкі, адрозніваецца вылучыў паэта сярод беларускіх дзеячаў дваццятых гадоў. Сказыны матэрыялы сабраных у ім вершах — заступніцтва перад Богам за свой народ, Вершы паэта прасякнуты пафасам адмаўлення нацыянальна-палітычнага і сацыяльнага прыгнёту, жыццёцесцярджаннем беларускай нацыі, яе культуры. У іх гучаць характэрныя для маладой беларускай паэзіі матывы гаротнасці, якія пераходзяць у аўтарскія малітоўныя звароты да Бога.

*Ты, Божа, разсудзі:
чаму народ мой бедны
Праз век гніе ў цьме,
у няволі безпатоўнай,*

*Украці я хацеў
вось-гэту тайну з неба:*

*Чаму нядобраму
шырока сьвет-гараго,
Чаму цяргліваму
нямаш у хаце хлеба,
Чаму на сьвеце
больш і больш благаго.*

У духоўнай няволі, прыгнёце, пакутным роздуме і сумленнях жыве герой яго вершаў "Чаму мне маркотна", "Хмары-хмаранькі" і іншых, разам з тым значнае месца ў творчасці К. Сваяка займала паэтызацыя красы, якой, на яго думку, належала магістральнае роля ў прыродзе і Сусвеце. Есць у яго вершы рэфлексійныя ("Вецер шалее", "Сэрца", "Спавіў мне сэрца жаль...", "Тайніцу духа..."), пра пакуты каханья ("Эрос і Псыхэя", "Як мрэць...", "Не чаруй"), звязаныя з фальклорам ("Русалка", "Бабе і чорт з дарогі ўступае", "Вось як"), сатырычныя ("Кавэрня"), маральна-дыдактычныя ("З кнігі мудрасці", "Што занадта — нездарова", "Шчасце").

У заходнебеларускай літаратуры 1930-х гадоў паэзія К. Сваяка была адной з самых вядомых і папулярных. Не страціла сваёй значнасці і адметнасці яна і ў наш час.

Кацярына ВАРАНЬКО

Лёсы людскія

Ідуць касцы, звіянец іх косы...

Майстэрству пісьменніка-гісторыка, крэзнаўцы Сяргея Чыгрына вяртаецца з забыцця лёсы знакамітых землякоў можна толькі пазайздросціць. І вось новая яго кніга — "Жыў роднай песняй" (Мінск, "Кнігазбор", 2010 г.) — пра кампазітара, музычнага педагога Антона Міхайлавіча Валынчыка (1896 — 1985), якога зараз мала хто і ведае.

Між тым, Антон Валынчык быў уганараваны званнем заслужанага дзеяча культуры БССР, загадваў кафедрай музыкі і спеваў Гродзенскага педагогічнага інстытута, з'яўляўся хормайстрам гродзенскага народнага ансамбля песні і танца "Нёман", быў мастацкім кіраўніком Гродзенскай народнай капэлы настаўнікаў. Аўтар больш ста музычных твораў, сярод якіх — хары і песні на словы Янкі Купалы ("Зайшло ўжо сонейка", "За праўду" і іншыя), Якуба Коласа ("Ліпы старыя", "На сенажаці", "Не бядуць", "Устаньце, хлопцы" і іншыя), Пятруся Броўкі, Адама Русака. Сяргей Чыгрын і цяпер, збіраючы ўспаміны пра Валынчыка, пачуў ад аднае жанчыны на Слонімшчыне наступныя словы: "Ідуць касцы, звіянец іх косы, / Вітаюць буйныя іх росы, / А краскі ніжай гнуць галовы, / Пачуўшы косак звон сталёвы..."

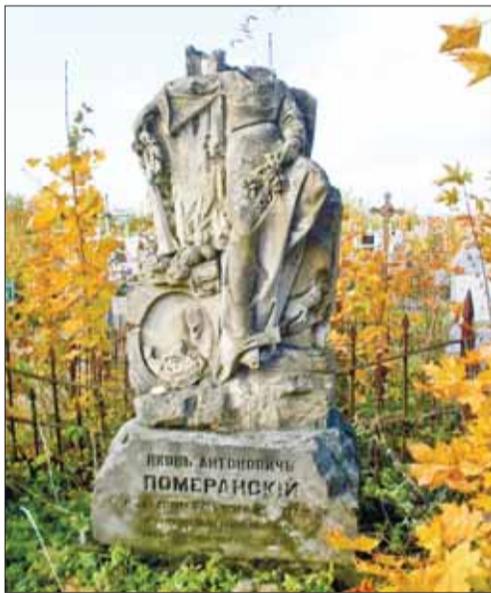
Лёс Антона Міхайлавіча склаўся так, што ён працаваў шмат дзе ў Беларусі. У Гомелі, на роднай Слонімшчыне, у Лунінцы, пасля — у Клецку і Навагрудку... Пасля Вялікай Айчыннай — у Ашмянах, Горках, у Мар'інай Горцы, у Пухавічах і Тальцы Пухавіцкага раёна. У 1957 — 1961 гадах — хормайстар ансамбля песні і танца ў Маладзечне. Сяргей Чыгрын уважліва даследуе "геаграфію" жыцця і творчасці кампазітара, многія сучаснікі якога падкрэслівалі: "Ён быў у сваёй справе — суперпрафесіянал, мэтр, вялікі знаўца. Яго заўсёды хваліла чысціня беларускай мелодыі, чысціня роднай мовы, шчырасць у гэтых пытаннях. У Беларусі іх можна паставіць разам — Шырму, Цітовіча, Валынчыка і Роўду. Гэта вялікія беларускія музычныя рэгенты...". У сваёй кнізе Сяргей Чыгрын звяртае ўвагу на неабходнасць належнага ўшанавання памяці пра гродзенскага кампазітара — і на гарадскіх могілках у раёне ААТ "Гродна-Азот", дзе пахаваны славетны дзеяч музычнай культуры Беларусі, і, магчыма, мемарыяльнай дошкай на адной з вуліц абласнога цэнтра.

У кнізе "Жыў роднай песняй", якая выдадзена накладам 100 асобнікаў, змешчаны яшчэ і словы, і ноты некаторых песень Антона Валынчыка.

Мікола МІРШЧЫНА

Рамантызм у камені

Мала хто з жыхароў Свіслачы, бываючы на тэрыторыі Старых (праваслаўных) могілак або наведваючы Крыжаўзвіжанскую царкву, не бачыў напярэдадзена старажытных помнікаў і надмагілляў. Аднак мала хто здагадаецца, што некаторыя з гэтых помнікаў з'яўляюцца творамі мастацтва, выкананымі ў стылі рамантызму. Сярод іх асаблівае месца належыць працам майстэрні Баляслава Шышкевіча. Такіх на свіслацкім некропалі маецца дзве: помнік на магіле Івана Лойкі (1841 — 1907) і на месцы сямейнага пахавання Уладзіміра (1872 — 1905) і Мікалая Сцепаўраў (1879 — 1905). Для гэтых прац характэрны асноўныя стылістычныя рысы майстэрні Б. Шышкевіча.

Баляслаў Шышкевіч (1864 — 1893) паходзіў са збяднелай шляхты каталіцкага веравызнання. Ён скончыў Ваўкавыскую павятовую школу. Невядома, дзе навучаўся майстар пасля, аднак дакумент, перададзены гродзенскаму губернатару, выклікаў усялякія падазрэнні і сумневы ў здольнасці Б. Шышкевіча. Па меркаванні даследчыка Ю. Гардзеева, Шышкевіч, верагодней за ўсё, падаў сведчанне аб праходжанні практыкі ў майстэрні аднаго з вядомых у той час скульптараў. Супраць існуючай сярод гродзенцаў легенды пра геніяльнага самавука сведчаць і прафесійная інтэрпрэтацыя твора мастацтва, і свядомае аперыраванне матывамі, вядомымі ў скульптуры надмагілляў з папярэдніх эпох.

Актыўную творчую дзейнасць Б. Шышкевіч пачаў у Гродне, дзе на вуліцы Іерусалімскай (цяперашняй Антонава) у хаце Сідзельскага адкрыў майстэрню. Пазней яна, верагодна, знаходзілася на вуліцы Ганчарнай. Першапачаткова майстар працаваў адзін. Яго работы па мастацкім узроўні пераўзыходзілі творы іншых гродзенскіх майстроў, што стала прычынай заздасці і непрыкрытай варожасці ў адносінах да майстра. З-за скаргаў нядобрычліўцаў яму прыйшлося дазваць сваю кампетэнцыйнасць у мастацтве разбы па камені.

Паступова фірма Шышкевіча набыла шырокае прызнанне, а самога Баляслава ўзнагародзілі тытулам "Наследственнаго Почетного Гражданина города Гродно". Аднак жыццё майстра

было неверагодна кароткім: ва ўзросце 29 год ён памёр ад сухотаў. Фірма Шышкевіча, якой пасля смерці майстра кіравала яго жонка, праіснавала да 1907 г.

Найбольшая колькасць работ Б. Шышкевіча знаходзіцца на праваслаўным і каталіцкім (Фарным) некропалі горада Гродна. На каталіцкім — побач з "Алеяй Ажэшка" (дзе пахавана Эліза Ажэшка) ёсць "Алея Шышкевіча", дзе пад надмагіллем уласнай работы пахаваны сам майстар і яго сям'я. На гэтай алеі можна ўбачыць і іншыя помнікі з майстэрні Шышкевіча.

Па меркаванні даследчыка В. Чарапіцы, большасць надмагілляў, вырабленых у майстэрні Шышкевіча, адрознівае арыгінальнасць форм, дэкаратыўнасць і вытанчанасць рамантызму. У аснове ўсіх гэтых якасцяў — творчая індывідуальнасць майстра, характар матэрыялу (лёгка пясчанік на гранітнай або мармуровай аснове) і, у пэўнай меры, пажаданні заказчыка.

Сярод даследчыкаў лепшым творам Шышкевіча лічыцца скульптурная кампазіцыя "Прыгожая плакальчыца", змешчаная на магіле губернскага чыноўніка Якава Памеранскага (1825 — 1886). Вялікае мастацкае значэнне мае і створаны ў сярэдзіне 1880-х гадоў помнік Пецю Дуніну-Марцінкевічу, які ў гродзенцаў атрымаў назву "Сумны хлопчык". У цэлым, у работах скульптара можна прасачыць асабліва трапяткі адносіны да выканання дзіцячых надмагілляў.

Даследчык Ю. Гардзееў выказвае гіпотэзу пра тое, што працы Б. Шышкевіча захаваліся і на старым некропалі горада Вільноса (некропаль Росса). Прынамсі, там ёсць шэраг скульптур падобнага стылістычнага характару. Работы гэтага майстра захаваліся і ў Свіслачы, на канец XIX ст. невялікім правінцыйным мястэчку, што вельмі незвычайна.

Што ж уяўляюць сабою надмагілі майстэрні Шышкевіча? Да найбольш характэрных і эфектных, што складаюць "почырк" майстра, належыць помнікі ў выглядзе вялікіх валуноў, як правіла стылізаваных пад скалу. "Скалу" звычайна вячае спецыяльна аздоблены (каб здавалася, што ён зроблены з дрва) і абвіты плюшчам крыж. На некаторых помніках побач змешчаны букет руж, асобныя парасткі якога часам пераплітаюцца на крыжы. У ніжняй частцы помніка майстар як правіла змяшчаў знакі, вядомыя з папярэдніх эпох: перавернутыя згасаючыя паходні, вянкi з сухацвету з ушпеленымі ў іх ружамі, марскія якары ды інш. Да прыкладу, на магіле І. Лойкі ў Свіслачы мы бачым перавернутую паходню, а на магіле Сцяпураў — ружу. У могілкавай скульптуры кожная дэтал ясе адмысловы сэнс. Перавернутая згасаючая паходня сімвалізуе згаслае жыццё. Ставіліся помнікі на нізкіх каменных плітах з пясчаніка. На фронтальнай адшліфаванай частцы валуноў размяшчаўся надмагільны надпіс і эпітафія. На ніжняй пліце ставілася таўро фірмы, якое ў розны час выглядала парознаму: "Шышкевіч", "Б. Шышкевіч", "Мастерская Б. Шышкевіча в Гродно", "Б. Шышкевіч, Гродно, ул. Гончарная", "Р. Шышкевіч". На помніку І. Лойку можна заўважыць таўро: "Шышкевіч. Гродно". А на верхняй частцы помніка, каля крыжа, знаходзіцца "пасадажня" долатам каменячоса кусты папараці, якія прабываюцца паміж камянямі.

Часцей за ўсё на верхняй частцы помніка, побач з крыжам, размяшчалася скульптура. На жаль, на работах у Свіслачы яна адсутнічае, што можна лёгка растлумачыць: тут прадстаўлены апошнія работы майстэрні Шышкевіча, калі самога майстра ўжо не было сярод жывых, і яго фірму вяла жонка Рома-Марыя (помнік І. Лойку, магчыма, самы апошні — у 1908 г. фірма Шышкевіча ўжо не функцыянавала). Зразумела, асноўныя рысы аўтарскага стылю вучні і памагатыя майстра (каля 10 чалавек) змаглі перадаць, аднак у пэўнай меры спасыгнуць творчую манеру настаўніка яны не здолелі.

Б. Шышкевіч працаваў у стылі рамантызму. Адзінай яго працай у неагатычным стылі з'яўляецца склеп Грынкевічаў на Фарным некропалі ў Гродне. На жаль, скульптура з гэтага надмагілля згублена. Праваслаўны і каталіцкі некропалі горада Гродна размешчаны ў складзе гістарычнага цэнтра горада і, у адрозненне ад гарадскіх могілак Свіслачы, ахоўваюцца законам як гісторыка-культурная каштоўнасць. Вялікая колькасць работ Б. Шышкевіча сёння знаходзіцца ў паўразбураным стане. Віны майстра ў гэтым няма: разб'яны пясчанік і праз стагоддзе захоўвае абрысы, нададзеныя яму долатам скульптара. А вось людская зайдасць і вандалізм, здольныя, верагодна, хутка знішчыць непаўторныя помнікі ўвасобленага ў камені рамантызму.

Сяргей РАМАНАЎ

На здымках: помнікі, створаныя ў майстэрні Баляслава Шышкевіча.

Фота аўтара

Міхаіл Ляўковіч прадстаўляе знаную Віцебскую мастацкую школу, што дала знакамідыя ва ўсім свеце імёны, якімі мы ўсе ганарымся. Менавіта сённяшнія віцебскія мастакі, якія працягваюць славетную традыцыю, вельмі плённа, старанна, грунтоўна і цікава працуюць на карысць нашага выяўленчага мастацтва. Такія словы выказаў старшыня Беларускага саюза мастакоў Уладзімір Савіч у адрас Міхаіла Ляўковіча з нагоды адкрыцця ў Рэспубліканскай мастацкай галерэі "Палац мастацтва" яго персанальнай выстаўкі, прымеркаванай да 60-годдзя творцы.

Любіць сваё да самазабыцця

Намеснік старшыні БСМ па выставачнай дзейнасці Сяргей Цімохаў адзначаў, што ён у свой час быў сябрам Віцебскага абласнога аддзялення саюза мастакоў, дзе вітае своеасаблівы становак дух і здаровая канкурэнцыя. У абласным цэнтры ёсць розныя суполкі, якія паміж сабой, у добрым сэнсе, спрачаюцца, ставяць эксперыменты і выходзяць на новы ўзроўні. Так, Міхась Васільевіч — старшыня суполкі "Віцебская акварэль", у якую ўваходзяць мастакі Санкт-Пецярбурга, Мексікі і Віцебска. Яго арганізатарскія здольнасці прынеслі шмат плёну і на карысць абласнаму аддзяленню, і агульнаму творчаму саюзу.

Лавека яго творы закрануць душу, ён будзе вельмі гэтым усцешаны. Бо адбіраць карціны для экспазіцыі — вельмі складаная справа. Часам здаецца, што ўвогуле няма чаго паказваць гледачам. Тут на дапамогу прыходзіць першы крытык і дарадца мастака — яго жонка Святлана Мікалаеўна. Завяршыў Мікалай Васільевіч свой зварот да наведвальнікаў словамі Пятра Бітэля, якія з'яўляюцца для яго крыніцай натхнення: "Чужое паважай да пакланення, сваё любі да самазабыцця".

Філосаф, знаўца фальклору, гісторыі, традыцый, М. Ляўковіч асвойвае і асэнсоўвае рэчаіснасць. У яго творчасці гучыць чыста беларуская мелодыя. Яна напаўняецца нацыянальным рамантызмам і сэнсавай глыбінёй. У вобразны строй твораў мастак

уклучае разважанні пра сучаснасць, мінулае і будучыню чалавека і народа: "Падарожжа ў мінулае", "Усяслаў Чарадзей. Вяртанне", "Перамога. Грунвальд", "На абарону Айчыны", "Вітаўт", "Сёмуха", "Зіма. Каляды", "Калядоўшчыкі".

Прыцягваюць увагу лірычныя матывы, нагнёныя краявідамі прыроды, зрокавымі ўражаннямі: карціны з адмыслова выпісанымі аб'ектамі на небе і ў адбітку ў спакойнай плыні рэчкі "Мільгаючы дзень", "Неба купаецца", краявіды "Летні вечар", "Вечаровы звон", няўлоўная "Легенда", пяшчотныя "Незабудкі", "Размова" з нізкі "Успамін пра лета". Творы М. Ляўковіча люструюць унутраную святланасць, зіхацяць знутры, агортаюць, чаруюць і напаўняюць сваёй энергетыкай.

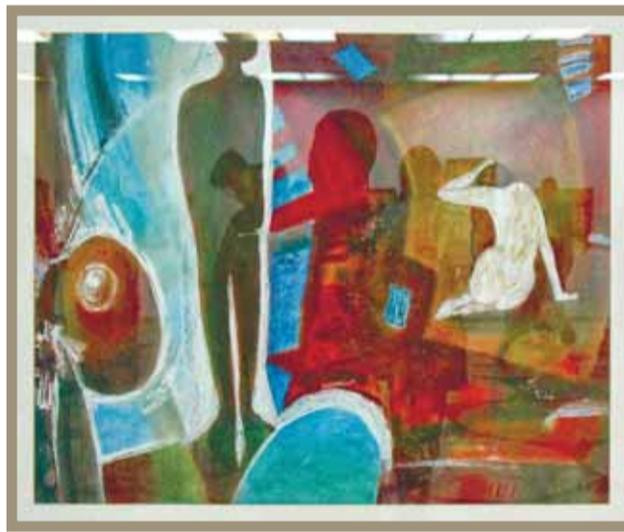
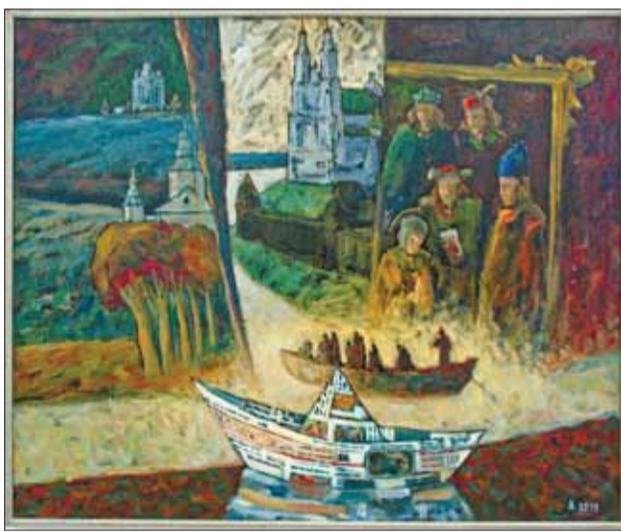
Шлях творцы ў мастацтве азначаны нястомнай працай і глыбокай арганічнасцю. Міхась Ляўковіч працуе ў акварэлі і алейным жывапісе ў жанрах партрэта, краявіду, пейзажу, нацюрморту, тэматычнай кампазіцыі. Вылучаюцца ягоныя "Актрыса Раіса Грыбовіч у ролі Рагнеды", "Рэжысёр Віталь Баркоўскі", "Акцёр Пятро Ламан у ролі Радзівіла Рудога". Прываблівае цікавая кампазіцыя "Па той бок дня. Тодар Кляшторны". На карціне "Караткевіч. Праз вечнасць" пастава пісьменніка нібы зліваецца, перацякае ў блакітнае неабсяжнае неба. Кранаюць шчымлівыя стрункі душы самотна-мудрыя вочы кабет у рабоце "Непраходзячае. Бабуля Наталля". Адметныя кампазіцыйна-тэхнічным увасабленнем "Беларуская плашчаница", "Айцец і сын",

арыгінальнай задумай "Сім-позіум", "Мы".

Міхаіл Васільевіч, захоўваючы любоў да класікі, стварае нізку карцін на тэмы музыкі М. Мусаргскага, М. Раўэля і М.Кл. Агінскага, прыкладам, мелодыя тугі і разважання пра жыццё гучыць у "Развітанні з Радзімай". Мастак ажыццявіў свае асацыяцыйныя музыкі пры дапамозе пэндзляў і фарбаў. Тут адсутнічае выпадковасць, бо ў творчым працэсе ён актыўна выкарыстоўвае музыку.

Работы М. Ляўковіча вылучаюцца глыбінёй і складанай драматургіяй вобразаў з падкрэслена нацыянальным каларытам, трапяткім стаўленнем да перадачы ўнутраных уражанняў у спалучэнні з аўтарскай манерай распрацоўкі жывапіснай прасторы.

Віктар КАВАЛЁЎ
Фота аўтара

Грунвальд — побач

Сёння, 9 ліпеня, Літаратурны музей Максіма Багдановіча ладзіць урачыстае адкрыццё мастацкай выстаўкі "Грунвальд за смагаю часу". За гадзіну да вернісажа, пачатак якога прызначаны на 18.00, на музейным ганку і падворку адбудзецца тэматычная тэатралізаваная імпрэза. Сцэнарны план аб'ядае яскравае відовішча — з двубоем рыцараў у прысутнасці гараджан і шляхты, з прававай Вітаўта (акцёр Валерый Шушкевіч), з удзелам хору "Багародзіца" мінскага касцёла святой Тройцы, інструментальнага трыо "Вытокі", музычных гуртоў "Ліцвінскі хмель", "Тутэйшая шляхта" і танцавальнага — "Бель тур". Будучы гучаць песні, прысвечаныя Грунвальдскаму бітве і Вітаўту, п'есы са старадаўніх ананімных зборнікаў — г. зв. "Полацкага сшытка", "Віленскага сшытка", творы Станіслава Манюшкі на вершы Яна Чачота... На адкрыцці выстаўкі плануецца выступленні дырэктара музея Таццяны Шэлягоў і мастака Міколы Купавы.

Новая галерэя

Яна адкрылася ў офісе партала TUT.BY (вуліца В. Харужай, 1а) выстаўкай дэвіянтнага мастацтва "Okny". Экспануюцца жывапісныя і дэкаратыўна-сувенірыяныя творы мастакоў майстэрні "Дом", што ўжо сем гадоў існуе пры псіханеўралогічным інтэрнаце № 3 у Навінках. Студыя, якой кіруе Дар'я Яскевіч, існуе дзякуючы валанцёрам:

Выстаўкі

яны за свой кошт набываюць неабходныя для мастакоў матэрыялы і прылады. Урачыстае адкрыццё новай мастацкай галерэі пачалося паказам пастаноўкі пластычнага тэатра "ІнЖэст" на даху будынка; вернісаж, які суправаджала выступленне музычнага гурта "Порт Моне", ладзіўся ў холе офіса TUT.BY. Артысты ўдзельнічалі ў імпрэзе на дабрачыннай аснове. Арганізатары выстаўкі "Okny" мелі на мэце паказаць беларусам творчасць таленавітых суайчыннікаў, пра якіх не пішуць у энцыклапедыях, і пераканаць гледачоў у тым, што дэвіянтнае мастацтва не трэба лічыць нейкай экзотыкай: "Многія геніяльныя мастакі — напрыклад, Ван Гог, Маціс, Чурлэнис — пакутавалі ад шызафрэнні, дэпрэсіі, МДП, алкагалізму, эпілепсіі, іншых нервовых і псіхічных адхіленняў, што не перашкаджала ім ствараць шэдэўры, якія ўпрыгожваюць сёння найбуйнейшыя музеі свету і прадаюцца за велізарныя грошы. Шматлікія эксперыменты паказалі, што нават эрудзіраваныя аматары жывапісу не здатныя адрозніць непадпісаныя шэдэўры вялікіх ад узораў дэвіянтнага мастацтва. Варта прытым заўважыць, што ўсялякая геніяльнасць — гэта заўжды адхіленне ад псіхічнай нормы". Як мяркую генеральны дырэктар УП "Надзейныя праграмы" (TUT.BY, Hoster.by) Юры Зісер, выстаўка майстэрні "Дом" дае наведвальнікам новай галерэі магчы-

масць паглядзець на свет крыху іначым — больш цяплым, мудрым і добрым вачамі. Выстаўлены на вернісажы экспанаты будучы прададзены на аўкцыёне, атрыманыя грошы пойдучы на падтрымку майстэрні "Дом". Экспазіцыя ў Галерэі TUT.BY будучы абнаўляцца 1-2 разы на месяц. Некаторыя творы, па жаданні аўтараў, будучы прадавацца на дабрачынным аўкцыёне, а грошы пералічваюцца на рахунак людзей, якія маюць патрэбу ў дапамозе.

Мары. Акварэльныя

"Чорна-белыя мары" — назва персанальнай выстаўкі Вячаслава Паўлаўца, што адкрылася ў Магілёве, у філіяле Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі — музеі В. К. Бялыніцкага-Бірулі. Даследчыкі творчасці Вячаслава Паўлаўца лічаць яго адным з лідэраў беларускай акварэльнай школы і перакананыя, што яго творы вылучаюцца і пазнаюцца ў кантэксце любой мастацкай выстаўкі. У гарманічным Сустве творчасці гэтага майстра заўважны матыў дарогі, які ўвасабляецца то ў прысадах колішняй панскай сядзібы, то ў танючым палявым сцяжынку, то ў загадкавых слядах на снегавым палатне... Выстаўка Вячаслава Паўлаўца прабудзе ў Магілёве да канца лета.

Маляваныя карты

У кандыдата тэхнічных навук Рубена Атаяна рэдкі талент мастака-картографа. Ён умее паказаць выгляд населенага пункта зверху настолькі дэталёва і дакладна, з такой глыбінёй, што, разглядаючы выяву, можна знайсці канкрэтны дом, а то і вокны пэўнай кватэры. Скончыўшы ў 1976-м Маскоўскі інстытут інжынераў геадэзіі, аэрафотаздымак і картографіі, Рубен Атаян працаваў у Тбілісі, Ерэване, а з 1990 года — у Мінску, у Беларускай картограф-геадэзічным прадпрыемстве і выдавецтве "Рифтур". З 1987 года ім створана каля сотні маляваных панарамных карт рэгіёнаў, гарадоў, курортаў (гэта Арменія, Беларусь, Сіцылія, Кіпр, Крымскі паўвостраў, Ерэван, Масква, Мінск, Кіеў, Вільнюс, Варшава, Берлін, Венецыя, Ватыкан, Іерусалім ды інш.), замкаў Беларусі, Літвы ды Польшчы. Рубен Атаян неаднойчы ўдзельнічаў у міжнародных картографічных канферэнцыях і выстаўках, у міжнароднай кніжнай выстаўцы-кірмашы ў Франкфурце-на-Майне, ладзіў персанальныя выставачныя праекты. А нядаўна ў філіяле Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі "Дом Ваньковічаў. Культура і мастацтва I паловы XIX стагоддзя" адкрылася выстаўка работ Рубена Атаяна. Прадстаўлена 50 панарамных карт, напісаных акварэлю і тушшу ў тэхніцы старадаўняга італьянскага майстраў. Экспазіцыя працягнецца да 20 верасня.

Лана ІВАНОВА

А. Асядоўскі "Над Бугам".

У аўторак, 13-га...

Зеляніна папрэ, дах паедзе, а салом пакажа сваё патаемнае жыццё

Жывапіс, графіка, скульптура, дэкаратыўна-прыкладное мастацтва, інсталляцыя, перформанс, музыка, аўтарскія праекты — усё, на што здатная творчая фантазія, і нават тое, што ўявіць немагчыма, будзе прадстаўлена ў сталічным Палацы мастацтва падчас фестывалю, які пройдзе тут з 13 ліпеня па 4 жніўня.

"Арт-сегмент" — пад такой назвай праводзіцца гэты рэспубліканскі фестываль мастацтваў. І тлумачыцца яго назва проста: уся творчая разнастайнасць, што разгорнецца ў выставачнай прасторы палаца, будзе, калі так можна сказаць, упарадкаваная ў некалькіх арт-сегментах — мастацкіх праектах. Якіх жа?

У зале графікі плануецца прадставіць два праекты, злучаныя канцэптуальна. Экспазіцыйна-адукацыйны — "Сучасная скульптура: іншы погляд", куратар Вольга Дзмітрыева, ды "Фотавымярэнне", куратар Ганна Самарская. Скульптура, якая раней уяўляла сабою адну з найбольш кансерватыўных формаў мастацтва, даўно перарасла межы дазволенага ей пастамента і ўсё больш адлюстроўвае сучасныя сацыяльныя ды агульнакультурныя тэндэнцыі, набывае трансдyscyплінарны характар, злучаючы фармальную і авангардную скульптуру, фатаграфію і перформанс, відэа і аўдыё, дызайн і жывапіс. "Фотавымярэнне" прадэманструе работы сённяшніх айчынных фатографіаў, неаб'якавых да сацыяльных аспектаў дзялога скульптуры і фатаграфіі: нашу сацыяльную памяць фарміруюць сёння скульптурная спадчына савецкай эпохі ды паступовае запаўненне гарадскога ландшафта трохмернымі матрункамі, жукамі, паўлінамі... У праекце ўдзельнічаюць прафесійныя беларускія скульптары, мастацтвазнаўцы, арт-крытыкі, экспарты ў галіне сучаснага мастацтва, фатографы, супрацоўнікі вядучых музеяў і мастацкіх галерэй.

Таксама два праекты размесцяцца ў зале дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва: "Патаемнае жыццё саломы" Артура Клінава і "Зеляніна прэ!!!" ("Зелень прёт!!!") Вольгі Сазыкінай. Беларускаму ўнёскам у скарбніцу сучаснага мастацтва называюць спецыялісты цыкл саламяных праектаў Артура Клінава "Салодкае саламянае жыццё", "Саламяны Імпэрыя", "Патаемнае жыццё саломы". Мастак інтэрпрэтуе навакольнае свет: побытавыя жанравыя сцэны, антычныя руіны, архітэктурныя формы, карціны класікаў праз існа беларускі матэрыял — салому. Аб'екты гэтых інтэрпрэтацый набываюць у выніку новае філасофскае вымярэнне. Саламяны свет Артура Клінава ўспрымаецца як гульня сэнсаў на мяжы залатой велічы цывілізацыі і распаду матэрыі, вабнасці і тхліны, біблейскага напаміну пра хуткаплыннасць ды хісткасць усяго зямнога. Пра свой праект "Зеляніна прэ!!!" мастачка Вольга Сазыкіна кажа так: "У дынаміцы росту, рэальна прадстаўленай у экспазіцыі, і ўсодыснага з'яўлення колеру хацелася б зафіксаваць сувязь у сістэме тоеснасці з'явы і яе вобразу ў душы. Зеляніна ўзрывае асфальт. Займае прастору кватэр. Прарастае праз дахі дамоў. Расліннае жыццё паглынае, як акіян... Зямля, перамяшчаючыся з вадой і ветрам, прымае семя і нараджае — СТЫХІЮ ЗЯЛЕНАГА...".

Пад кодавай назвай "Цёмныя таямніцы Мозгу (mageia cerebri)" у зале жывапісу разгорнецца міжнародны фестываль ненеэксперыментальнага мастацтва "Дах-11". Яго арганізатары Мітрыч і Дзю нагадваюць, што міжнародны фестываль не-эксперыментальнага мастацтва "Дах" упершыню быў праведзены ў 2001 годзе ў знымым берлінскім кунстхаўзе "Тахелес". З таго часу "Дах" амаль штогод "едзе" або ў Мінску, або ў Берліне. Летась ён узняўся на новы ўзровень, згуртаваўшы вакол сябе творцаў з 11 краін. Сёлетні "Дах" зноў збярэ мноства мастакоў, якія эксперыментуюць са словам, гукам, жэстам, фарбамі. "Людзі павінны быць удзячныя прыродзе, што яна стварыла іх усіх рознымі. Рознымі не толькі вонкава, але і па здольнасцях да ўспрымання гуку, колеру, святла, смаку і г.д. Гэтая розніца ўспрымання адных і тых жа рэчаў з'яўляецца асноўнай, якая абспіраецца на адукацыю, выхаванне, "нагляджанасць", "наслуханасць", начытанасць... Без разумення ўсіх гэтых умоў нельга ўразумець такі роскід у ацэнках адной і той жа з'явы рознымі людзьмі, групамі або грамадствамі... Асабліва гэта датычыць ацэнкі твораў мастацтва, што і малое агульную карціну ўспрымання..." — сцвярджаюць куратары праекта.

"Just now" — адзін з незалежных выставачных праектаў віцебскіх мастакоў, які будзе ажыццэўлены ў межах фестывалю "Арт-сегмент". У 2006-м ён стартаваў у Віцебску, у 2008-м адбыўся ў сталіцы, сцвярдзіўшы сябе не як мясцовы, а як найцікавейшы беларускі праект. "Just now-3" у Мінску (куратар і ўдзельнік праекта Галіна Васільева) — творцаў 10 аўтараў: арт rovera і арт-кніга, неамінімалістыка і неасупрэматызм, аўтарская ручная папера, канструктыўнае мастацтва, калаж... "Гэта вярта паглядзець. Бо мы шукаем час, каб знайсці нас і сябе", — мяркуе мастацтвазнаўца Ларыса Міхневіч...

Знойдзем жа час, пойдзем, паглядзім! І пашукаем свой "сегмент".

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

Традыцыйная самабытнасць

Нацыянальны гістарычны музей Беларусі на працягу года ладзіць шэраг цікавых мерапрыемстваў і выставачных праектаў, прымеркаваных да 65-годдзя Перамогі. Напярэдадні Дня Незалежнасці тут адкрылася выстаўка мастацкіх твораў "Помніць зямля беларуская", арганізаваная аб'яднаннем "Традыцыя" Беларускага саюза мастакоў пры падтрым-

цы Міністэрства культуры нашай краіны. У экспазіцыі прадстаўлены творы дваццаці аднаго мастака, выкананыя ў розных жанрах: сюжэтная-тэматычная карціна, пейзаж, нацюрморт, партрэт. Ініцыятарамі правядзення выстаўкі выступілі вядомыя майстры выяўленчага мастацтва, якія ўваходзяць у аб'яднанне "Традыцыя": М. Апіёк, У. Уродніч, В. Барабанцаў.

Дырэктар гістарычнага музея Сяргей Вечар зазначыў, што падобныя вернісажы ніяк не дублююць Нацыянальны мастацкі музей Беларусі, а дапаўняюць у зноў-такі ж мастацкім плане. Увогуле, гэта станючая практыка, калі мастакі згуртоўваюцца ў суполкі па сваіх прыхільнасцях і поглядах на творчасць.

Галоўны спецыяліст упраўлення мастацтваў Міністэрства культуры Беларусі Аляксандр Зіменка адзначыў, што слова "традыцыя" (ад лацінскага *traditio* — перадача, паданне) у шырокім сэнсе — культурная спадчына народаў, сусветных і рэгіянальных цывілізацый, якія актуалізуюцца ў кантэксце сучаснасці, служаць асновай для развіцця нацыянальнай культуры і надаюць ёй цэласнасць і самабытнасць. Група мастакоў узяла на сябе такую складаную ношу, як перадача асноўных, базісных каштоўнасцей, якія ўвасобленыя ў карцінах, не толькі сваім калегам, але і ўсім грамадзянам.

Дэкан мастацкага факультэта Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, кіраўнік аб'яднання "Традыцыя" Уладзімір Уродніч паведаміў прысутным, што ў нядаўня створаную суполку ўваходзяць 28 чалавек, якія ў сваёй творчасці спавядаюць рэалістычнае мастацтва і якія ўзялі на сябе адказнасць за тое, каб захаваць важныя, дарагія і мастаку, і глядачу напрацаваныя нашымі папярэднікамі тэндэнцыі рэалістычнай традыцыі. У сваю чаргу кіраўнік студыі ваенных мастакоў пры Цэнтральным ДOME афіцэраў Мікалай Апіёк падкрэсліў, што аснову суполкі "Традыцыя" складаюць дзесяць чалавек з ачольваемай ім студыі.

Мастакі аб'яднання ў сваёй творчасці прытрымліваюцца рэалістычных традыцый. Кожны з твораў грунтоўна асэнсаваны аўтарамі, даведзены да максімальнага вырашэння як у кампазіцыйным плане, так і ў каларыстычнай гаме. Галоўным сімвалам развіцця мастацкіх лічаць наступныя прынцыпы: мастацкая праўда, рэалістычны метады адлюстравання, сцвярджэнне добра, выяўленне лепшых чалавечых якасцей беларусаў. Яны з павагай адносяцца да традыцыйнага пласту жывапісу і іншых плыняў мастацтва, ставяць сваёй задачай працягваць у новых палатнах тэму гераічнай барацьбы савецкіх воінаў у гады Вялікай Айчыннай вайны, а таксама адлюстроўваюць жыццё грамадства, якое будзе сёння новаю самастойною дзяржавай, стварае сваю культуру і мастацтва на падмурку, закладзеным нашымі папярэднікамі.

Увазе наведвальнікаў прадстаўлены работы абарончай, ваеннай тэматыкі, няпростага лёсу беларускай зямлі, прыкладам, "На берагах Нямігі" Г. Палаўскага, "Гераічны мажэйскі дэсант" С. Федарэнкі, "Час цвіццення лілей" У. Уродніча... Як напамін пра ваеннае ліхалецце ў мірны час: "Бярозавы шум" У. Уродніча, "Крэпасць над Бугам" Л. Дударэнкі, "Кветкі ветэранам" А. Каласенцавай, "Над Бугам" А. Асядоўскага, "Мірнае неба над Мінскам. Прысвячэнне дзеду Ягору, які загінуў у 1944-м" А. Аракчэвай. Прыцягваюць увагу рэалістычныя краявіды, пейзажы, нацюрморты, партрэты: "Юбілейныя кветкі" Б. Аракчэва, "Лета" У. Гардзееўкі, "На эцюдах" М. Данцыга, "Квятярка" Ю. Крулянкова, "Кветкі радзімы" В. Барабанцава, "Майскі дзень" К. Шастоўскага, "Ракаў" М. Меранкова, "Пейзаж: вечар на Волме" Я. Шыбнёва, "Радасць жыцця" А. Панцока-Жукоўскага, "Жнівень" У. Новака, "Партрэт паэта Уладзіміра Карызны" В. Барабанцава...

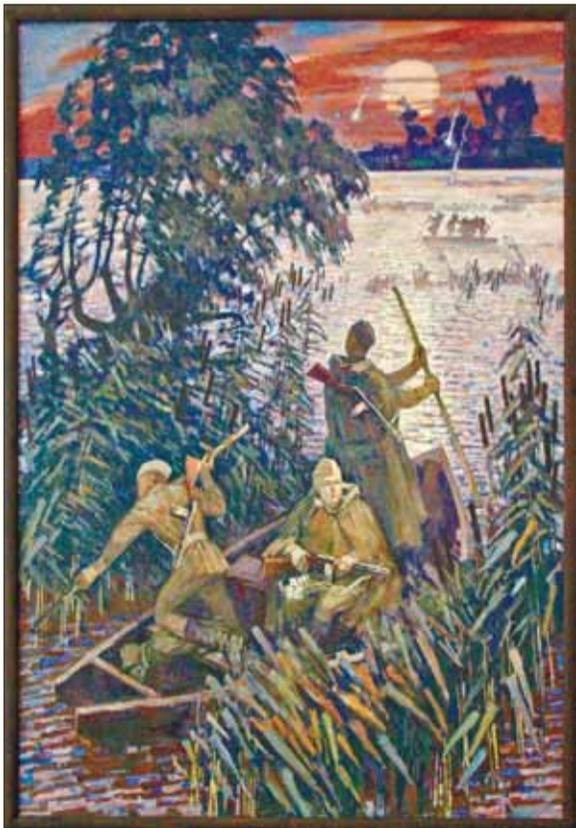
Разумеючы меру адказнасці за захаванне традыцыйнага станковага жывапісу, тэматычнай карціны, партрэта, пейзажу, выкананых у рэалістычнай манеры, група мастакоў хацела б звярнуць увагу грамадскасці, што дадзены від творчасці найбольш блізкі да асноў нашай духоўнасці. У групе, у асноўным, сабраліся аднадумцы, якія дзейнічаюць у межах задач, пастаўленых саюзам мастакоў. Яны — не замкнёнае кола. Да іх ініцыятывы могуць далучацца ўсе, для каго найперш важнымі з'яўляюцца рэалістычнае мастацтва і грамадзянская пазіцыя.

Да слова, пасля Нацыянальнага гістарычнага музея Беларусі выстаўка "Помніць зямля беларуская" будзе экспанавана ў розных гарадах нашай краіны. Ужо пры канцы ліпеня яе сустрэне Орша, потым Віцебск, Магілёў, Светлагорск...

Віктар КАВАЛЁЎ
Фота аўтара

А. Аракчэва "Мірнае неба над Мінскам. Прысвячэнне дзеду Ягору, які загінуў у 1944-м".

У. Уродніч "Час цвіццення лілей".

М. Данцыг "На эцюдах".

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

ГА "Саюз пісьменнікаў
Беларусі"

РВУ "Літаратура
і Мастацтва"

ГАЛОЎНЫ РЭДАКТАР
Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

Рэдакцыйная калегія:

Анатоль Акушэвіч
Лілія Ананіч
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў
Святлана Берасцень
Віктар Гардзей
Уладзімір Гніламедаў
Вольга Дадзімава
Уладзімір Дуктаў
Анатоль Казлоў
Алесь Карлюкевіч
Анатоль Крэйдзіч
Віктар Кураш
Алесь Марціновіч
Мікола Станкевіч
*(намеснік галоўнага
рэдактара)*
Юрый Цвяткоў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
220034, Мінск,
вул. Захарова, 19

Тэлефоны:

галоўны рэдактар —
284-84-61
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-66-73

Адрэсы:
публіцыстыкі — 284-66-71
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы і паэзіі — 284-44-04
мастацтва — 284-82-04
навін — 284-82-04,
284-66-71
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: lim_new@mail.ru

Адрас у Інтэрнеце:
www.lim.by

Пры перадруку просьба
спасылацца на "ЛіМ".
Рукапісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцэнзуе.
Аўтары допісаў у рэдакцыю
паведваюць сваё
прозвішча, поўнасьцю імя і
імя па бацьку, пашпартныя
звесткі, асноўнае месца
працы, зваротны адрас.
Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацый.
Набор і вёрстка
камп'ютэрнага цэнтра
РВУ "Літаратура і Мастацтва".

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
"Літаратура і Мастацтва".

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва
"Беларускі Дом друку"
ЛП № 02330/0494179
ад 03.04.2009.

г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79.

Індэкс 63856
Наклад 2904
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
8.07.2010 у 11.00

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 7
Заказ — 3254

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ISSN 0024-4686

9 770024 468001 1 0027

Успамін пра бітву

Зусім нядаўна ў Навагрудку прайшоў V фэст сярэднявечнай культуры "Навагрудскі замак-2010", які ў гэтым годзе быў прысвечаны 600-годдзю знакавай у гісторыі Беларусі падзеі — Грунвальдскай бітвы — адной з самых вялікіх і стратэгічна незвычайных бітваў на абшарах Еўропы.

Каб прадэманстраваць майстэрства вядзення бою, паўдзельнічаць у рыцарскіх бугуртах, у першай сталіцы Вялікага княства Літоўскага сабралася больш як 400 сяброў клубу ваенна-гістарычнай рэканструкцыі з 11 гарадоў Беларусі, рыцараў з Расіі, Украіны, Польшчы, Літвы і Чэхіі.

Напярэдадні асноўных святочных мерапрыемстваў у Цэнтральнай раённай бібліятэцы Навагрудка прайшоў "круглы стол" "Грунвальд у гісторыі Беларусі" з удзелам навукоўцаў, дырэктараў музеяў, галоўных рэдактараў часопісаў "Беларуская думка" і "Польмя". Навукоўцы адзначылі, што за апошні час выпрацаваўся канцэптуальны падыход да вывучэння Грунвальдскай бітвы, з'явіліся новыя працы па гэтай тэматыцы, маладым даследчыкам Русланам Гагуа нядаўна была абаронена кандыдацкая дысертацыя, у якой выкладзены смелыя думкі пра Грунвальдскую бітву, яе ролю ў гісторыі нашай краіны. Выйшла і манаграфія гэтага аўтара, якая для маладых навукоўцаў можа стаць крыніцай, штуршком для далейшых даследаванняў.

Акадэмік, доктар гістарычных навук, прафесар Міхаіл Касцюк, сам ураджэнец Навагрудчыны, падчас абмеркавання падкрэсліў: "Мне ўяўляецца, што гэтая вялікая перамога саюзнага войска на Грунвальдскім полі — не спантанная, а заканамерная. Менавіта так павінен быў закончыцца канфлікт, які працягваўся каля 150 год паміж Тэўтонскім ордэнам і насельніцтвам жамойцкіх, беларускіх і іншых зямель. Вельмі прыемна, што сёння ў асэнсаванні Грунвальда спалучаюцца навуковы і мастацкі падыходы. Гэта важна для папулярызцыі нашай гісторыі. Зусім заканамерна, што мерапрыемствы, прысвечаныя такой падзеі, як Грунвальдская бітва, адбываюцца менавіта ў Навагрудку. Бо гэты горад — першая сталіца Вялікага княства Літоўскага, ды і на самой бітве на Грунвальдскім полі Наваградская зямля была прадстаўлена асоб-

най харугвай. Добра, што цяпер традыцыі вядзення фэстаў сярэднявечнай культуры не толькі пашыраюцца, але і паглыбляюцца праз такія маштабныя мерапрыемствы. Вельмі прыемна, што тэма Грунвальдскай бітвы цікавіць не толькі нас, навукоўцаў, але і пісьменнікаў, мастакоў, якія яе асэнсоўваюць па-іншаму, з доляй мастацкага вымыслу".

Падчас адкрыцця фэсту па адной з цэнтральных вуліц Навагрудка прайшло незвычайнае тэатралізаванае шэсце, удзельнікамі якога сталі і князь Вітаўт і кароль Ягайла на конях у атачэнні світы.

Фэстывальныя мерапрыемствы праходзілі на некалькіх пляцоўках на працягу двух дзён. На Замкавай гары разгарнулася "Рысталішча", дзе адбываліся паказальныя выступленні клубу ваенна-гістарычнай рэканструкцыі, каскадзёраў, музыкантаў, ладзіліся майстар-класы па сярэднявечных танцах. Так, госці фэстывалю мелі магчымасць навучыцца танцаваць *Scarasula tarasula* — адмысловы еўрапейскі та-

нец XVI ст.; стаць сведкамі рыцарскага турніру, а дзятчаты маглі ў адначасе (але, праўда, і на некалькі хвілін) стаць дамамі сэрца сапраўдных воінаў падчас паказальнага выступлення Рыцарскага брацтва Тракайскага замка (Літва).

На плошчы Малы замак працаваў сярэднявечны кірмаш, дзе можна было набыць вырабы са скуры, металу, дрэва, пакаштаваць стравы сярэднявечнай кухні, пастраляць з лука, пабачыць вандроўных музыкаў, паназіраць за працай кавала і ганчара, на ганчарным крузе пад пільным кіраўніцтвам майстра ўласнаручна зрабіць гліняны збанок.

Тут жа размяшчалася і "Батлейка" Пана Скіргайлы, на прадстаўленні якой можна было пабачыць пастапоўку "Здані з батлеечнай скрыні" — новую інтэрпрэтацыю беларускай батлейкі "Цар Ірад".

Асноўныя "рыцарскія" мерапрыемствы праходзілі ў ровы ля Замкавай гары: беларускі этап адкрытага Кубка Еўропы па гістарычным фехтаванні, пераможцам якога стаў Сяргей Уколаў з Расіі, кон-

ны турнір, традыцыйны рыцарскі бугурт, турнір лучнікаў, а таксама кульмінацыя фэсту — інсцэніроўка, прысвечаная 600-годдзю Грунвальдскай бітвы.

У кінатэатры "Звязда" дэманстраваліся фільмы гістарычнай тэматыкі, у Фарным касцёле прайшла прэзентацыя фантазіі А. Кароткінай "Грунвальд" для аргана і ўдарных інструментаў, у доме-музеі Адама Міцкевіча ладзілася калектыўная фотавыстава "Успамін пра Грунвальд"...

Падчас фэстывалю ў Навагрудскім гісторыка-краязнаўчым музеі праходзіла выстаўка адной карціны — работы Яна Матэйкі "Грунвальдская бітва". Тут жа адбылася і прэзентацыя кнігі Анатоля Бутэвіча "Каралева не здраджвала каралю, або Каралеўскае шлюбаванне ў Навагрудку", што нядаўна пабачыла свет у РВУ "Літаратура і Мастацтва". Падзеі гэтага рамана адбываюцца ў Вялікім княстве Літоўскім, на тэрыторыі сучаснай Беларусі, у перыяд, які сам аўтар называе "ад Крэўскай да Люблінскай уніі". Кніга выклікала асабліва цікавасць у прадстаўнікоў згуртаванняў беларусаў у Санкт-Пецярбургу, Кішынёве (Маддова), Даўгаўпілсе (Латвія). Яны зазначылі, што мастацкія творы, якія адкрываюць невядомыя старонкі беларускай гісторыі, паказваюць мастацкае асэнсаванне мінулага, дапамагаюць станаўленню нацыянальнай самасвядомасці. Ды і фэсты сярэднявечнай культуры, асабліва прымеркаваныя да знакавых падзей беларускай і еўрапейскай гісторыі, што праводзяцца ў гарадах з багатым мінулым, садзейнічаюць разуменню нашай мінуўшчыны, набліжэнню да сваіх каранёў, схаваных у глыбіні часоў, у Сярэднявеччы.

Марына ВЕСЯЛУХА

На здымках: святочнае тэатралізаванае шэсце; на вуліцах Навагрудка ў дні фэстывалю можна было сустрэць нават тэўтонцаў; у час паказальнага выступлення Рыцарскага брацтва Тракайскага замка (Літва).

Фота аўтара

У наступным нумары

Рубрыка "Абмеркаванні". У полі зроку крытыкаў на гэты раз — аповесць Маргарыты Прохар "Восень у Вільнюсе", што нядаўна пабачыла свет на старонках часопіса "Малодосць". Выявіць вартасці і недахопы твора спрабуюць Лада Алейнік, Саша Дорская, Ціхан Чарнякевіч і Марыя Шамякіна. Ці магчыма спалучыць лірычную прозу і дэтэктыў? Філасофскае і банальнае ў мастацкім творы — дзе праходзіць мяжа? Што такое жанр "чырвонага закату"? — адказы на гэтыя і іншыя пытанні чакаюць чытача.

З глыбінкі

Культурная сталіца Палесся

На дзень у яе ператварыўся Лунінец, дзе на базе горада і раёна адбылася выязная калегія ўпраўлення культуры Брэсцкага аблвыканкама на чале з начальнікам Рыгорам Бысюком.

Пленарнае пасяджэнне правялі ў абноўленай актавай зале цэнтральнай бібліятэкі. Пасля разгляду шэрага пытанняў узнагародзілі лепшыя калектывы. Абласны дыплом II ступені "За добрую арганізацыю работы па канцэртным і тэатральным абслугоўванні сельскага насельніцтва ў 2009 годзе сярод клубных устаноў" уручаны мясцоваму Дзятлавіцкаму ЦСДК (дырэктар Алена Яскевіч).

Калегію змяніў абласны семінар, пад увагай якога былі ўстановы культуры новага тыпу. Станоўчыя воджкі калег атрымаў рэканструяваны кінатэатр "Кастрычнік" у Лунініцы. На стадыёне "Палессе", які стаў асноўнай сцэнічнай пляцоўкай раёна, усеагульнае захапленне выклікаў канцэрт народных вакальных і харэаграфічнага калектываў — ансамбляў "Шляхціцы" Лунінецкага ГДК, "Вандроўнікі"

Дварэцкага ЦСДК, "Дыямант" Мікашэвіцкага Палаца культуры РВУП "Граніт".

Наступны прыпынак — Вулькаўскі-1 Цэнтр культуры і народнай творчасці, які сёлета стаў лаўрэатам Спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь дзеячам культуры і мастацтва за збор, адраджэнне і захаванне рэгіянальнага фальклору, далучэнне маладога пакалення да нацыянальнай традыцыйнай культуры. Тут хлебам-песнямі-танцамі гасцей сустракаў дзіцячы ўзорны калектыў "Сунічка". У дзвюх творчых майстэрнях — па ткацтве і вышыўцы — майстар-класы далі вясковай ўмелцы. Трыяда прыкладных талентаў стварыла выстава сцэнічных касцюмаў, якія таксама з поспехам вырабляюць майстрыхі Вулькі-1. Пра багатыя традыцыі захавання ў вёсцы нацыянальнай спадчыны сведчыў відэафільм пра лепшых фалькларыстаў розных пакаленняў. Потым дзеянне перайшло з экрану ў залу, дзе былі накрыты пачастункамі вясельныя сталы. Аматыры творчасці з народнага аб'яднання "Жывіца" на чале з Вольгай Мелюх паказалі мясцовы абрад дзялення каравая. Да ўдзелу далучылі спецыялісты з вобласці, якія ўплываюць дзялякт Вулькі-1 гаворкі розных мясцовасцей Брэстчыны.

Тацяна КАНАПАЦКАЯ